

UNIVERZA V LJUBLJANI
FILOZOFSKA FAKULTETA
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Nika Baumkirher

**Posavje v vojni za obrambo neodvisnosti Slovenije
leta 1991**

Diplomsko delo

Ljubljana, 2009

UNIVERZA V LJUBLJANI
FILOZOFSKA FAKULTETA
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Nika Baumkirher

Mentor: red. prof. dr. Božo Repe

Mentor: doc. dr. Damijan Guštin

**Posavje v vojni za obrambo neodvisnosti Slovenije
leta 1991**

Diplomsko delo

Ljubljana, 2009

Diplomsko delo z naslovom
Posavje v vojni za obrambo
neodvisnosti Slovenije leta
1991 je izdelano s soglasjem
obeh fakultet in urejeno po
pravilniku matične fakultete.

Zahvaljujem se svoji družini, staršema in bratu, za ljubezen pomoč in podporo, Damjanu za ljubezen in vzpodbudo, za kar sem hvaležna tudi njegovi družini, Maji za iskreno prijateljstvo in koristne napotke, mentorjema, dr. Božu Repetu in dr. Damijanu Guštinu, pa za potrpežljivost in strokovne nasvete.

Posavje v vojni za obrambo neodvisnosti Slovenije leta 1991

Republika Slovenija, ena od šestih federalnih delov, je 25. junija 1991 enostransko razglasila neodvisnost, kar je bilo povod za agresijo Jugoslovanske ljudske armade (JLA) nanjo. Diplomsko delo podaja kratko predstavitev razmer v Jugoslaviji pred oboroženim spopadom, glavni del pa je namenjen dogajanju v Posavju. Zaradi pomembnega geostrateškega položaja in prisotnosti vojaškega letališča JLA v Cerkljah ob Krki je bilo Posavje območje prehoda oklepnih kolon JLA v Slovenijo in s tem zelo zgoščenih bojev v kratkem obdobju trajanja oboroženega spopada. Avtorica ugotavlja, da so obrambne sile Posavja nalogo dobro opravile tako v zaledju, kot tudi v izvedbi varnostnih, obrambnih in vojaških akcij, kamor je sodil predvsem nadzor slovenskega zračnega prostora in meje s Hrvaško, varovanje in blokada pomembnih civilnih in vojaških objektov ter zaustavitev gibanja oklepnih vozil JLA. Dotakne se tudi problematike vojnih ujetnikov JLA, prebežnikov iz JLA ter slovenskih rekrutov na služenju vojaškega roka v zvezni vojski. Delo je osredotočeno na dogajanje v Posavju v času oboroženega spopada in se zaključí z umikom zadnjih vojakov z letališča v Cerkljah 25. oktobra 1991.

Ključne besede: agresija, oborožen spopad, Posavje, boj, prebežnik.

Posavje in war defending the independence of Slovenia in year 1991

Republic of Slovenia, one of six federal parts, unilaterally declared independence on 25 June 1991 which was inducement for the aggression of the Yugoslav national army (JNA) on it. This degree thesis a short presentation of circumstances in Yugoslavia before the armed combat is offered. The main part, however, is assigned to the events in Posavje. Because of important geostrategic position and presence of the army airport of the JNA in Cerklje ob Krki Posavje was the area of armed forces crossing into Slovenia and therefore of very condense battles in the short period of armed combat. The author establishes that the Posavje armed forces preformed their task efficiently as well in the hinterland as at executing security, defense and military actions. The latter above all along with controlling the Slovenian air space and border with Croatia included protecting and blocking significant civil and military buildings plus hindering the movement of JNA's armed vehicles. The issue of JNA's prisoners of war and deserters together with Slovenian recruits serving in the federal army's military service is also tackled. This work focuses on the events in Posavje in time of armed combat and is concluded with the retreat of last soldiers from Cerklje airport on 25 October 1991.

Key words: aggression, armed combat, Posavje, combat, deserter.

KAZALO

UPORABLJENE KRATICE IN OKRAJŠAVE.....	9
1 UVOD	12
2 METODOLOŠKO-HIPOTETIČNI OKVIR.....	15
2.1 METODE PREUČEVANJA	15
2.2 HIPOTEZE.....	15
3 ORIS DOGAJANJA V SLOVENIJI IN JUGOSLAVIJI DO ZAČETKA SPOPADOV	17
3.1 NESOGLASJA ZNOTRAJ JUGOSLAVIJE V OSEMDESETIH LETIH.....	17
3.2 RAZPAD FEDERACIJE IN OSAMOSVOJITEV SLOVENIJE	21
4 POSAVJE	24
4.1 ZGODOVINSKI RAZVOJ	24
4.2 GEOSTRATEŠKI POMEN POSAVJA.....	26
4.2.1 Vojaški izkoristek prostora po posameznih občinah leta 1991	28
5 VOJAŠKE SILE V POSAVJU.....	30
5.1 JUGOSLOVANSKA LJUDSKA ARMADA	30
5.1.1 Kratak zgodovinski pregled.....	30
5.1.2 Jugoslovanska ljudska armada v Posavju.....	32
5.2 TERITORIALNA OBRAMBA REPUBLIKE SLOVENIJE	34
5.2.1 Ustanovitev Teritorialne obrambe.....	34
5.2.2 Razvoj Manevske strukture narodne zaščite in njena vključitev v Teritorialno obrambo	36
5.2.3 Oris zgodovine Teritorialne obrambe in Manevske strukture narodne zaščite v Posavju	39
5.2.4 Notranja organizacija Teritorialne obrambe in Manevske strukture narodne zaščite v Posavju.....	42

6	PRIPRAVE TERITORIALNE OBRAMBE POSAVJA NA OSAMOSVOJITEV SLOVENIJE	46
6.1	OBMOČNI ŠTAB TERITORIALNE OBRAMBE BREŽICE (25. ObmŠTO)	46
6.2	MOBILIZACIJA ENOT IN NJIHOVO USPOSABLJANJE	48
6.3	OBRAMBNI KONCEPT	49
7	DELOVANJE ENOT TERITORIALNE OBRAMBE IN MILICE V POSAVJU	52
7.1	RIGONCE (27. junij 1991)	52
	7.1.1 Potek boja v vasi Rigonce	52
7.2	CERKLJE OB KRKI (27. junij 1991).....	55
	7.2.1 Dogodki na letališču Cerklje ob Krki do napada nanj.....	56
	7.2.1 Minometni napad na vojaško letališče.....	57
7.3	KRAKOVSKI GOZD (2. julij 1991)	60
	7.3.1 Dogajanje pred spopadom	61
	7.3.2 Oklepna kolona Jugoslovanske ljudske armade v Krakovskem gozdu.....	62
	7.3.3 Prijetje komandanta enote zračne obrambe Jugoslovanske ljudske armade ...	67
7.4	PRILIPE (2. julij 1991)	69
	7.4.1 Zaustavitev oklepne kolone Jugoslovanske ljudske armade v Prilipah.....	69
8	VAROVANJE IN BLOKADE POMEMBNEJŠIH OBJEKTOV V POSAVJU... ..	74
8.1	NUKLEARNA ELEKTRARNA KRŠKO	74
	8.1.1 Splošno o Nuklearni elektrarni Krško	74
	8.1.2 Varovanje Nuklearne elektrarne Krško leta 1991	75
8.2	LETALIŠKA BAZA CERKLJE OB KRKI.....	78
	8.2.1 Zgodovina letališča.....	78
	8.2.2 Blokada letališke baze	79
9	PROBLEMATIKA VOJNIH UJETNIKOV, PREBEŽNIKOV IN SLOVENCEV V JUGOSLOVANSKI LJUDSKI ARMADI	81
9.1	VOJNI UJETNIKI IZ JUGOSLOVANSKE LJUDSKE ARMADE V SLOVENIJI... ..	81

9.2	FORMIRANJE IN DELOVANJE ZBIRNEGA CENTRA V SEVNICI ZA PREBEŽNIKE IZ JUGOSLOVANSKE LJUDSKE ARMADE	84
9.3	ODPUST DRŽAVLJANOV REPUBLIKE SLOVENIJE S SLUŽENJA VOJAŠKEGA ROKA V JUGOSLOVANSKI LJUDSKI ARMADI.....	86
10	KONEC SPOPADOV V POSAVJU	88
10.1	PREKINITVE SPOPADOV IN BRIONSKA DEKLARACIJA KOT PRELOMNICA	88
10.2	UMIK JUGOSLOVANSKE LJUDSKE ARMADE IZ POSAVJA	92
11	ZAKLJUČEK	95
12	VIRI in LITERATURA	98
12.1	VIRI.....	98
12.1.1	Intervjuji, pisne in ustne izjave.....	98
12.1.2	Članki v časopisih in zbornikih	99
12.1.3	Internetni viri	102
12.1.4	Drugi viri	103
12.2	KNJIŽNA LITERATURA	103
13	PRILOGE.....	106

KAZALO SLIK

Slika 1:	Posavje	26
Slika 2:	Pripadniki intervencijskega voda TO Brežice pred bojem v Rigoncah	53
Slika 3:	Območje vzletno pristajalne steze, kamor so padle minometne mine	59
Slika 4:	Uničenje vozila JLA BOV-3 v Krakovskem gozdu.....	66
Slika 5:	Uničen kamion v vasi Prilipe	71

UPORABLJENE KRATICE IN OKRAJŠAVE

BiH	Bosna in Hercegovina
BOV	bojno oklepno vozilo
BOV-3	samovozno trojno protiletalsko topovsko orožje
CK ZKJ	centralni komite Zveze komunistov Jugoslavije
CZ	civilna zaščita
ČOP	četa za ognjeno podporo
DEM	nemška marka
Demos	Demokratska opozicija Slovenije
DFJ	Demokratska federativna Jugoslavija
ELES	Elektro Slovenija
EPN	enota za posebne namene
ES	Evropska skupnost
FLRJ	Federativna ljudska republika Jugoslavija
GŠOS	Generalštab oboroženih sil
HEP	Hrvatska elektroprivreda
IS	Izvršni svet
itd.	in tako dalje
JLA	Jugoslovanska ljudska armada
JOD	jurišni odred
KOS	kontraobaveštajna služba (protiobveščevalna služba)
KS	krajevna skupnost
LAS	Lokalna akcijska skupnost
LO	ljudska obramba
MES	minsko-eksplozivna sredstva
Mi-8	sovjetski vojaški helikopter
MOP	mobilizacijski razvoj
MSNZ	Manevrska struktura narodne zaščite
MTS	materialno tehnična sredstva
NBJ	Narodna banka Jugoslavije

NEK	Nuklearna elektrarna Krško
NOVJ	Narodnoosvobodilna vojska Jugoslavije
npr.	na primer
NZ	Narodna zaščita
ObmŠTO	območni štab teritorialne obrambe
OGNZ	operativne grupe narodne zaščite
OS	oborožene sile
OŠ	občinski štab
OŠNZ	občinski štab narodne zaščite
OŠTO	občinski štab za teritorialno obrambo
OVO	oborožitveni sistemi in vojaška oprema
oz.	oziroma
PEM	Posebna enota milice
PLO	protiletalska obramba
PŠNZ	pokrajinski štab narodne zaščite
PŠTO	pokrajinski štab teritorialne obrambe
PZO	protizračna obramba
RK	Rdeči križ
RKBO	radiološko kemično biološko orožje
RM	ročni minometalec
RS	Republika Slovenija
RSLO	Republiški sekretariat za ljudsko obrambo
RŠTO	Republiški štab teritorialne obrambe
SEM	Specialna enota milice
SLO in DZ	splošni ljudski odpor in družbena samozaščita
SFRJ	Socialistična federativna republika Jugoslavija
SR	Socialistična republika
stol. pr. n. št.	stoletje pred našim štetjem
TO	Teritorialna obramba
UO	upravni organ
UC	učni center

UNZ	Uprava za notranje zadeve
VEM	Vojaška enota milice
v.d.	vršilec dolžnosti
ZDA	Združene države Amerike
ZKJ	Zveza komunistov Jugoslavije
ZKS	Zveza komunistov Slovenije
ZO	zračna obramba
ZSLO	Zvezni sekretariat za ljudsko obrambo
ŽP	železniška postaja

1 UVOD

Živeti v samostojni in neodvisni državi je bila več stoletij želja mnogih Slovencev. Uresničevati se je začela konec osemdesetih let prejšnjega stoletja, ko se je zaradi svoje gospodarske razvitosti in prozahodne usmerjenosti Socialistična republika Slovenija vse bolj zapletala v konflikte s federacijo, preostalimi republikami znotraj nje in Jugoslovansko ljudsko armado. Vsa ta nesoglasja in spori so jo potiskali na samostojno pot. Čeprav si nihče ni znal predstavljati življenja izven Socialistične federativne republike Jugoslavije, je ta ideja vse bolj zorela v glavah slovenskih politikov in intelektualcev. Z zmago Demosa na aprilskih volitvah leta 1990 je v slovenski politiki zavel nov veter. Pot k slovenski samostojnosti je postala jasnejša s sprejetjem pomembnih zakonov in naposled z uspelim plebiscitom konec istega leta, ko se je za slovensko osamosvojitvev izrekla tudi velika večina slovenskega prebivalstva. Kljub pospešenim pripravam na osamosvojitvev, se Slovenija ni odrekla možnosti, da ostane v skupni državi. S ponudbo o preureditvi Jugoslavije v konfederacijo, ki je bila za slovenski obstoj in razvoj edina sprejemljiva, je prepotovala celotno Jugoslavijo. Pri vseh republikah, razen pri Socialistični republiki Hrvaški, je naletela na gluha ušesa. Slovenija se je aprila, kljub privolitvi še dveh republik v preoblikovanje države, zaradi razpada pravnega in ekonomskega sistema v državi, nenehnih groženj z bojkoti slovenskih izdelkov in z državnim udarom ter nesoglasji med republikami, ki so preraščala v oborožene spopade, odločila, da se osamosvoji. Čeprav je odcepitvi od Jugoslavije nasprotovala tudi mednarodna skupnost, je Slovenija vztrajala pri svoji odločitvi. Slovenska skupščina je 25. junija 1991 sprejela ustavni zakon za izvedbo Temeljne ustavne listine o samostojnosti in neodvisnosti Republike Slovenije, Deklaracijo o neodvisnosti in več zakonov o njenih pristojnostih na slovenskem ozemlju ter s tem razglasila osamosvojitvev Slovenije. Naslednji dan je pred parlamentom potekala proslava ob razglasitvi samostojnosti in neodvisnosti.

Zvezna vlada je slovensko osamosvojitveno dejanje razglasila za nesprejemljivo, nelegalno in nelegitimno, zato je sprejela sklep o zavarovanju svojih meja in nadaljnjem delovanju skupne države. Uslužbence Zveznega sekretariata za notranje zadeve je skupaj z zvezno vojsko 27. junija napotila na svoje severne meje. Ko je vojski dovolila, da v primeru odpora zveznim uslužbencem nudi podporo, ji je dala zeleno luč za nasilno posredovanje. Slovenska stran je na to odgovorila z uporabo oboroženih sil, ki so, v skladu z načrti, ovirale

premike zvezne vojske, blokirale njene enote in objekte na slovenskem ozemlju. To je pomenilo začetek vojne za obrambo neodvisnosti Slovenije, ki se je končala 6. julija, ko je bilo doseženo premirje za nadaljnja politična pogajanja na Brionih.

V slovenskem primeru je šlo po klasifikaciji oboroženih spopadov za manjši oborožen spopad, za katerega je merilo število žrtev v času celotnega spopada, in sicer več kot 25 in manj kot 1000. V desetih dneh je bilo namreč zaradi bojevanja, po podatkih Rdečega križa Slovenije, 65 smrtnih žrtev. Za oborožen spopad v Sloveniji leta 1991 se je kljub temu uveljavil izraz vojna. Ta je sicer z znanstvenega vidika napačen, vendar jo je kot takšno, v psihološkem in sociološkem smislu, dojemalo predvsem prebivalstvo. Tudi pridevnik »osamosvojitvena« ni najbolj primeren, saj je oboroženi spopad »pomenil boj za obrambo državnosti RS, njene osamosvojitve, ne pa osamosvojitve samo.«¹ Oboje sem upoštevala pri pisanju diplomskega dela.

Zaradi pomembnosti dogodka za Slovenijo in za vse Slovence, sem se odločila omenjeno tematiko podrobneje raziskati. Postavila sem jo v Posavje, ki je zaradi bližine hrvaške meje, ugodnih prometnih in komunikacijskih povezav med Zagrebom in Ljubljano ter vojaških objektov na njegovem ozemlju, med katerimi je bilo najpomembnejše vojaško letališče v Cerkljah ob Krki, odigralo pomembno vlogo v oboroženem spopadu. Zaradi boljšega razumevanja sem na začetku opisala dogodke pred oboroženim spopadom in sam pojem Posavje, vključno z njegovim geostrateškim položajem. Opredelila sem dva ključna akterja v spopadih, Jugoslovansko ljudsko armado in Teritorialno obrambo, njun razvoj in pomembnost, pri čemer sem se poskušala omejiti zlasti na Posavje in zanj pomemben 25. območni štab Teritorialne obrambe. V zelo kratkem času so bili spopadi v Posavju leta 1991 nadpovprečno zgoščeni. Na njegovem območju so potekale štiri večje vojaške akcije: 27. junija v Rigoncah in Cerkljah, 2. julija pa v Krakovskem gozdu in Prilipah. Te sem podrobneje razdelala. Od varnostnih in obrambnih akcij sem v svojem delu opisala le varovanje Nuklearne elektrarne Krško in blokiranje vojaškega letališča Cerklje kot dveh najpomembnejših objektov za varnost Posavja in Slovenije. Akcij, ki jih je koordiniral 25. območni štab Teritorialne obrambe, je bilo ogromno, vključno z njihovimi akterji, a vseh v svojem delu nisem zajela. Dotaknila sem se tudi problematike slovenskih državljanov na služenju vojaškega roka v

---

¹ Damijan Guštin, Vojaškopolično dogajanje v jugoslovanski krizi in osamosvojitvi Slovenije. V: Jurij Perovšek, Barbara Šatej (ur.). Slovenska osamosvojitve 1991: Pričevanja in analize: Simpozij Brežice, 21. in 22. junij 2001. Ljubljana 2002, str. 202.

Jugoslovanski ljudski armadi, vojnih ujetnikov iz Jugoslovanske ljudske armade v Sloveniji in njihovih prebežnikov, ki so jih s področja Posavja zbirali v Zbirnem centru v Sevnici in jih od tam pošiljali v domovino. Svojo nalogo sem zaključila z doseženimi premirji in z dokončnim umikom zvezne vojske iz Posavja, natančneje z letališča Cerklje, 25. oktobra 1991, v smeri proti Kopru.

Pri svojem delu sem se opirala predvsem na literaturo in vire, ki podajajo splošen oris dogajanja v Sloveniji in federaciji pred oboroženim spopadom, med njim in po njem. Obstoječe strokovne literature, ki bi se nanašala izključno na Posavje skoraj ni, zato sem imela pri zbiranju le-te nemalo težav. Pri tem mi je zelo pomagal zbornik Posavje v letih 1989-1991 z zajetimi pričevanji pomembnejših akterjev vojne za obrambo neodvisnosti Slovenije ter pisne in ustne izjave nekaterih izmed njih. Nanje sem se oprla predvsem zaradi različnih in pomanjkljivih podatkov v literaturi, zato so mi prav prišli tudi primarni viri (načrti, sklepi, poročila, karte...), ki so mi jih izročili. Ker mnogi, zaradi kratkotrajnosti spopadov in izjemne naglice dogodkov, niso sproti beležili svojih misli, so te po osemnajstih letih še dodatno zbledele. Nekatero gradivo je zaradi oznake zaupno še vedno nedosegljivo za vpogled in objavo, predvsem pa je neurejeno. Pregledala sem tudi dva časopisa, Dolenjski list in Naš glas, a sem o dogodkih v Posavju našla izredno malo podatkov. Kljub temu, da bi bilo za poglobljeno raziskavo potrebno več časa, mi je uspelo zbrati zadostno število virov in literature, da sem zgradila okvirni kronološki zapis dogajanja v Posavju med vojno za obrambo neodvisnosti Slovenije.

2 METODOLOŠKO-HIPOTETIČNI OKVIR

2.1 METODE PREUČEVANJA

Svojo diplomsko nalogo sem gradila na empiričnih in neempiričnih metodah, na posredno in neposredno pridobljenih podatkih.

Pri preučevanju literature in virov, ki so se nanašali tako na splošno dogajanje v Jugoslaviji, kot tudi na dogodke v Posavju pred, med in po oboroženem spopadu leta 1991, sem kot osnovno metodo uporabila analizo in interpretacijo sekundarnih virov, v mojem primeru knjig, posameznih člankov, publikacij in internetnih virov ter primarnih virov, kot so različna povelja, načrti, karte, sezname, ukrepi itd. Pri tem sem poskušala biti kritična in čim bolj objektivna.

Za opisovanje in ugotavljanje dejstev v zvezi z obravnavano tematiko sem uporabila deskriptivno metodo, za primerjavo virov in ugotavljanje resnice v njih pa primerjalno zgodovinsko metodo. S pomočjo metode intervjuja sem poskušala ugotoviti ujemanje z že objavljenimi dejstvi, pridobiti natančnejše podatke in vpogled v takratno dogajanje skozi oči vpletenih oseb.

2.2 HIPOTEZE

Diplomsko delo pojasnjujejo generalna in dve razčlenitveni hipotezi.

Generalna hipoteza:

V Posavju leta 1991 delujoče obrambne sile (25. ObmŠTO, enote milice, civilna zaščita) so odigrale pomembno vlogo v vojni za obrambo osamosvojitve Slovenije tako na operativni, kot tudi na strateški ravni.

Razčlenitvena hipoteza 1:

Posavje je bilo zaradi svojega geostrateškega položaja, in sicer bližine meje s Hrvaško, pomembne infrastrukture za JLA, lege ob avtocesti Ljubljana-Obrežje-Zagreb ter lege ob desetem železniškem koridorju München-Bukarešta, pomemben člen obrambe neodvisnosti Slovenije leta 1991.

Razčlenitvena hipoteza 2:

V času vojne za Slovenijo je 25. ObmŠTO Brežice izpolnil vse naloge tako v zaledju, ki je zajemalo popolnjevanje enot, preskrbo vojakov s hrano, orožjem in bivališči, kot tudi v izvedbi vojaških akcij, med katere je spadal nadzor slovenskega zračnega prostora in meje s Hrvaško, zaustavitev gibanja kolon oklepnih vozil in varovanje vojaških objektov.

3 ORIS DOGAJANJA V SLOVENIJI IN JUGOSLAVIJI DO ZAČETKA SPOPADOV

3.1 NESOGLASJA ZNOTRAJ JUGOSLAVIJE V OSEMDESETIH LETIH

Zametki skupne države jugoslovanskih narodov segajo v leto 1918, ko se je Slovenija, takrat povezana v mednarodno nepriznano Državo Slovencev Hrvatov in Srbov, združila s Srbijo in Črno goro v Kraljevino Srbov, Hrvatov in Slovencev. Ime skupne države se je nato še nekajkrat spremenilo: 3. oktobra 1929 v Kraljevino Jugoslavijo, 10. avgusta 1945 v Demokratično federativno Jugoslavijo, 29. novembra 1945 v Federativno ljudsko republiko Jugoslavijo in 7. aprila 1963 v Socialistično federativno republiko Jugoslavijo (SFRJ). To ime je obdržala do njenega dokončnega razpada leta 1992.

Socialistično Jugoslavijo so povezovali trije mehanizmi: Josip Broz Tito kot predsednik partije, predsednik države in vrhovni poveljnik vojske, vsejugoslovanska komunistična partija in Jugoslovanska ljudska armada (JLA).² Po Titovi smrti je prišlo do močnih centralističnih in hegemonističnih pritiskov ter mednacionalnih trenj. Okrepila se vloga Srbije. Osemdeseta leta je zaznamovala ponavljajoča se kriza federacije in slabšanje njenih odnosov s Slovenijo.³ Položaj Zveze komunistov Jugoslavije (ZKJ) je ostal nespremenjen, a je v njem vse pogosteje prihajalo do glavnih političnih nasprotij. O vseh stvareh je odločal njen vrh, predsedstvo centralnega komiteja Zveze komunistov Jugoslavije (CK ZKJ) in sam CK ZKJ.⁴ Del odločitev je politična elita prenesla na zvezno skupščino, zvezno vlado in predsedstvo SFRJ. Zanje neobvladljiva je vse bolj postajala JLA, kjer je bilo čutiti vpliv vodilnih generalov.

Na odcepitev Slovenije od Jugoslavije so odločujoče vplivali različni pogledi na:

- Jugoslavijo: ali zveza samostojnih držav ali unificirana država, ki bi sčasoma postala enonacionalna,

---

² Božo Repe, Slovenska osamosvojitve. V: Zgodovina v šoli, 2004, l. XIII, št. 3-4, str. 16, 22 (dalje: Repe, Slovenska osamosvojitve).

³ Božo Repe, Jutri je nov dan: Slovenci in razpad Jugoslavije. Ljubljana 2002, str. 20 (dalje: Repe, Jutri je nov dan).

⁴ Repe, Slovenska osamosvojitve, str. 16.

- družbeno ureditev: ali demokratični večstrankarski parlamentarni sistem ali ohranjanje prevlade ene partije,
- ekonomsko ureditev: ali uvedba tržnega gospodarstva in pluralizma lastnin ali ohranjanje neučinkovitega samoupravnega, v resnici pa državno naravnane gospodarstva z (nedoločeno) družbeno lastnino.⁵

Svoj delež k nesoglasjem znotraj Jugoslavije so prispevale tudi kulturne razlike ter slabo poznavanje sorodnih narodov. Čeprav so se omenjene dileme pojavljale skozi celotno obdobje obstoja Jugoslavije, so se le-te sprevrgle v pravo krizo v drugi polovici osemdesetih let. Ta se je stopnjevala do začetka devetdesetih, ko je dosegla svoj višek.⁶

Konec novembra 1987 je Slobodan Milošević, zaradi srbskega nezadovoljstva nad razmerami v državi, izvedel udar znotraj Zveze komunistov Srbije (ZKS). Z utrjevanjem svoje oblasti v Srbiji, Črni gori, Vojvodini, na Kosovu, med srbskim prebivalstvom na Hrvaškem ter v Bosni in Hercegovini (BiH) je vztrajno spodkopaval temelje SFRJ.⁷ Po zmagi velikosrbske usmeritve se je začel tudi srbsko-slovenski konflikt. Nesoglasja med Slovenijo na eni strani ter Srbijo in federacijo na drugi, so se proti koncu osemdesetih let odražala v številnih sporih. V Beogradu je 25. marca 1988 potekala seja vojaškega sveta na kateri so politični liberalizaciji v Sloveniji pripisali protirevolucionaren značaj. Temu je sledila ostra reakcija Slovenije. Avgusta istega leta so vojaške oblasti obtožile Janeza Janšo, Davida Tasića, Ivana Borštnerja in Franca Zavrla izdajanja vojaških skrivnosti. Sodili so jim pred vojaškim sodiščem v Ljubljani. V Sloveniji je tedaj nastalo močno civilno gibanje, ki se je odrazilo v postopnem nastajanju opozicije, v slovenski javnosti pa se je oblikovalo protestno gibanje pod vodstvom Milana Kučana, ki je močno vplivalo na Zvezo komunistov Slovenije (ZKS). Slovenska opozicija in oblast sta 27. februarja 1989 skupno organizirali zborovanje v Cankarjevem domu v podporo stavkajočim rudarjem na Kosovu. S tem si je Slovenija prislužila gospodarsko blokado Srbije. Slovenska skupščina je 27. septembra istega leta sprejela amandmaje k slovenski ustavi, čeprav so se proti njim izrekli vsi federalni organi. Srbi so zato 1. decembra

---

⁵ Repe, Slovenska osamosvojitve, str. 22.

⁶ Božo Repe, Rdeča Slovenija: tokovi in obrazi iz obdobja socializma. Ljubljana 2003, str. 152 (dalje: Repe, Rdeča Slovenija).

⁷ Jože Pirjevec, Jugoslovanske vojne: 1991-2001. Ljubljana 2003, str. 32-37 (dalje: Pirjevec, Jugoslovanske vojne).

poskušali organizirati »miting resnice« v Ljubljani, a so ga slovenske oblasti preprečile. Razmere so se še bolj zaostrele, ko so slovenski komunisti 20. januarja 1990 zapustili 14. izredni kongres ZKJ in s tem povzročili njen razpad. V Sloveniji so bile 8. in 22. aprila 1990 izvedene prve svobodne večstrankarske volitve, ki so na oblast pripeljale Demokratično opozicijo Slovenije (Demos), nekdanje komuniste pa potisnile v opozicijo. Slovenska skupščina je 2. julija istega leta sprejela Deklaracijo o suverenosti, 23. decembra pa izpeljala plebiscit na katerem so se Slovenci z veliko večino odločili za samostojno Slovenijo. Za izvedbo tega cilja so določili polletni rok. Volilna udeležba je bila 93%, za samostojnost pa je glasovalo 88, 2 % prebivalstva.⁸ V vseh treh posavskih občinah je bila volilna udeležba nad povprečjem, saj je nihala med 94 in 96 %. Najvišja je bila v sevniški občini. Prav tam je bilo oddanih tudi največ glasov »za«, in sicer 93, 1 %.⁹

Jugoslavija je počasi razpadala, kar je bilo opazno že konec leta 1990. Na pravnem in ekonomskem področju pa je razpadla še pred tem. Na pravnem področju se je to zgodilo 28. marca 1989, ko je srbska stran s sprejemom amandmajev k srbski ustavi odpravila avtonomijo Vojvodine in Kosova. S tem je posegla v ustavo iz leta 1974, ki sta jo Tito in Kardelj sprejela iz bojazni pred srbskim nacionalizmom. Ta je, po njunem mnenju, predstavljal nevarnost za stabilnost jugoslovanske države. Srbi so ustavo dojemali kot vsiljeno, saj je postavila njihovo republiko v enakovreden položaj z ostalimi, ji odvzela nadzor nad avtonomnima pokrajinama ter jo omejila na prostor znotraj meja iz obdobja pred balkanskimi vojnami. Na to enostransko srbsko dejanje so Slovenci odgovorili s spremembo amandmajev k slovenski ustavi in z vrsto drugih ustavnih zakonov, ki so že pred plebiscitom krepili njeno pravno samostojnost. Na ekonomskem področju je federacija razpadla v prvi polovici leta 1989, ko je zaradi srbskega bojkota slovenskih izdelkov prenehal delovati skupen jugoslovanski trg, dokončno pa leta 1990, ko si je Srbija iz Narodne banke Jugoslavije (NBJ) »izposodila« 1, 4 milijarde dolarjev.¹⁰

V času Demosove vlade se je v Sloveniji izoblikovalo stališče, da federacija ne more biti enakopraven partner za pogajanja o prihodnjem statusu države. Kot primerne pogajalca so

---

⁸ Dušan Nečak, Božo Repe, Oris sodobne obče in slovenske zgodovine: učbenik za študente 4. letnika. Ljubljana 2003, str. 312-313; Jože Pirjevec, Jugoslovanske vojne: 1991-2001. Ljubljana 2003, str. 32-39 (dalje: Pirjevec, Jugoslovanske vojne); Repe, Jutri je nov dan, str. 38.

⁹ T. J., Dolenjci za slovensko suverenost. V: Dolenjski list, 1990, l. XLI, št. 52, str. 1.

¹⁰ Repe, Jutri je nov dan, str. 63.

videli le narode, ki so sooblikovali Jugoslavijo. Ker Slovenija ni mogla kar prezreti federalnih organov, je v začetku leta 1991 opravila razgovore s predstavniki vseh jugoslovanskih republik, jih seznanila z rezultati plebiscita in jim skupaj s Hrvaško ponudila preoblikovanje Jugoslavije v konfederacijo ali v ekonomsko skupnost.¹¹ Ta predlog so zavrnile vse republike, na čelu z Miloševićem, ki »se je zavedal, da bi notranje napetosti, ki so se kopičile v Srbiji, sprožile državljansko vojno, če mu jih ne bi uspelo usmeriti navzven.«¹²

Po neuspešnih pogajanjih je slovenska skupščina 20. februarja 1991 sprejela resolucijo o sporazumni razdružitvi. Razen hrvaškega sabora, ki je sprejel podobno resolucijo, se druge republike na to niso odzvale. Napredka niso prinesli niti pogovori v predsedstvu SFRJ niti kasnejša srečanja predsednikov republik. Šele srečanje na Brdu, 11. aprila, je prineslo spremembe v stališčih dveh jugoslovanskih republik, Makedonije in BiH, ki sta se opredelili za zvezo suverenih držav, vmesno državno ureditev med federacijo in konfederacijo. V drugačnih razmerah bi takšno stališče Slovenija pozdravila, tako pa se je dokončno odločila za samostojno življenje.¹³

Evropska skupnost (ES) in Združene države Amerike (ZDA) so bile proti razpadu Jugoslavije. Od jugoslovanskega predsednika vlade Anteja Markovića so pričakovale, da bo omejil politične in nacionalne razprtije, izvedel prehod v tržno gospodarstvo in ohranil skupno državo.¹⁴ ES naj bi Jugoslaviji za to zagotavljala posojila v vrednosti več milijard dolarjev in vključitev v njeno sredino. Dokler je med Slovenijo in federacijo obstajala možnost za dogovor, slovenske neodvisnosti nista nameravali priznati.¹⁵ V mednarodni skupnosti je prevladovalo prepričanje, da je Jugoslavija pravzaprav Velika Srbija in da jo je potrebno ohraniti nespremenjeno, tudi za ceno, da bi jo prepustiti pod vodstvom Miloševića in njegove zaveznice JLA. Jugoslavijo so videli kot pomembno državo na jugovzhodnem delu Evrope, komunikacijsko vozlišče med Egejskim morjem in Podonavjem ter trgovinskih tokov med ES in Grčijo.¹⁶ Razpad Jugoslavije je zanje pomenil grožnjo Evropi in svetu.

Za razpad SFRJ ne moremo kriviti le kulturni, gospodarski in politični dejavnik, pač pa tudi vojaškega. Po Titovi smrti je namreč odpadlo še zadnje varovalo civilnega nadzora nad

---

¹¹ Repe, Slovenska osamosvojitve, str. 19.

¹² Pirjevec, Jugoslovanske vojne, str. 39.

¹³ Repe, Slovenska osamosvojitve, str. 19.

¹⁴ Prav tam.

¹⁵ Repe, Rdeča Slovenija, str. 169.

¹⁶ Pirjevec, Jugoslovanske vojne, str. 41.

JLA. Predsedstvo SFRJ vrhu JLA ni bilo kos, zato je ta vse bolj krepil svoj položaj arbitra ter vrhovnega varuha režima in zvezne države. Pripravljal se je celo na izvedbo izrednih razmer in v primeru zaostritve tudi na prevzem oblasti v državi. Tako je vojaški vrh¹⁷ JLA postal eden glavnih nosilcev tedanjega režima in centralističnih teženj. Bebler meni, da je jugoslovanski vojaški dejavnik vzpodbudil oborožene konflikte med jugoslovanskimi narodi. Čeprav je bil vojaški vrh glasen zagovornik preživetja SFRJ, je povzročil njen razpad in s tem Sloveniji omogočil osamosvojitvev.¹⁸

3.2 RAZPAD FEDERACIJE IN OSAMOSVOJITEV SLOVENIJE

Slovinci so se zaradi naraščajoče gospodarske krize, zmanjšane strahu pred nekdanjimi sovražniki Nemci in Italijani, bojazni pred srbskim nacionalizmom in zaradi generacijskih razlik vedno bolj odtujevali od Jugoslavije. Kljub svojemu nezadovoljstvu so vztrajali znotraj federacije.¹⁹ Pravzaprav je bila Jugoslavija »najvišji cilj slovenskih političnih stremeljenj«. Slovenija si je želela, da bi bila zvezna država demokratična in napredna, tako da bi v njej napredovala tudi sama.²⁰ Prizadevala si je, da bi jo modernizirala in jo rešila pred razpadom, a so jo na koncu okoliščine prisilile, da je odreagirala z osamosvojitvenim dejanjem.

Tako se je denimo zavzemala za temeljno pravico do svobode izražanja, a so se ji zoperstavili zvezni organi, vse republike in večji del jugoslovanskega tiska. Tudi ko je zahtevala nadzor države nad vojsko, civilno služenje vojaškega roka in ustavne pravice za vojake, ni bila nič bolj uspešna. To je nanjo zgrnilo celo jezo JLA. Možnost napredka Jugoslavije in republik znotraj nje je Slovenija videla v preoblikovanju federacije v konfederacijo, vendar je, razen Hrvaške, ni podprla nobena izmed republik. Podpore ni imela

---

¹⁷ Pojem »vojaški vrh« pojmuje najvišji del vrhovnega poveljstva vojske. Čeprav ni bil uradna institucija, je vodil vojaško politiko, posegal v državno politiko, dajal smernice za obrambo države in delovanje JLA. Sestavljali so ga zvezni sekretar za splošno ljudsko obrambo, njegov namestnik, podsekretar in načelnik generalštaba oboroženih sil. Na njihove odločitve so vplivali tudi upokojeni generali. Povzeto po: Konrad Kolšek, Spomini na začetek oboroženega spopada v Jugoslaviji 1991. Maribor 2001, str. 23 (dalje: Kolšek, Spomini na začetek oboroženega spopada v Jugoslaviji 1991); Repe, Jutri je nov dan, str. 201.

¹⁸ Anton Bebler, Zakaj je vojna ostala na uzdah: ob deseti obletnici osamosvojitve Slovenije. V: Sobotna priloga Dela, 2001, l. 43, št. 295, str. 8 (dalje: Bebler, Zakaj je vojna ostala na uzdah).

¹⁹ Repe, Slovenska osamosvojitvev, str. 15.

²⁰ France Bučar, Rojstvo države: izpred praga narodove smrti v lastno državnost. Radovljica 2007, str. 297.

pri zavzemanju za gospodarske reforme, še manj pa ob razpisu prvih svobodnih večstrankarskih volitev. Slovenijo so k odhodu iz Jugoslavije spodbudile omenjene okoliščine, vse večji razkorak z razvitimi državami in nesposobnost Jugoslavije, da se demokratizira, modernizira in svojim narodom zagotovi nacionalne pravice. Po Repetovem mnenju je šlo za »kombinacijo liberalnih idej in nacionalnih čustev, ki je v Sloveniji ustvarila dovolj politične energije, da je bilo zastavljene cilje mogoče izpeljati.«²¹

Kljub neprestanim grožnjam Beograda, JLA in mednarodne javnosti, se je Slovenija odločila za zadnje dejanje na poti njene osamosvojitve. Slovenska skupščina je 25. junija 1991 sprejela Temeljno ustavno listino o samostojnosti in neodvisnosti Republike Slovenije, ustavni zakon za njeno izvedbo ter Deklaracijo o neodvisnosti, s čimer je formalnopravno razglasila neodvisnost. Isti dan je okoli 300 pripadnikov slovenske Teritorialne obrambe (TO) in milice prevzelo nadzor nad improviziranimi mejnimi prehodi s Hrvaško.²² Naslednji dan, 26. junija, je pred poslopjem slovenskega parlamenta na Trgu republike v Ljubljani, potekala slovesna razglasitev samostojne in neodvisne Republike Slovenije.

V noči s 25. na 26. junij se je sestala zvezna vlada in razglasitev samostojnosti Slovenije in Hrvaške, ki je prav tako razglasila neodvisnost, ocenila za nelegalno in nelegitimno. Sprejela je sklep o zagotovitvi normalnega delovanja države in zavarovanju meja.²³ Ker so bile napadene osnovne vrednote države, zaščitene z Ustavo SFRJ, je zvezna vlada želela to preprečiti po pravilih notranjega pravnega reda in mednarodnega prava. Zveznemu sekretariatu za notranje zadeve je naložila obveznosti v zvezi z nadzorom prehoda državne meje, gibanja v obmejnem pasu in zaščite teritorialne integritete SFRJ. Ukazi in navodila zvezne vlade so bili objavljeni v Uradnem listu SFRJ in so začeli veljati 26. junija. O tem so bili obveščeni tudi pristojni organi Republike Slovenije.²⁴ JLA se je po koncu oboroženega spopada izmikala, da ni imela okupacijskih namenov, saj so bile slovenske oblasti vnaprej obveščene o akciji vzpostavitve policijskega in carinskega nadzora nad mejo s sosednjimi državami Madžarsko, Avstrijo in Italijo. Če bi želela izvesti agresijo nanjo, svojih načrtov ne bi objavila. Kakorkoli že, vojaški vrh JLA je, pod pretvezo da gre za omejeno policijsko

---

²¹ Repe, Slovenska osamosvojitve, str. 22-23.

²² Repe, Rdeča Slovenija, str. 169.

²³ Janez Drnovšek, Moja resnica: Jugoslavija 1989 – Slovenija 1991. Ljubljana 1996, str. 240 (dalje: Drnovšek, Moja resnica).

²⁴ Povzeto po: Stanoje Jovanović, Ivan Matović, Istina o oružanom sukobu u Sloveniji. Beograd 1991, str. 9-12 (dalje: Jovanović, Matović, Istina o oružanom sukobu u Sloveniji).

akcijo, zeleno luč za oboroženi poseg proti Sloveniji dobil s sklepom zvezne skupščine s podpisanim predsednikom zvezne vlade Antejem Markovićem na čelu.²⁵ Ta je JLA pooblastil, da zavaruje državne meje na mejnih prehodih in na območju obmejnega pasu. Ukaz je vojsko zavezoval, da mora v primeru odpora zveznim uslužbencem nuditi podporo. S tem ji je implicitno dovolil uporabo sile.²⁶

---

²⁵ Bebler, Zakaj je vojna ostala na uzdah, str. 9.

²⁶ Warren Zimmermann, Izvor pogube: Jugoslavija in njeni uničevalci: zadnji ameriški veleposlanik pripoveduje, kaj se je zgodilo in zakaj. Ljubljana 1998, str. 139.

4 POSAVJE

4.1 ZGODOVINSKI RAZVOJ

Arheološke najdbe pričajo o poselitvi Posavja že v mlajši kameni dobi. V 8. stol. pr. n. št. so se v pokrajini naselili Iliri in v 3. stol. pr. n. št. Kelti. V 1. stol. pr. n. št. so Rimljani na območju današnjega Drnovega pri Krškem zgradili pomembno obcestno in pristaniško postojanko Nevioudunum, streljaj ob njega, v bližini Mokric pa še naselbino Romulo. Stoletje kasneje so na tem območju zgradili cesto, ki je povezovala Emono (Ljubljano) in Siscio (Sisek). O zatonu antike na naših tleh in obdobju preseljevanja ljudstev v 5. in 6. stol. priča Ajdovski gradec, zgodnjekrščanska utrjena naselbina v Vranju nad Sevnico. Mimo nje je proti Celei, današnjemu Celju, potekala rimska pot. Konec 6. stol. so Posavje poselili Slovani.²⁷

Po Savi je vse do konca 1. svetovne vojne potekala deželna meja med Štajersko in Kranjsko. V 11. stoletju je območje ob spodnjem delu rek Save in Sotle prišlo v fevd salzburške nadškofije in v njihovih rokah ostalo približno 400 let. Ozemlje na levem bregu reke Krke s Kostanjevico in Rako so si v 12. stol. dobili koroški vojvode Spanheimi. Ti so leta 1252 v Kostanjevici na Krki ustanovili cistercijanski samostan. Kratek čas, in sicer med letoma 1351 in 1358, so v Krškem in Kostanjevici gospodovali celjski grofje, za njimi pa so si oblast nad temi gospostvi zagotovili Habsburžani. Ozemlje salzburške nadškofije v Posavju je med leti 1479 in 1491 zasedel Matija Korvin, nato je do leta 1751 pripadlo oglejskemu patriarhu in nadalje do leta 1787 goriški nadškofiji.²⁸

Prva, ki je dobila mestne pravice, je bila Kostanjevica leta 1252. Sledile so ji Brežice, ki so status mesta pridobile leta 1322 oz. 1345 (omenjata se obe letnici) in Krško leta 1477. Brestanici in Sevnici so bile v 14. stol. dodeljene le trške pravice, mesti pa sta postali šele v 20. stol.²⁹ Brežice so v 15. stol. dobile status deželnoknežjega mesta in postale mejna utrdba proti Ogrom in Turkom. Ti so ob koncu 15. stol. in v 16. stol. večkrat letno vpadali v Posavje.

---

²⁷ Drago Kladnik, Bibijana Mihevc, Posavje in Posotelje A-Ž: enciklopedični priročnik za popotnika. Ljubljana 2006, str. 235 (dalje: Kladnik, Mihevc, Posavje in Posotelje).

²⁸ Prav tam.

²⁹ Drago Perko, Milan Orožen Adamič, Milan, (ur.), Slovenija: pokrajine in ljudje. Ljubljana 1998, str. 659-660, 671-673 (dalje: Perko, Orožen Adamič, Slovenija).

Gradovi, ki so jih tod zgradili fevdalci, so služili kot zaledje utrjenih postojank. Pokrajino so v 16. stol. pretresali tudi kmečki upori.³⁰

Posavje je znano po protestantskem gibanju, ki so ga v 16. stol. širile tukaj živeče ali delujoče najvidnejše osebnosti slovenske reformacije: Adam Bohorič, Jurij Dalmatin ter Primož Trubar, ki je med leti 1530 in 1542 kot župnik služboval v Loki pri Zidanem Mostu.³¹ V Krškem je stoletje kasneje umrl polihistor Janez Vajkard Valvasor.

V 18. stol. se je z regulacijo Save po njej razvila rečna plovba. To je regiji prineslo gospodarski in kulturni napredek. Svoj delež k temu je dodala še železniška proga med Zidanim Mostom in Zagrebom, ki je bila za potrebe habsburške monarhije zgrajena leta 1862.³² V Sevnici je bil leta 1869 organiziran slovenski tabor, na katerem so udeleženci zahtevali zedinjeno Slovenijo, jezikovno enakopravnost, slovensko šolstvo in sodstvo. Sevnica je bila na tem območju poleg Brežic najbolj izpostavljena germanizaciji.

V času 2. svetovne vojne sta si Posavje razdelila nemški in italijanski okupator. Nemci so prebivalce te pokrajine od oktobra 1941 do konca julija 1942 izseljevali v Ljubljansko pokrajino, na Hrvaško in v Srbijo. Zbirno taborišče za izseljence je bil samostan menihov Trapistov v Brestanici, skozi katerega je bilo v izgnanstvo poslanih okoli 45.000 Slovencev s tega območja, na njihove domove pa so Nemci naselili približno 12.000 kočevskih Nemcev, Besarabcev in Tirolcev. Prebivalstvo se je kmalu po okupaciji leta 1941, še zlasti pa leta 1942 začelo vključevati v narodnoosvobodilni boj.³³

Po vojni se je v Posavju, predvsem v Krškem in Sevnici, začela razvijati industrija. Kljub veliki krizi v devetdesetih letih prejšnjega stoletja, ta še danes zaposluje veliko število okoliških prebivalcev. Zaradi svoje geostrateške lege je bilo Posavje v vojni za obrambo neodvisnosti leta 1991 pomembno prizorišče bojev med JLA in TO.

---

³⁰ Kladnik, Mihevc, Posavje in Posotelje, str. 235.

³¹ Perko, Orožen Adamič, Slovenija, str. 671.

³² Kladnik, Mihevc, Posavje in Posotelje, str. 236.

³³ Prav tam.

4.2 GEOSTRATEŠKI POMEN POSAVJA

Posavje je statistična slovenska pokrajina v jugovzhodnem delu Slovenije tik ob meji s Hrvaško. Razprostira se ob spodnjem toku reke Save in ob njenih pritokih na strateški smeri Panonska nižina – Padska nižina. Obsega Savsko dolino, vzhodni del Krške kotline do Sotle, jugovzhodni del Posavskega hribovja, severovzhodni del Gorjancev, Krško, Senovsko in Brežiško gričevlje.³⁴ Meji na Zasavsko in Savinjsko regijo ter regijo Jugovzhodna Slovenija. V Posavju je danes šest občin: Sevnica, Krško, Brežice, Kostanjevica na Krki, ki je bila do leta 2006 del krške občine, Radeče in Bistrica ob Sotli, ki sta se regiji priključili leta 2007 zaradi razvojnih interesov. Regija zavzema 968,2 km² površine, kar predstavlja 4,77 % celotnega slovenskega ozemlja. S tem se uvršča med najmanjše slovenske regije. V njej živi 3,8 % vsega slovenskega prebivalstva v skupno 443 naseljih.³⁵

Slika 1: Posavje na zemljevidu Slovenije in njegove občine

Vir: LAS Posavje, str. 7

³⁴ Kladnik, Mihevc, Posavje in Posotelje, str. 148.

³⁵ LAS Posavje. Dostopno prek: <http://www.zpt-brezice.si/inc/getfile.php?id=EDCB354B-B4C6-4EB8-96E7-3E3BC0236B93> (10. 6. 2009), str. 7 (dalje: LAS Posavje).

Do konca 1. svetovne vojne je območje na levem bregu Save pripadalo deželi Štajerski, na desnem pa deželi Kranjski. Pokrajina je gospodarsko precej neenakomerno razvita. Najbolj razvita so nižinska in prometno dostopna območja ter območje ob slovensko-hrvaški meji, zaradi bližine hrvaške prestolnice. Nasprotno so nerazvita tista območja, ki so težje dostopna in hribovita.³⁶ Zaradi majhnega teritorija in skromnega števila prebivalstva ima regija šibko gravitacijsko zaledje, zato se v njej ni razvilo večje regionalno središče, ampak si to funkcijo delita občinski središči Krško in Brežice. Med urbana naselja lahko uvrščamo le štiri občinska središča: Krško, Brežice, Sevnico ter Radeče.³⁷

Skozi Posavje se vijejo tri pomembne slovenske reke: Sotla in Krka (obe reki v svojem spodnjem toku, ko se izlijeta v reko Savo) ter Sava. Slednja predstavlja naravno pot iz osrednje Evrope proti Balkanu. Regija ima pomembno prometno lego, saj skozi teče evropska pot E70, drugače imenovana Ilirika. Ta je del 10. evropskega koridorja, ki povezuje mesti Salzburg in Solun. Avtocesta je del dolnjskega avtocestnega kraka, ki je še v izgradnji, in bo vez med Ljubljano in Zagrebom. Tako bo nadomestila staro »cesto Bratstva in enotnosti«, ki je povezovala republike nekdanje skupne države Jugoslavije. Velik pomen ima tudi dvotirna železniška proga Ljubljana-Dobova-Zagreb, tako za gospodarski razvoj regije, kot tudi za notranji in mednarodni potniški promet. Železniški postaji Sevnica in Dobova sta namreč tudi postajališči za mednarodne vlake.³⁸

Državno in regionalno omrežje cestne in železniške infrastrukture je na območju Posavja relativno dobro razvito, predvsem v ravninskem delu občin Krško, Brežice in Kostanjevica na Krki. Slabše so pokrita hribovita območja Gorjancev, sevniško območje, krško hribovje, Bizeljsko ter kozjanski del občine Bistrica ob Sotli. Regionalne ceste so pomembne zaradi povezljivosti občinskih, upravnih in industrijskih središč.³⁹ Komunikacije potekajo v smeri proti večjim mestom, in sicer Ljubljani, Novemu mestu, Črnomlju in Postojni.⁴⁰ Posavje prečka tudi tretja razvojna os, ki regijo povezuje s Koroško, Savinjsko-Šaleško regijo, Dolenjsko in Belo krajino.⁴¹ Prometne povezave so izredno pomembne zaradi pretočnosti

---

³⁶ Kladnik, Mihevc, Posavje in Posotelje, str. 148.

³⁷ LAS Posavje, str. 8-9.

³⁸ Povzeto po: Kladnik, Mihevc, Posavje in Posotelje, str. 149-154.

³⁹ LAS Posavje, str. 16.

⁴⁰ Albin Gutman, Izkoristek geografskega prostora teritorialne obrambe dolnjske pokrajine v vojni za Slovenijo v letu 1991. V: Dela, 2000, št. 15, str. 41 (dalje: Gutman, Izkoristek geografskega prostora).

⁴¹ LAS Posavje, str. 15.

ljudi, tovora in informacij, hitrega premika vojaških enot in manevra. V Posavju lahko najdemo tudi pet vzletišč oz. športnih letališč ter vojaško letališče v Cerkljah ob Krki, kot edino slovensko vojaško letališče.⁴²

Pomembni so tudi mejni prehodi z republiko Hrvaško, in sicer:

- mednarodni cestni mejni prehod za potniški in blagovni promet Obrežje,
- meddržavni cestni mejni prehod za potniški in tovorni promet Rigonce,
- meddržavna mejna prehoda za cestni potniški promet Slovenska vas in Orešje,
- mednarodni mejni prehod za železniški potniški in blagovni promet Dobova.⁴³

Posavje je območje, ki je znotraj sebe zaokroženo tako geografsko kot tudi vojaško-organizacijsko. Zaradi lege ob meji s Hrvaško in ene glavnih vpadnih smeri po kateri so v Slovenijo prihajale enote JLA, je imelo Posavje velik pomen v vojni za obrambo neodvisnosti Republike Slovenije. Zaradi geografske lege so bile vojaške akcije na tem območju nadpovprečno zgoščene, intenzivne in raznovrstne,⁴⁴ saj je bilo zaradi povezave z osrednjo Slovenijo moč pričakovati poskus prehodov enot JLA. Teren je izredno razgiban, zanj pa je značilna tudi velika poraščenost z gozdom, ki omogoča dobro skrivališče. Poznavanje domačega okolja je bila zagotovo velika prednost posavske TO pred enotami JLA.

4.2.1 Vojaški izkoristek prostora po posameznih občinah leta 1991

Leta 1991 je Posavje zajemalo le občine Brežice, Krško in Sevnico.

Občina Sevnica se razprostira čez del Posavja in Posavskega hribovja. Na njenem območju JLA leta 1991 ni imela niti svojih objektov niti enot.⁴⁵ Med oboroženim spopadom je bil v Sevnici, in sicer v prostorih Srednje tekstilne šole, ustanovljen zbirni center za prebežnike iz vrst JLA. Del teh so zaradi varnosti kasneje prestavili na Lisco, del pa v Loko pri Zidanem mostu.

---

⁴² Kladnik, Mihevc, Posavje in Posotelje, str. 154.

⁴³ Prav tam, str. 123.

⁴⁴ Damijan Guštin, Posavje v letih 1989-1991: spominski zbornik. V: Prispevki za novejšo zgodovino, 2002, l. 42, št. 3, str. 122-124.

⁴⁵ Gutman, Izkoristek geografskega prostora, str. 39.

Občina Krško na severu obsega Posavsko hribovje, jugozahodno od Save Krško hribovje in obrobje Novomeške pokrajine. Na jugu sega do slemena Gorjancev ter Krške kotline, ki zajema Krško polje, Krakovski gozd in Kostanjeviško dolino. Slednja sega čez Krško proti zahodu vse do Gorjancev. Tudi v krški občini ni bilo nastanjenih enot zvezne vojske.⁴⁶ JLA je imela v Leskovcu pri Krškem skladišče pogonskega goriva, ki ga je do 28. junija 1991, ko so ga zavzele enote TO in milice, varovalo dvanajst pripadnikov JLA. Na območju občine Krško se nahaja tudi Krakovski gozd, kjer se je v drugem valu spopadov z JLA odvila vojaška akcija med pripadniki TO in samohodnim mehaniziranim divizionom protizračne obrambe JLA. Slednji je pripotoval iz Karlovca in 27. junija 1991 vstopil v Slovenijo preko mostu pri Križevski vasi južno od Metlike. Po uspešni zaustavitvi na Medvedjeku se je mehanizirani oklepni divizion protizračne obrambe JLA odločil umakniti nazaj na Hrvaško. TO ga je preusmerila v Krakovski gozd, kjer je bil dokončno uničen. Z vojaškega in varnostnega vidika je bila zelo pomembna tudi Nuklearna elektrarna Krško (NEK).

Občina Brežice zajema Brežiško ravan, Bizeljsko, del Posavskega hribovja in vzhodni del Krškega polja med rekama Savo in Krško ter Krakovskim gozdom. V mestu Brežice je imel svoj sedež območni štab TO. V brežiški občini so bile, edine v Posavju, nastanjene enote JLA, in sicer na letališču v Cerkljah ob Krki.⁴⁷ Pomembni objekti JLA v občini Brežice so bili še Dom letalcev JLA v Brežicah, prečrpališče goriva v Stari vasi, skladišče minskoeksplozivnih sredstev (MES) Gazice, letališki kompleks Gaj ter Tehnično remontni zavod Bregana, danes Slovenska vas. Brežiška občina leži tik ob meji s Hrvaško. Pretežno ravninski teren omogoča lahek prehod v posavsko regijo, ugodne prometne povezave pa dostopnost do Ljubljane in ostalih krajev, kjer je imela JLA nastanjene svoje enote. To so temeljni razlogi zaradi česar je JLA med oboroženim spopadom iz smeri Hrvaške v občino Brežice vstopila dvakrat: 27. junija 1991 mehanizirani vod 4. oklepne brigade iz Jastrebarskega v Rigoncah blizu Dobove, kjer je prišlo do spopadov s slovensko TO in 2. julija 1991 oklepno-mehanizirani bataljon 4. oklepne brigade iz Jastrebarskega v Slovenski vasi blizu Obrežja. Slednjega je TO zaustavila v Prilipah.

---

⁴⁶ Prav tam.

⁴⁷ Prav tam.

5 VOJAŠKE SILE V POSAVJU

Oborožene sile (OS) SFRJ so sestavljale JLA in teritorialne obrambe posameznih republik. JLA je imela vlogo zvezne vojske, naloga TO pa je bila varovanje zaledja glavnih front ter delovanje na začasno zasedenem ozemlju. Vrhovni poveljnik OS je bilo Predsedstvo SFRJ, a jih je vodilo vodstvo Zveznega sekretariata za ljudsko obrambo (ZSLO) ter Generalštaba OS (GŠOS) SFRJ.

5.1 JUGOSLOVANSKA LJUDSKA ARMADA

5.1.1 Kratek zgodovinski pregled

Jugoslovanska ljudska armada je bila oborožena sila Jugoslavije. Nastala je z reorganizacijo Narodnoosvobodilne vojske Jugoslavije (NOVJ) 1. marca 1945. Sprva se je imenovala Jugoslovanska armada, leta 1951 pa so ji dodali še pridevnik »ljudska« in jo preimenovali v Jugoslovansko ljudsko armado.

Do leta 1968 v vojnih načrtih JLA ni bila predvidena za notranje posege, čeprav je v Ustavi SFRJ iz leta 1963 zapisano, da je JLA kot glavna oborožena sila ljudske obrambe Jugoslavije dolžna varovati neodvisnost, nedotakljivost, neokrnjenost državnega ozemlja in ustavno ureditev SFRJ.⁴⁸ Zaradi strahu, ki jo je povzročila vojaška intervencija enot Varšavske zveze na Češkoslovaškem avgusta 1968, je državno partijsko vodstvo SFRJ ustanovilo še drugi del OS, in sicer teritorialne obrambe republik in pokrajin. S tem je odpravilo vojaški monopol JLA.

Zvezno armado so sestavljale vojna mornarica, vojno letalstvo in kopenska vojska. Vojna mornarica je zajemala vse vode v vseh republikah. Prav tako sta bila pod enotnim poveljstvom

---

⁴⁸ Repe, Jutri je nov dan, str. 199.

združena letalstvo in protizračna obramba. Kopenska vojska pa se je delila na 6 armad, ki so zajemale naslednja območja:

- 1. (beograjska) in 2. (niška) armada večji del Srbije z izjemo juga, obe avtonomni pokrajini in titograjski korpus Črna gora,
- 3. armada Makedonijo in jug Srbije (sedež v Skopju),
- 5. armada Hrvaško in del Slovenije v smeri Trst-Reka (sedež v Zagrebu),
- 7. armada Bosno in vzhodno Slavonijo (sedež v Skopju),
- 9. armada večji del ozemlja Slovenije (sedež v Ljubljani).⁴⁹

Leta 1987 je prišlo do pomembne reorganizacije vojske. Z njo sta BiH in Slovenija izgubili poveljstva armad. Črna gora, ki je imela samostojen korpus in ne armade, je postala po novem podrejena Skopju in ne več Beogradu. Tako so po reorganizaciji namesto šestih armad nastala štiri bojevališča:

- severno in centralno s sedežem v Beogradu (združeni prejšnja 1. in 7. armada),
- severozahodno s sedežem v Zagrebu (združeni 5. in 9. armada),
- jugovzhodno s sedežem v Skopju (zajemalo Makedonijo, del južne Srbije, Kosovo in Črno goro).⁵⁰

JLA je po smrti njenega vrhovnega poveljnika Josipa Broza Tita postajala vse bolj samozadostna. Po razpadu ZKJ si je prisvojila tudi politični monopol in vse bolj preraščala v vrhovnega varuha režima in države. Repe pravi, da se je obnašala kot sedma republika v zvezni državi. To pojasnjuje s tem, da je imela svojo partijsko organizacijo, nista je nadzorovala niti parlament niti javnost, ni bila odvisna od zvezne vlade niti predsedstva države, imela pa je lasten industrijski kompleks, vojaško industrijo v osrednjem in južnem delu države. Izdelovala je sodobno orožje, ki ga je prodajala v slabše razvite države in s tem vplivala na gospodarstvo posameznih republik.⁵¹ Marković vidi JLA kot velik avtonomen

---

⁴⁹ Prav tam, str. 228-229.

⁵⁰ Prav tam.

⁵¹ Božo Repe, Vzroki za spopad med JLA in Slovenci. V: Vojaška zgodovina, 2005, l. VI, št. 1, str. 5 (dalje: Repe, Vzroki za spopad med JLA in Slovenci).

sistem, ki se je razvijal ne da bi se zmenil za spremembe v geopolitičnem prostoru in na notranjepolitičnem področju.⁵²

JLA je bila takoj po 2. svetovni vojni številčno ena najmočnejših armad v Evropi in je ostala najmočnejša vojaška sila na Balkanu. Marković piše, da je kasneje nazadovala, saj je bila po kvantitativnih kazalnikih približno na desetem mestu med vojaškimi silami v Evropi, če pa bi ocenjevali njene bojne sposobnosti, bi se uvrstila še nižje. Slaba opremljenost in vodenje, pomanjkljiva usposobljenost kadra in nepripravljenost na oborožen spopad, ki ga je začela leta 1991, so njene bojne sposobnosti še zmanjšali, kar jo je spremenilo v »srednje veliko konvencionalno stalno armado«.⁵³

Ozemlje Republike Slovenije je bilo vojaško podrejeno poveljstvu 5. vojaškega območja (VO) v Zagrebu, ki so ga sestavljali naslednji korpusi:

- 10. korpus (poveljstvo v Zagrebu),
- 13. korpus (poveljstvo na Reki),
- 14. korpus (poveljstvo v Ljubljani),
- 31. korpus (poveljstvo v Mariboru),
- 32. korpus (poveljstvo v Varaždinu),
- 5. korpus vojaškega letalstva in protizračne obrambe (poveljstvo v Zagrebu).⁵⁴

5.1.2 Jugoslovanska ljudska armada v Posavju

V Posavju je imela JLA nekaj pomembnih objektov, in sicer Dom JLA v Brežicah, prečrpališče goriva v Stari vasi in Leskovcu pri Krškem, skladišče MES Gazice, letališki kompleks Gaj ter Tehnično remontni zavod Bregana. Njene enote pa so se nahajale le na letališču in v vojašnici Cerklje ob Krki v občini Brežice. To je bilo edino vojaško letališče v Sloveniji.

---

⁵² Zvezdan Marković, Jugoslovanska ljudska armada. Ljubljana 2007, str. 35 (dalje: Marković, Jugoslovanska ljudska armada).

⁵³ Prav tam, str. 22.

⁵⁴ Janez J. Švajncer, Obranili domovino: teritorialna obramba Republike Slovenije v vojni za svobodno in samostojno Slovenijo 1991. Ljubljana: 1993, str. 21 (dalje Švajncer, Obranili domovino).

474. letalska baza v Cerkljah ob Krki je spadala v 5. korpus vojaškega letalstva in protizračne obrambe, ki je imelo sedež v Zagrebu. Na letališču je bila nastanjena 82. letalska brigada, ki je zajemala naslednje enote:

- 237. lovsko-bombniško letalsko eskadriljo, oboroženo z F-84G thunderjet, J-21 in NJ-21 jastreb,
- 238. lovsko-bombniško letalsko eskadriljo, oboroženo z F-84G, J-21, J-22 in INJ-22 orel,
- 351. izvidniško letalsko eskadriljo, oboroženo z IJ-21, INJ-21, IJ-22 in INJ-22 orel,
- raketni divizion 155. raketnega polka protizračne obrambe s sedežem v Cerkljah in pod poveljstvom v Kerestincu, oborožen z raketnim sistemom Volhov.⁵⁵

Na letališču sta bila v rezervni sestavi še 27. bataljon za zavarovanje letalstva in 88. četa za zavarovanje letalstva, od 25. junija 1991 dalje pa tudi enota padalcev iz Niša. Ti so bili del najelitnejše enote zvezne vojske in so imeli status specialcev. Brigada nižkih specialcev je bila hkrati edina enota JLA, ki je imela profesionalne vojake. Poleg nje je bilo na letališče prepeljanih več helikopterjev Mi-8, katerih namen je bil varovanje letališča.⁵⁶ V literaturi prihaja do omembe različnih podatkov o številu nižkih specialcev na cerkljanskem letališču. Največkrat je omenjeno število 650, ki pa je po mnenju Teropšiča pretirano. Toliko naj bi namreč znašala celotna brigada nižkih specialcev, medtem ko je na letališče prispel le njen del. Število specialcev naj bi, po njegovih ocenah, znašalo od 20 do 150, torej moči od enega voda do ene čete. Na letališču so se nahajali tudi diverzantje iz Zagreba moči največ enega voda. Število vseh vojakov na letališču je bilo od 800 do 1000.⁵⁷

Nalogo, da se zveznim organom omogoči prevzem mejnih prehodov in carine, je dobilo poveljstvo 5. VO. Njegova bojna pripravljenost se je, skupaj z okrepitevami v osebju in tehniki, začela dva meseca pred oboroženim spopadom. Vseh pripadnikov v 5. VO je bilo okoli 55.000. Tik pred spopadom je pričelo nameščati zvezne uslužbence, sile in specialne enote v

---

⁵⁵ Matjaž Ravbar, K nekdanjemu sijaju: letališče Cerklje ob Krki. V: Revija Obramba, 2008, l. 40, št. 6, str. 51 (dalje: Ravbar, K nekdanjemu sijaju).

⁵⁶ Ravbar, K nekdanjemu sijaju, str. 51; Alojz Završnik, Taktika delovanja enot teritorialne obrambe v vojni za obrambo samostojne Slovenije: diplomska naloga. Ljubljana 1997, str. 46 (dalje: Završnik, Taktika delovanja enot TO).

⁵⁷ Mitja Teropšič, intervju, 2. 11. 2009, hrani N. B. (Polkovniku Mitji Teropšiču se za intervju in pomoč zahvaljujem).

garnizone v Zagrebu, Ljubljani, Mariboru in v Cerkljah. Premik enot se je pričel, z izjemo 13. korpusa na Primorskem, 27. junija 1991 v zgodnjih jutranjih urah. Za Posavje najpomembnejša kolona bojnih vozil lahkega protiletalskega topništva iz Karlovca je krenila na pot ob pol drugi uri zjutraj. Po Kolškovem pisanju JLA ni imela napadalnih namenov, pač pa le obrambo meja SFRJ, za kar so uporabili le manjše sestave (vode, čete, bataljone) večinoma oklepno mehanizirane sestave s formacijsko oborožitvijo. Pri tem enotam niso dodelili okrepitev in podpornih sredstev (topništvo, letalstvo, protiletalska sredstva itd.). Ker so predvidevali takojšen uspeh v Sloveniji, so imele enote življenjskih in bojnih potrebščin le za dva dni.⁵⁸

5.2 TERITORIALNA OBRAMBA REPUBLIKE SLOVENIJE

5.2.1 Ustanovitev Teritorialne obrambe

Enote Varšavske zveze so 21. avgusta 1968 vojaško intervenirale na Češkoslovaškem, kar je bilo opozorilo tudi za Jugoslavijo. Postalo je namreč jasno, da JLA ni sposobna ubraniti državo pred napadom z Vzhoda. Sprejet je bil sklep o dvokomponentnosti obrambe in jeseni tega leta so v vseh jugoslovanskih republikah ustanovili novo vojaško organizacijo, Teritorialno obrambo. JLA je bila mišljena kot sila, ki bo sprejela in zadržala prvi udarec napada sovražnih sil, TO pa naj bi se borila na posameznih okupiranih območjih.⁵⁹ Odlok o ustanovitvi TO je izdal Izvršni svet Socialistične republike Slovenije (IS SRS) 20. novembra 1968. Ustanovljen je bil Glavni štab za ljudski odpor ter njemu podrejeni conski štabi in poveljstva partizanskih enot. Slovenija je tako dobila svojo vojsko, ki je slonela na tradiciji 9. slovenskega korpusa iz 2. svetovne vojne.⁶⁰ Z ustanovitvijo TO je bilo zadoščeno željam jugoslovanskih republik, zlasti Slovenije in Hrvaške, po vrnitvi vsaj delno samostojne vojaške

---

⁵⁸ Povzeto po: Kolšek, Spomini na začetek oboroženega spopada v Jugoslaviji 1991, str. 138-139, 167-169.

⁵⁹ Repe, Vzroki za spopad med JLA in Slovenci, str. 5.

⁶⁰ Repe, Jutri je nov dan, str. 199, 228.

organizacije. Slovenci so jo sprejeli kot svojo vojsko in za njeno oborožitev ter opremo namenili precej sredstev.⁶¹

Leta 1971 je bila TO z ustavnimi amandmaji izločena iz JLA. Njen razvoj je skupaj s pristojnimi republiškimi organi usklajevala posebna uprava na Generalštabu JLA in Zveznem sekretariatu za ljudsko obrambo. JLA je vseskozi spremljala razvoj slovenske TO, še zlasti po Titovi smrti. Ker so bila v TO profesionalna poveljniška mesta, je vanjo pošiljala aktivne oficirje, jih postavljala na poveljniška in pomembnejša štabna mesta in jo tako nadzorovala. S tem je želela postopoma zamenjati nezanesljive častnike, ki bi v posebnih okoliščinah prinesli prednost Sloveniji. Slovenska TO je bila več let izpostavljena pritiskom zveznih vojaških ustanov. Strukturo TO so namreč želeli popolnoma podrediti armadnim poveljstvom in jo ločiti od njenega okolja.⁶²

Spremembe je prinesel Zakon o ljudski obrambi, sprejet leta 1976. Po njem se je Glavni štab SR Slovenije za splošni ljudski odpor preimenoval v Republiški štab za TO (RŠTO), conski štabi pa v pokrajinske štabe za TO (PŠTO). Iz tedanjih šestih conskih štabov (Gorenjskega, Dolenjskega, Primorskega, Vzhodnoštajerskega, Zahodnoštajerskega in Ljubljanskega), je bilo oblikovanih 12 pokrajinskih štabov (za Gorenjsko, Celjsko, Koroško, Vzhodnoštajersko pokrajino, Prekmurje, Zasavje, Posavje, Dolenjsko, Notranjsko, Južnoprimorsko pokrajino, Severnoprimorsko pokrajino in Ljubljano z okolico) ter Mestni štab za TO Ljubljana mesto. Na občinski ravni je bilo organiziranih 62 občinskih štabov TO (OŠTO) ter štabov v krajevnih skupnostih (KS). Naloge štabov TO so bile ustanavljanje in organiziranje enot za splošni ljudski odpor, urejanje organizacijskih in kadrovskih vprašanj ter skrb za opremo ter izurjenost enot. Pri tem so jim pomagale občine in delovne organizacije, odgovorni pa so bili komitejem za splošno ljudsko obrambo in družbeno samozaščito (SLO in DS) v občinah. Občinski štabi so pri reševanju vojaških nalog omogočali bolj operativno delovanje. Nastopali so na območju matičnih občin, večje enote pa so delovale zunaj njih. To je zagotovilo vodenje splošnega ljudskega odpora tudi v občinah.⁶³

Marca leta 1990 so bili sprejeti ustavni amandmaji ter Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o splošni ljudski obrambi in družbeni samozaščiti, ki je zunaj političnih struktur

---

⁶¹ Albin Mikulič, Manevska struktura Narodne zaščite: Uporniki z razlogom. Ljubljana 2005, str. 31 (dalje Mikulič, Uporniki z razlogom).

⁶² Prav tam, str. 31-32.

⁶³ Prav tam.

in njihovega vpliva opredelil naloge štabov in komandantov TO na občinski, mestni, pokrajinski in republiški ravni. S tem pa so se povečale pristojnosti Republike Slovenije. Predsedstvo RS je dobilo možnost odločanja o uporabi TO v izrednih razmerah. Tako je JLA izgubila vpliv na TO Slovenije in s tem tudi legitimnost.⁶⁴

Vrh JLA teritorialnih obramb ni odobral, ker je v njih videl republiške vojske. Te so se v posameznih republikah hitro razvijale. Slovenska TO je denimo že v osemdesetih letih dosegla ogromen napredek in postala dobro organizirana, opremljena in izurjena sodobna vojaška organizacija. Povezana s prebivalstvom je bila v središču obrambno-varnostnega sistema republike. Uspešno je izvajala izobraževanje in usposabljanje kadra za morebitni vseljudski odpor. Njeno prilagajanje času, spremembam, prebivalstvu in pripadnikom je povzročilo odpor zvezne vojske do TO. Vojaški vrh je želel izničiti koncept dveh »enakopravnih« sestavin oboroženih sil. Tako je TO leta 1990 dosegla stopnjo, ko je postala vrhu JLA prenevarna. Poskusili so jo oslabiti z različnimi sumničenji, omejitvami in nazadnje z razorožitvijo. Ta položaj je lahko rešila le Manevrska struktura narodne zaščite (MSNZ) kot nova skrivna vojaška formacija, ki naj bi preprečila morebitno agresijo JLA.⁶⁵

5.2.2 Razvoj Manevrske strukture narodne zaščite in njena vključitev v Teritorialno obrambo

Izid prvih večstrankarskih volitev v Sloveniji (in na Hrvaškem) je pomenil hud udarec Jugoslaviji in zvezni vojski. RŠTO je 15. maja 1990 izdal ukaz o razorožitvi TO. Dva dni kasneje je JLA začela izvajati ukaz o prenosu orožja, streliva in minskoeksplozivnih sredstev (MES) iz skladišč TO v objekte JLA. Čas za izpeljavo akcije je bil izbran v pravem trenutku, saj se je v Sloveniji ravno 17. maja menjala republiška vlada. Janez Janša se v Premikih spominja, da so se naslednji dan vrstili pozivi občinskih štabov o nadaljnjih ukrepih. Imeli so namreč ukaz višjega poveljstva, na čelu z generalom Ivanom Hočevanjem, naj oddajo orožje. Ker so vedeli, da je takšno ravnanje v nasprotju s slovenskimi interesi, so želeli jasnejša

---

⁶⁴ Karlo Nanut, Teritorialna obramba na Slovenskem 1968-1990. V: Revija Veteran, 2008, št. 37, str. 10 (dalje: Nanut, Teritorialna obramba na Slovenskem).

⁶⁵ Prav tam, str. 5.

navodila. Predsedstvo RS je 19. maja v občine poslalo zaupno brzojavko in z njo zaustavilo oddajo orožja. Tako so obdržali večino orožja 12 občinskih štabov ter del orožja in streliva 30. razvojne skupine TO.⁶⁶

Zaradi prevzema orožja je TO postala vojaško neučinkovita. Slovensko politično vodstvo je v strogi tajnosti organiziralo oboroženo formacijo z 21.000 pripadniki - MSNZ. Ustanovljena je bila v skladu z republiškim Zakonom o splošni ljudski obrambi in družbeni samozaščiti in je skupaj z organi za notranje zadeve od meseca maja nadomeščala nekatere strukture TO. Akcijo so vodili republiški sekretar za obrambo Janez Janša, republiški sekretar za notranje zadeve Igor Bavčar, bivši občinski sekretar za obrambo občine Kočevje Tone Krkovič in poveljnik Specialne enote policije Vinko Beznik. MSNZ je povezala policijsko in vojaško strukturo v sistem, za katerega zvezna oblast ni vedela, da obstaja in nanj ni imela vpliva. Tako je iz spontanega upora proti nezakonitemu odvzemu orožja nastala ena najbolj organiziranih akcij v novejši zgodovini Slovenije.⁶⁷

Kladnik navaja, da MSNZ ni bila organizirana le zaradi razorožitve TO, temveč tudi zaradi spora med RS in RŠTO oz. ZSLO. Uradno je začela delovati 29. avgusta 1990. Takrat je namreč republiški sekretar za notranje zadeve Igor Bavčar Toneta Krkoviča postavil za načelnika MSNZ. Ta posebna oborožena organizacija je bila skupaj s Specialno enoto milice (SEM) in Posebno enoto milice (PEM) pripravljena zavarovati Slovenijo pred kakršnim koli oboroženim napadom. Organizirana je bila v vseh trinajstih pokrajinah TO v Sloveniji, kjer so bili imenovani načelniki MSNZ. Zagotavljala je, da so republiški organi in predsedstvo republike preko nje poveljevali in vodili TO Slovenije. Njen namen je bilo zavarovanje ukrepov nastajajoče slovenske države zlasti pred JLA. V primeru oboroženega napada bi MSNZ zavarovala pomembne objekte, s hitrimi napadi na skladišča orožja in opreme pa zagotovila vpoklic popolnih formacij TO. Izdelani so bili številni načrti za zavarovanje pomembnih objektov, ustanovljene posamezne udarne skupine in jurišni odredi po pokrajinah, izdelani mobilizacijski dokumenti za sklic novih enot in ustanovljena tajna vojaška skladišča.⁶⁸

---

⁶⁶ Janez Janša, Premiki: nastajanje in obramba slovenske države 1988-1992. Ljubljana: 1992, str. 47-48 (dalje: Janša, Premiki).

⁶⁷ Markovič, Jugoslovanska ljudska armada, str. 110.

⁶⁸ Tomaž Kladnik, Teritorialna obramba RS in slovenska osamosvojitvev: april 1990 – maj 1992. V: Nataša Urbanc (ur), Enotni v zmagi: osamosvojitvev Slovenije. Ljubljana 2006, str. 137 (dalje: Kladnik, Teritorialna obramba RS in slovenska osamosvojitvev).

Slovenska skupščina je 28. septembra 1990 sprejela ustavni dopolnili 96 in 97 k Ustavi Republike Slovenije. S tem aktom je republiško predsedstvo postalo vrhovni poveljnik TO v miru in v izrednih razmerah. V primeru napada od zunaj pa bi Slovenija spoštovala enotnost skupnih oboroženih sil. Sprejem ustavnih dopolnil je bil velik korak, saj je pomenil vse večje osamosvajanje Slovenije na obrambnem področju.⁶⁹ Slovenija je začela polzeti iz jugoslovanskega pravnega sistema, zato so se v Beogradu odločili, da si bodo dokončno podredili TO RS. Načrtovali so zasedbo RŠTO, kar so realizirali oktobra istega leta.⁷⁰

Začetek oktobra je bil pomemben tudi kar se tiče MSNZ in TO, saj je načelnik narodne zaščite Anton Krkovič, ki je projekt vodil od 23. avgusta 1990 do 4. oktobra 1990, predal del strukture MSNZ majorju Janezu Slaparju, v. d. načelnika RŠTO Slovenije. Preostala struktura MSNZ je ostala v okviru Republiškega sekretariata za notranje zadeve.⁷¹ Predsedstvo RS je že 28. septembra 1990 imenovalo majorja Janeza Slaparja za vršilca dolžnosti načelnika RŠTO. Ta je 4. oktobra, po predhodnem soglasju Predsedstva RS, določil vršilce dolžnosti komandantov TO pokrajin, za dolenjsko pokrajino rezervnega majorja Albina Gutmana. MSNZ je bila s tem razformirana, njeni pripadniki pa razporejeni v sestavo nove TO. Janez Janša je dotedanjemu poveljniku RŠTO generalu Ivanu Hočevanju poslal dopis, v katerem ga je pozval, naj naslednji dan preda dolžnosti novemu načelniku RŠTO Janezu Slaparju. V odgovor je JLA za šest mesecev zasedla poslopje RŠTO. V Sloveniji sta tako delovala dva RŠTO, novi pod poveljstvom Janeza Slaparja v prostorih Republiškega sekretariata za ljudsko obrambo in stari, ki ga je zasedla JLA. Slednjega RS ni več priznavala, saj so bile od oktobra dalje zveze med njim in enotami ter štabi TO prekinjene.⁷²

Decembra leta 1990 je bila izvedena prva reorganizacija prenovljene TO. Namesto prejšnjih trinajstih pokrajin jih je bilo oblikovanih sedem, in sicer: Dolenjska, Gorenjska, Južnoprimorska, Severnoprimorska, Ljubljanska, Vzhodnoštajerska in Zahodnoštajerska.⁷³

---

⁶⁹ Janša, Premiki, str. 73.

⁷⁰ Nanut, Teritorialna obramba na Slovenskem, str. 11.

⁷¹ Markovič, Jugoslovanska ljudska armada, str. 110.

⁷² Kladnik, Teritorialna obramba RS in slovenska osamosvojitev, str. 138.

⁷³ Nanut, Teritorialna obramba na Slovenskem, str. 11.

5.2.3 Oris zgodovine Teritorialne obrambe in Manevrske strukture narodne zaščite v Posavju⁷⁴

Občine Brežice, Krško in Sevnica so med letoma 1974 in 1976 ustanovile občinske štabe za TO, kot posebne organe za delovanje v miru in vojnem času. To so bili vojaško strokovni organi, ki so vodili in združevali enote TO na območju občin in so bili odgovorni za njihovo mobilizacijo ter bojno pripravljenost. Njihova naloga je bila tudi operativno načrtovanje in usklajevanje operativnih načrtov enot TO z načrti drugih subjektov ljudske obrambe na območju občin, krajevnih skupnosti, organizacijah združenega dela in s sosednjimi občinami. Podlaga za to dejanje sta bila republiški Zakon o splošnem ljudskem odporu iz leta 1971 in zvezni Zakon o ljudski obrambi iz leta 1976. V štabih so bili po mirnodobni formaciji zaposleni rezervne vojaške starešine in civilne osebe. Njihovo število se je gibalo med 4 in 8.

Do leta 1980 so bili OŠTO v Posavju podrejeni različnim pokrajinskim štabom za TO. OŠTO Krško je spadal pod PŠTO Dolenjske s sedežem v Novem mestu, OŠTO Sevnica in Brežice pa pod PŠTO Zahodnoštajerske pokrajine s sedežem v Celju. Istega leta je prišlo do reorganizacije TO Slovenije. Število pokrajinskih štabov se je povečalo. Tudi Posavje dobilo svoj PŠTO. Pod svoje okrilje je vzelo vse tri OŠTO v Posavju (Sevnico, Krško in Brežice). Od ustanovitve leta 1980 do ukinitve deset let kasneje je imel PŠTO Posavja svoj sedež v Brežicah v bivši stavbi Postaje milice.

Sedež OŠTO Brežice, ki je bil do leta 1980 v stavbi Skupščine Občine Brežice, se je prestavil v Dom TO na Titovo cesto 15, kjer je bilo tudi skladišče orožja, streliva in vojaške opreme ter prostori Občinskega centra za obveščanje. Pred tem so bili orožje, strelivo in vojaška oprema skladiščeni v skladišču v bivših zaporih, zraven Pošte v Brežicah. Manjše skladišče je bilo tudi na Bizeljskem v stavbi krajevnega urada in v Dobovi na železniški postaji. OŠTO Krško je imel do leta 1977 sedež v bivši stavbi Postaje milice Krško. Leta 1977

---

⁷⁴ Mitja Teropšič, *Kratka zgodovina Teritorialne obrambe, Manevrske strukture narodne zaščite in Slovenske vojske v Posavju*, rokopis dan avtorici, 31. 3. 2009, hrani N. B. (Gradivo objavljeno tudi kot članek: Mitja Teropšič, *Kratka zgodovina Teritorialne obrambe, Manevrske strukture narodne zaščite in Slovenske vojske v Posavju*. V: *Vojnozgodovinski zbornik*, 2007, št. 29, str. 83-92); Ernest Breznikar, *Manevrska struktura narodne zaščite v Posavju*. V: Tomaž Teropšič, Mitja Teropšič (ur.), *Posavje v letih 1989-1991: spominski zbornik*. Brežice 2001, str. 29-31 (dalje: Breznikar, *Manevrska struktura narodne zaščite v Posavju*).

se je preselil v nov prizidek stavbe Občine Krško. Skladišča orožja, streliva in vojaške opreme so bila na osmih različnih lokacijah, in sicer v Žlapovcu, zraven komunalnega podjetja Kostak, v Rudniku Senovo in po različnih drugih lokacijah v podjetjih in krajevnih skupnostih. Leta 1988 se je občinski štab TO Krško preselil v novo stavbo zraven Uprave za notranje zadeve (UNZ) Krško, kjer je bilo tudi skladišče orožja, streliva in vojaške opreme. Sevniški OŠTO je imel, v celotnem obdobju obstoja, sedež v stavbi Skupščine Občine Sevnica. Do leta 1980 je bila zgrajena prva faza skladišča na Kvedrovi ulici 30a, zraven stavbe Postaje milice Sevnica. Druga faza izgradnje skladišča je bila zaključena leta 1984.

Leta 1982 je bil sprejet republiški Zakon o splošni ljudski obrambi in družbeni samozaščiti. Po njem je TO postala »najširša oblika organiziranja in pripravljanja delovnih ljudi in občanov za splošni ljudski odpor«. Nov zakon je posegel tudi na področje OŠTO. Razširil je njihove naloge na področju razvoja, organiziranja, opremljanja in pripravljenosti ter določil linijo vodenja in poveljevanja. Občinski štab TO je postal odgovoren tudi za strokovno usposabljanje Narodne zaščite na območju občine, za vključevanje v oboroženi splošni ljudski odpor. Narodna zaščita je bila posebnost RS v okviru SFRJ. Zakon je omogočal modernizacijo oborožitve vojaške opreme TO ter večjo usposobljenost in izurjenost vojnih enot. Prav tako kot preostala slovenska TO je tudi TO v Posavju dosegla velik razvoj v osemdesetih letih. Štabi so s podporo in jamstvom družbenopolitičnih skupnosti najemali kredite pri Vojnem servisu NBJ in z njimi kupovali sodobno pehotno oborožitev, vojaško opremo ter gradili infrastrukturo.

Maja 1990 je JLA poskusila razorožiti TO Slovenije. Ukaz PŠTO Posavja (št. SZ 125/2-90 z dne 15. 5. 1990) je določal, da mora TO orožje in strelivo predati JLA, in sicer v njene objekte garnizije Cerklje ob Krki. Delno je bil izvršen v občini Sevnica, v OŠTO Krško in Brežice pa ni bil realiziran. V skladišču Civilne zaščite občine Sevnica je ostalo orožje in strelivo namenjeno za vodstvo družbeno politične skupnosti ter za vod za zveze. V skladišču v Brežicah je ostala celotna količina orožja, streliva in vojaške opreme PŠTO Posavja in OŠTO Brežice, prav tako tudi v skladišču OŠTO Krško. TO so bili nedostopni topovi in oprema lahkega topniško raketnega diviziona zračne obrambe, ki so bili skladiščeni v skladišču garnizije Cerklje ob Krki, ter nadkalibrsko strelivo in MES v skladišču v Gazicah pri Cerkljah. V Posavju je ostalo okoli 2300 kosov orožja in streliva.

Po pričevanju Ernesta Breznikarja je bila, po poskusu odvzema orožja, glavna naloga štabov TO varovanje orožja in opreme, ki so ga izvajali vpoklicani pripadniki TO iz rezervne sestave. Avgusta 1990 se je Breznikar seznanil s Tonetom Krkovičem, ki ga je na skrivnem sestanku seznanil s projektom MSNZ. Dobil je naslednje naloge: pridobiti sodelavce iz občinskih štabov TO Brežice, Krško in Sevnica, oceniti stanje razpoložljivega orožja, streliva, materialnih sredstev in pripravljenost enot ter njihovega poveljniškega kadra za delovanje. Po predstavitvi novo nastajajoče oborožene formacije MSNZ izbranim sodelavcem po posameznih občinskih središčih je Breznikarju uspelo sestaviti naslednjo ekipo:

- Ernest Breznikar, komandant OŠTO Krško in načelnik pokrajinskega štaba MSNZ za Posavje,
- Stanislav Zlobko, sekretar Sekretariata za ljudsko obrambo občine Brežice in namestnik načelnika pokrajinskega štaba MSNZ za Posavje,
- Mitja Teropšič, komandant OŠTO Brežice in načelnik občinskega štaba MSNZ Brežice,
- Martin Škorc, referent za operativno učne zadeve in hkrati namestnik komandanta OŠTO Krško ter načelnik občinskega štaba MSNZ Krško,
- Ivan Božič, komandant OŠTO Sevnica in načelnik občinskega štaba MSNZ Sevnica.

Ustanovljen je bil pokrajinski štab Narodne zaščite (PŠNZ) v Brežicah, v vseh treh posavskih občinah pa občinski štabi Narodne zaščite (OŠNZ). MSNZ so skoraj v celoti popolnjevali pripadniki stalne in rezervne sestave TO. V Posavju je obstajala od avgusta do oktobra 1990. Delovni čas je za ekipo iz Posavja trajal 24 ur. Podnevi so opravljali naloge nadrejenih štabov po predvidenem načrtu dela, ponoči pa delo za MSNZ. Pokrajinski štab MSNZ Posavja je septembra pripravil načrt, ki je predvideval dve različici za ukrepanje v primeru spopada z JLA. Po prvi so septembra formirali 26 operativnih skupin MSNZ s 475 pripadniki TO. Ti možje so bili prostovoljci in so predstavljali udarno moč MSNZ. Druga različica pa je predvidela sklic 2300 pripadnikov TO, katerih naloga je bil oborožen boj, varovanje pomembnejših objektov in postavljanje blokad komunikacij. Po formiranju operativnih skupin so v Posavju začeli z usposabljanjem enot in poveljniškega kadra. PŠNZ Posavja je tesno sodeloval z milico.

V pričakovanju oboroženega spopada z JLA je leta 1991 prišlo do ponovne reorganizacije TO. Po predhodnem soglasju predsedstva RS je Republiški sekretariat za ljudsko obrambo RS sprejel odredbo (UL RS št. 18 z dne 27. 4. 1991), ki je TO opredelila kot obliko organiziranja in pripravljanja državljanov za oboroženi boj v neposredni vojni nevarnosti in v vojni. Ukinil je vse OŠTO in pristojnost ustanavljanja štabov prenesel na republiški upravni organ, pristojen za obrambne zadeve. Ustanovljeni so bili območni štabi za TO, za območje ene ali več občin. V Posavju je tako začel delovati 25. območni štab TO (25. ObmŠTO) s sedežem v Brežicah. Zajemal je enote in zavode vseh treh posavskih občin, podrejen pa je bil 2. pokrajinskemu štabu za teritorialno obrambo (2. PŠTO) s sedežem v Novem mestu.

5.2.4 Notranja organizacija Teritorialne obrambe in Manevrške strukture narodne zaščite v Posavju⁷⁵

Notranja organizacija štabov TO je bila odvisna od mirnodobne in vojne formacije ter mobilizacijskega razvoja vojnih enot. Mirnodobna formacija se po številu, v vseh letih delovanja občinskih štabov, ni veliko spremenila. Posamezna formacijska mesta so se popolnjevala glede na število vojnih enot, na podlagi odločitev svetov za SLO in DZ občin. Do leta 1991 so bile v formacijah OŠTO določene naslednje dolžnosti:

- komandant TO občine,
- referent za operativno učne zadeve – hkrati namestnik komandanta,
- referent za učne zadeve,
- referent za organizacijsko-mobilizacijske zadeve,
- vodja pisarne,
- skladiščnik MTS-voznik.

---

⁷⁵ Mitja Teropšič, Kratka zgodovina Teritorialne obrambe, Manevrške strukture narodne zaščite in Slovenske vojske v Posavju, rokopis dan avtorici, 31. 3. 2009.

Tako je bilo v OŠTO Brežice in Sevnica, medtem ko sta bili v OŠTO Krško zaradi večjega števila vojnih enot določeni dve dodatni formacijski mesti, in sicer referent za protizračno obrambo ter drugi skladiščnik MTS.

V obdobju od leta 1986 do 1991 so se v vseh treh OŠTO v Posavju po mobilizacijskem razvoju oblikovale naslednje vojne enote:

- OŠTO,
- prištabne enote (zaščitni vod, zaledni vod, oddelek za zveze in organ za prevzem materialnih sredstev in nepremičnin JLA),
- diverzantski vod,
- OŠTO Krško protidiverzantsko četo ter OŠTO Brežice in OŠTO Sevnica protidiverzantski vod,
- OŠTO Brežice in OŠTO Krško JOD s petimi jurišnimi vodi ter OŠTO Sevnica JOD s tremi jurišnimi vodi,
- ČOP z dvema vodoma minometov 82mm in vodom netrzajnih topov,
- OŠTO Brežice dve samostojni četi TO KS in samostojni vod TO KS,
- OŠTO Krško tri samostojne čete TO KS,
- OŠTO Sevnica dve samostojni četi TO KS,
- OŠTO Brežice protidesantno četo TO za obrambo vojaškega letališča Cerklje ob Krki,
- OŠTO Krško lahki topniško raketni divizion TO protiletalske obrambe za obrambo jedrske elektrarne Krško,
- OŠTO Sevnica pontonirski vod TO za vzpostavljanje mostišča na reki Savi in pehotno učno četa za usposabljanje v vojni.

V protidiverzantskih vodih je mobilizacijski čas znašal 4 ure, v protidiverzantski in protidesantni četi 6 ur, v lahkem topniško raketnem divizionu PLO in JOD TO 12 ur, v ostalih enotah in štabih pa 8 ur.

V začetku septembra 1990 je bila, kot rezultat nezakonitega odvzema orožja TO s strani JLA, oblikovana MSNZ, s tem pa tudi njena vodstva na ravni pokrajine in občin. Na odgovorne dolžnosti so bili postavljeni pripadniki stalne sestave TO iz občinskih štabov in sicer:

- Ernest Breznikar, načelnik PŠNZ Posavja,
- Stanislav Zlobko, namestnik načelnika PŠNZ Posavja,
- Mitja Teropšič, načelnik OŠNZ Brežice,
- Vinko Čančer, namestnik načelnika OŠNZ Brežice,
- Viktor Pšeničnik, pomočnik načelnika OŠNZ Brežice,
- Vojko Kovačič, pomočnik načelnika OŠNZ Brežice,
- Andreja Andrejaš, pomočnica načelnika OŠNZ Brežice,
- Martin Škorc, načelnik OŠNZ Krško,
- Edi Zanut, namestnik načelnika OŠNZ Krško,
- Zdenko Mohar, pomočnik načelnika OŠNZ Krško,
- Vilko Libenšek, pomočnik načelnika OŠNZ Krško,
- Matjaž Mavsar, pomočnik načelnika OŠNZ Krško,
- Polonca Levak, pomočnica načelnika OŠNZ Krško,
- Ivan Božič, načelnik OŠNZ Sevnica,
- Mirko Ognjenovič, namestnik načelnika OŠNZ Sevnica,
- Vili Logar, pomočnik načelnika OŠNZ Sevnica,
- Milena Brvar, pomočnica načelnika OŠNZ Sevnica.

Štabi NZ so dobili nalogo izdelati načrte in oblikovati operativne grupe narodne zaščite (OGNZ). V okviru posameznega OŠNZ je bilo 25. septembra 1990 možno aktivirati naslednje število OGNZ (z oborožitvijo in ostalo vojaško opremo):

- OŠNZ Brežice: 9 OGNZ z 10 do 30 pripadniki, skupaj 163 pripadnikov NZ,
- OŠNZ Krško: 10 OGNZ z 10 do 40 pripadniki, skupaj 197 pripadnikov NZ,
- OŠNZ Sevnica: 7 OGNZ z 11 do 25 pripadniki, skupaj 110 pripadnikov NZ.

V Posavju je bilo organiziranih 26 OGNZ s 475 usposobljenimi pripadniki, kadrovanih iz vrst častnikov, podčastnikov in vojakov TO. Operativne grupe NZ kot udarne enote je bilo mogoče operativno uporabiti (aktivirati in oborožiti) v roku do 12 ur. V primeru splošne mobilizacije bi bilo v okviru PŠNZ Posavja mogoče vpoklicati 2427 pripadnikov NZ iz celotne vojne sestave TO. Oborožiti jih je bilo mogoče s preko 2300 kosi pehotnega in lahkega protiklepnega orožja ter 2,5 bojnega kompleta streliva za pehotno orožje. Orožje, strelivo in

MES so v Posavju hranili vsi trije občinski štabi, zato so sprejeli sklep, da se orožje preseli v tajna skladišča. To so bili predvsem vikendi, stanovanjske hiše in gospodarski objekti. V Posavju jih je bilo 24 (v občini Sevnica 4, v občini Krško 8 in v občini Brežice 12).

Jeseni leta 1990 je bil ukinjen PŠTO Posavja, zato so bili posavski OŠTO podrejeni 2. PŠTO Dolenjske. Mirnodobne formacije OŠTO se niso spremenile. Novembra istega leta so bile dodatno oblikovane enote za posebne namene (EPN). Tako je bil v vsakem OŠTO ustanovljen intervencijski vod z mobilizacijskim časom 3 ure. Sestavljali so jih pripadniki iz celotne sestave TO, ki so osebno oborožitev in bojni komplet streliva hranili doma. Oboroženi so bili s sodobnim avtomatskim pehotnim orožjem. Tridesetega aprila 1991 so bili OŠTO ukinjeni, mirnodobna sestava pa se je preoblikovala v mesecu maju.

6 PRIPRAVE TERITORIALNE OBRAMBE POSAVJA NA OSAMOSVOJITEV SLOVENIJE

6.1 OBMOČNI ŠTAB TERITORIALNE OBRAMBE BREŽICE (25. ObmŠTO)⁷⁶

Zakon o obrambi in zaščiti iz leta 1991 je ukinil vse OŠTO in pristojnost ustanavljanja štabov prenesel na republiški upravni organ, pristojen za obrambne zadeve. Ustanovljeni so bili območni štabi. S tem je tudi posavska regija dobila svoj območni štab, in sicer 25. ObmŠTO, ki je pričel delovati 28. maja 1991. Njegov sedež je postal Dom TO Brežice, na Titovi cesti 15. Po začasnem mobilizacijskem razvoju mu je bilo podrejenih 41 vojnih enot in preko 2500 pripadnikov TO. Obsegalo je ozemlje Spodnjega Posavja.

V času osamosvajanja in oboroženega spopada pa vse do umika JLA iz Slovenije je 25. ObmŠTO izvajal številne naloge na težišču delovanja 2. PŠTO Dolenjske. Te so bile: izvajanje bojev z oklepno mehaniziranimi in drugimi enotami JLA, blokada sil JLA na letališču Cerklje, oviranje komunikacij in vzhodne državne meje z Republiko Hrvaško, priprava načrtov za nasilni prevzem oziroma zavzetje tehnike, oborožitve in objektov JLA, naloge varovanja nove državne meje, nenasilni prevzem objektov JLA in minskih polj, varovanje prevzetih objektov oz. infrastrukture JLA ter priprava načrtov v primeru ponovne agresije JLA na Slovenijo. Štab je poleg načrtovanja in vodenja bojnih aktivnosti skrbel tudi za usposabljanje pripadnikov TO in milice.

Do konca aprila sta se OŠTO Krško in Sevnica preselila v Brežice. Na delovna mesta v 25. ObmŠTO so bili določeni naslednji pripadniki stalne sestave TO:

- Ernest Breznikar, poveljnik TO območja,
- Mitja Teropšič, načelnik štaba in namestnik poveljnika,
- Martin Škorc, pomočnik načelnika štaba za operativne zadeve in namestnik načelnika štaba,
- Mirko Ognjenovič, pomočnik načelnika štaba za učne zadeve,

---

⁷⁶ Mitja Teropšič, *Kratka zgodovina Teritorialne obrambe, Manevrske strukture narodne zaščite in Slovenske vojske v Posavju*, rokopis dan piscu, 31. 3. 2009; Ivan Božič, intervju, 25. 9. 2009, hrani N. B. (Podpolkovniku Ivanu Božiču se za intervju in pomoč zahvaljujem).

- Vinko Čančer, pomočnik načelnika štaba za usposabljanje,
- Anton Čančer in Viktor Pšeničnik, pomočnika načelnika štaba za obveščevalne zadeve in usposabljanje,
- Andreja Andrejaš, pomočnica načelnika štaba za organizacijsko mobilizacijske zadeve in usposabljanje,
- Franc Čater, pomočnik načelnika štaba za zveze in usposabljanje,
- Edi Zanut, pomočnik načelnika štaba za rodove in usposabljanje,
- Ivan Božič, pomočnik poveljnika za zaledje,
- Milena Bervar, vodja pisarne,
- Zdenko Mohar, referent-manipulant s sredstvi OVO,
- Vojko Kovačič, manipulant s sredstvi OVO,
- Vilko Libenšek, manipulant s sredstvi OVO,
- Vili Logar, manipulant s sredstvi OVO,
- Matjaž Mavsar, manipulant s sredstvi OVO.

25. ObmŠTO so bile podrejene vojne enote ukinjenih občinskih štabov. Na zahtevo 2. PŠTO so bile konec maja 1991 dodatno ustanovljene enote za posebne namene, in sicer jurišni odred TO v občini Brežice ter četa TO po formaciji protidiverzantske čete TO tako v občini Krško, kot tudi v občini Sevnica. Novoustanovljene enote so popolnjevali mlajši vojaški obvezniki.

Med oboroženim spopadom je poveljniško mesto 25. ObmŠTO dvakrat zamenjalo lokacijo. Iz Brežic se je najprej preselilo v Globoko, nato pa v Sromlje. V Brežicah in v Globokem je bilo zaledno poveljniško mesto na isti lokaciji kot poveljniško mesto štaba. Na naslednjem poveljniškem mestu v rajonu vasi Sromlje pa sta bili poveljniški mesti na ločenih lokacijah, in sicer poveljniško mesto štaba na Rucman vrhu (v počitniškem domu tovarne Labod Novo mesto), zaledno poveljniško mesto pa v osnovni šoli v Sromljah, kjer je bil skupaj s pripadniki stalne sestave 25. ObmŠTO stacioniran tudi zaledni vod rezervne sestave 25. ObmŠTO. Na tej lokaciji je bilo tudi skladišče orožja, streliva in MES. Iz stalne sestave 25. ObmŠTO so področje zaledne zagotovitve pokrivali naslednji pripadniki TO:

- stotnik I. stopnje Ivan Božič, pomočnik poveljnika 25. ObmŠTO za zaledje,
- stotnik Zdenko Mohar, referent-manipulant s sredstvi OVO,

- zastavnik Vilko Libenšek, manipulant s sredstvi OVO,
- štabni vodnik Vojko Kovačič, manipulant s sredstvi OVO,
- višji vodnik Matjaž Mavsar, manipulant s sredstvi OVO.

6.2 MOBILIZACIJA ENOT IN NJIHOVO USPOSABLJANJE

Mobilizacije enot TO je 25. ObmŠTO izvajal pred začetkom oboroženega spopada, v času bojev in po njih, vse do umika enot JLA iz Posavja oktobra 1991. Tik pred oboroženim spopadom je odredil vsemobilizacijo enot. Udeležba v Posavju je bila 80-90%. Največ mobiliziranih enot je bilo v noči s 25. na 26. junij 1991. Sprva so mobilizacijo izvajali na mestih določenih za zbirališča, kasneje pa v vseh treh občinah v Posavju, na lokacijah, kjer so hranili orožje. Zanja so bile zadolžene stalne sestave občinskih štabov. 26. junija 1991 je 25. ObmŠTO razpolagal z 882 pripadniki TO. Teropšič po podatkih iz dnevnega operativnega poročila 25. ObmŠTO za dan 27. junija 1991 navaja angažiranost naslednjih enot TO:

- 25. ObmŠTO s prištavnimi enotami,
- 67. četa TO občine Krško,
- 228. ČOP TO občine Krško,
- 251. JOD TO in 2 četi,
- 123. protidiverzantska četa TO občine Krško,
- 174. protidiverzantski vod TO občine Brežice,
- 175. protidiverzantski vod TO občine Sevnica,
- intervencijski vodi TO občin Krško, Sevnica, Brežice (3 vodi),
- 135. protidesantna četa TO občine Brežice z dodanim zaščitnim vodom PŠTO Posavja,
- 110. JOD TO občine Brežice,
- Pehotna učna četa TO občine Sevnica.

V naslednji dneh se angažiranost ni bistveno spreminjala. Število teritorialcev je na območju Posavja med agresijo naraščalo in je 7. julija doseglo največje število 1177 pripadnikov. Po podpisu Brionske deklaracije se je začelo njihovo odpuščanje. Na dan 15.

julija je bilo pod orožjem v Posavju le še 516 teritorialcev. Njihovo število se je do konca leta spustilo na 200 pripadnikov.⁷⁷

Usposabljanja pripadnikov TO so se leta 1991 izvajala v učnem centru TO (UC) 2. PŠTO, v posameznih enotah in v UC TO za protioklepni boj Pečice. Slednjega so ustanovili na pobudo 25. ObmŠTO zaradi potrebe po usposobljenem kadru za uporabo protioklepnih sredstev. Učni center je svoje prostore dobil v Pečicah, manjšem naselju v občini Brežice. Vodja centra je bil stotnik Mirko Ognjenovič, njegov namestnik pa stotnik Franc Lapuh. Varovanje učnega centra in strelišča so izvajali vojaki iz prištabnih enot 25. ObmŠTO ter usposobljeni prebežniki iz JLA, ki so bili v Pečice dodeljeni iz sevniškega zbirnega centra. Lokacija učnega centra, strelišča in skladišča protioklepnih sredstev je bila sprva skrivnost, saj bi si jo agresor zlahka izbral za tarčo svojih napadov. V Pečicah so se urile enote za protioklepni boj iz Posavja, Zasavja, Novega mesta in Kočevja. V času obstoja centra (40-45 dni) so za delovanje usposobili okoli 360 pripadnikov TO in 15 pripadnikov milice. Urili so se v izstreljevanju zolj, armbrustov, tromblonskih min, min za ročni metalec, raket sistema Osa, preizkušali vozilo BOV-3, ki so ga teritorialci zajeli v Krakovskem gozdu in topove 20 mm.⁷⁸

6.3 OBRAMBNI KONCEPT

Koordinacijo za celotno dolenjsko pokrajino je vodil major Albin Gutman, načelnik 2. PŠTO, z njegovega sedeža v Novem mestu. Sprva 25. ObmŠTO v koordinaciji ni imel svojega predstavnika, kasneje pa so za to določili Rudija Drganca, upokojenega načelnika inšpektorata Milice UNZ Krško, ki je bil dan pred agresijo na Slovenijo vpoklican v rezervni sestav vodstva UNZ Krško. Zaradi slabe koordinacije med 25. ObmŠTO in UNZ pri izvajanju varnostnih in obrambnih nalog je v prvih dneh spopadov prevzel vlogo častnika za zvezo med štabom in upravo. Štab je dnevno po radijskih zvezah, po telefonu in preko kurirjev s terena prejemal z varnostnega in obrambnega vidika zanimive podatke, ki jih je nato Drganc skupaj z

---

⁷⁷ Mitja Teropšič, intervju, 2. 11. 2009.

⁷⁸ Povzeto po: Franc Lapuh, Dnevi napetosti in odločnosti. V: Tomaž Teropšič, Mitja Teropšič (ur.), Posavje v letih 1989-1991: spominski zbornik. Brežice 2001, str. 306-307; Mirko Ognjenovič, Učni center Teritorialne obrambe za protioklepni boj Pečice. V: Tomaž Teropšič, Mitja Teropšič (ur.), Posavje v letih 1989-1991: spominski zbornik. Brežice 2001, str. 301-303.

nameravanimi odločitvami sporočal upravi. Posredovanje podatkov in odločitev je potekalo tudi v obratni smeri. Vodstva in enote UNZ in TO so s takšnim načinom dela ogromno pridobili, saj se je izboljšalo sodelovanje med njimi in omogočilo usklajeno izvajanje skupnih nalog. Koordinacijo so poskušali usklajevati s predsedniki občin in krajevnih skupnosti, a zaradi izkušenj, ko so se predsedniki občin vmešavali v poveljevanje, zavestno niso šli v ožjo povezavo z njimi.⁷⁹

Zaledno zagotovitev z bojnimi, inženirskimi in zaščitnimi sredstvi (orožje, strelivo, ročne bombe, sredstva za protioklepni boj, MES, inženirska sredstva, sredstva RKBO itd.) je izvajala stalna sestava ObmŠTO s pomočjo zalednega voda 25. ObmŠTO, ki je iz tajnih skladišč in skladišča na lokaciji osnovne šole Sromlje, oskrbovala enote TO na terenu. Nekatera MES so bila naložena kar na kamionih in ustrezno zavarovana, s čimer je bila zagotovljena njihova hitra distribucija v rajone uporabe. Na terenu so pripadnike TO v skladu z načrti s hrano oskrbovali različni družbeni in privatni dobavitelji (npr. Hotel Sremič Krško, Motel Čatež, Blagovnica Brežice, Gostilna Les Čatež itd.). Sanitetno zagotovitev so v večjih enotah izvajali sanitetni organi in enote, za širše potrebe pa zdravstveni domovi na terenu in Bolnišnica Brežice.⁸⁰

Teritorialna obramba Posavja je zelo dobro sodelovala z milico vse od oblikovanja MSNZ. Milice JLA ni nadzirala toliko kot TO, saj ni bila oborožena s težkim orožjem in ni bila namenjena izvajanju vojaških nalog. Urila se je predvsem za opravljanje obrambnih nalog. Že leta 1990 je sodelovala s TO pri varovanju orožja, skrivala je njihove evidence nabornikov, imeli pa sta izdelan tudi načrt za primer nasilnega prevzema Sekretariata za ljudsko obrambo. Na Postaji milice Krško so do konca meseca junija 1991 hranili del orožja in streliva TO. Ko se je Slovenija osamosvajala, je večina miličnikov opravljala redne naloge s področja varnosti, del pa obrambne naloge skupaj s TO. Te so izvajali predvsem pripadniki PEM. Ker je zaradi njihovega vpoklica na postajah milice primanjkovalo kadra, so vpoklicali rezervne miličnike. Usposabljali so jih v vadbenem centru milice na Jasnici pri Kočevju in na Postaji milice. Vodje varnostnih okolišev so z njimi do 22. junija 1991 opravili razgovore, 23. in 24. junija pa so mobilizirali Vojaške enote milice (VEM). Odziv rezervnih miličnikov je v Posavju dosegel 100% delež. Ti so miličnikom med oboroženim spopadom pomagali opravljati varnostne

---

⁷⁹ Rudi Drganc, »Ti, kaj so tudi bombe intendantska oprema?« V: Tomaž Teropšič, Mitja Teropšič (ur.), Posavje v letih 1989-1991: spominski zbornik. Brežice 2001, str. 59-60; Mitja Teropšič, intervju, 2. 11. 2009.

⁸⁰ Ivan Božič, intervju, 25. 9. 2009.

naloge, na pomoč pa so priskočili tudi v vojaških akcijah. Osnovna naloga miličnikov je bila nadzor nad premiki vojaških oseb. Pri zbiranju podatkov so jim pomagali lokalni prebivalci. Opazovali so tudi vojake JLA na letališču Cerklje in prisluškovali njihovim pogovorom z Zagrebom. Sodelovali so s TO v vojaških akcijah. Milica je 28. junija zavzela skladišče letalskega goriva Vejer v Leskovcu pri Krškem v lasti JLA ter prečrpavališče kerozina v Stari vasi. Miličniki v Posavju so varovali tudi minirane objekte na Drnovem, spremljali in varovali pomembnejše politike in pogajalce, varovali daljnovode pred diverzijami ter pomagali prebežnikom iz JLA, ki so jih zajeli ali so sami zaprosili za pomoč.⁸¹

Poleg TO in milice je bila pomemben člen obrambnega koncepta tudi civilna zaščita. Občinski štabi civilne zaščite (OŠ CZ) so po začetnih spopadih uvedli stalno dežurstvo. Njihove enote so opravljale naloge zaščite, reševanja in pomoči. Na prvem mestu so bile zadolžene za zaklonišča in zaklonilnike, ki so jih morale izprazniti in pripraviti za uporabo. O pravih zaklanjanja so prebivalstvo obveščali preko lokalnih medijev. Skupaj z gasilci so priskočili na pomoč pri naravnih in drugih nesrečah. Občanom so v pisni obliki posredovali navodila o izdelavi priročnih mask za zaščiti pred vojnim delovanjem in nabavljali prave plinske maske. Občinski štabi civilne zaščite so med seboj sodelovali. OŠ CZ Krško je imela v primeru uhajanja radioloških snovi iz NEK v okolje pripravljen evakuacijski načrt prebivalstva in pravila ukrepanja v primeru takšne nesreče.

---

⁸¹ Povzeto po: Pavle Čelik, Postopki in metode delovanja milice med osamosvojitveno vojno. V: Vojaška zgodovina, 2004, l. 5, št. 1, str. 73-84; Štefan Hren, Delo komandirja Milice v času osamosvojitve Slovenije. V: Tomaž Teropšič, Mitja Teropšič (ur.), Posavje v letih 1989-1991: spominski zbornik. Brežice 2001, str.187-190.

7 DELOVANJE ENOT TERITORIALNE OBRAMBE IN MILICE V POSAVJU

7.1 RIGONCE (27. junij 1991)

Rigonce so manjše naselje v občini Brežice. Ležijo ob reki Sotli tik ob meji s Hrvaško. Danes je tu meddržavni mejni prehod. Odprt je bil 1. marca 1992, in sicer kot tako imenovana kontrolna točka. Na isti dan je bila ustanovljena tudi mejna policija. Skozi Rigonce teče regionalna cesta Zaprešič-Dobova-Brežice in železniška proga Zagreb-Ljubljana.

7.1.1 Potek boja v vasi Rigonce

Rigonce so bile že prvi dan vojne za obrambo neodvisnosti Slovenije mesto spopadov med enotami TO in JLA. 25. ObmŠTO je 27. junija 1991 ob 19. uri in 15 minut prejel obvestilo, da se po cesti iz smeri Zaprešiča proti Dobovi premika oklepna mehanizirana enota JLA, ki jo je bilo potrebno zaustaviti na meji. Za izvedbo naloge je štab izbral intervencijsko enoto TO Brežice. Slednja je bila ustanovljena novembra 1990. Za poveljnika je bil postavljen stotnik Anton Marolt Zvone, njegov namestnik pa je bil poročnik Robert Fink. Enota je štela 22 pripadnikov. Ti so bili oboroženi z avtomatskimi puškami, eno ostrostrelsko puško, tromblonskimi minami in ročnimi bombami.⁸²

Intervencijski enoti je med 19.15 in 19.20 višji vodnik I. stopnje Anton Čančer predal naslednji ukaz: »Iz smeri Zaprešiča prodira proti Dobovi kolona oklepnih transporterjev. Intervencijska enota mora to kolono zaustaviti v vasi Rigonce. Na mostu je barikada.« Poveljnik Marolt je poslal v Rigonce poročnika Finka in njegovih šest borcev, ki so se vrnili

---

⁸² Završnik, Taktika delovanja enot TO, str. 50; Robert Fink, Robert, Prvi žrtvi vojne. V: Tomaž Teropšič, Mitja Teropšič (ur.), Posavje v letih 1989-1991: spominski zbornik. Brežice 2001, str. 133 (dalje: Fink, Prvi žrtvi vojne).

na območni štab po opravljenem izvidovanju ob cesti Bregana-Mokrice-Čatež, medtem ko je sam odšel po preostali del svoje enote, ki je bila nameščena na osnovni šoli v Brežicah.⁸³

Slika 2: Pripadniki intervencijskega voda TO Brežice pred odhodom v Rigonce

Vir: Zbirka fotografij Mitje Teropišča (fotografija iz video posnetka z dne 27. 6. 1991)

Skupina poročnika Finka se je iz Dobove podala proti Rigoncem po makadamski poti, ki je bila zaradi železniškega nasipa skrita in se je s ceste Dobova-Brežice ni videlo. Ustavili so se približno 150 metrov pred mostom čez reko Sotlo in ugotovili, da ni ne na cesti ne na mostu postavljenih obljubljenih barikad. Vozniki osebnih vozil, ki so vstopali v Slovenijo iz Hrvaške so na glas opozarjali, da se bliža kolona oklepnikov, zato je poročnik Fink poslal domačina z osebnim avtomobilom v pričakovani smeri prihoda enote JLA, da pogleda, kje se ta nahaja in koliko je nasprotnikovih vozil. Domačin, ki se je sicer hitro vrnil, ni vedel povedati za kakšna vozila gre, naštel pa jih je pet. Kolona je že zavijala na most na hrvaški strani, zato je Finkova skupina morala sprejeti boj na položajih na desni strani ceste v vasi Rigonce, kjer so se prvotno nahajali. V tistem času pa je na kraj prispel tudi stotnik Marolt s preostalo enoto, ki je

---

⁸³ Švajncer, Obranili domovino, str. 40.

sprva zavzela položaje ob hišah, nato pa se je poveljnik odločil, da z delom enote zasede položaje bliže mostu, ki so bili delno maskirani in so borcem nudili vsaj minimalno zaščito.⁸⁴

Kot je dejal domačin, je bilo v koloni pet vozil, in sicer vozilo policije, terensko vozilo pinzgauer in trije oklepni transporterji. Pripadniki TO so prvi vozili spustili mimo, nato pa je poročnik Fink odprl ogenj, kar je bil znak za druge borce, da začnejo ognjeno delovati po oklepnih transporterjih s tromblonskimi kumulativnimi minami. Te večinoma niso zadele cilja, čeprav so bile izstreljene z razdalje 15 do 50 metrov. Zaradi naglice in neusposobljenosti nekateri niso odstranili varoval na tromblonskih minah, nekateri pa niso niti streljali. Stotnik Marolt je ocenil, da sta zadeli dve mini, prva sredino trupa drugega transporterja, druga pa spodnji del gosenic tretjega transporterja, vendar ju mine niso uničile. Ogenj so iz mitraljezov kalibra 12,4 mm. odprli tudi oklepni transporterji. Poročnik Fink je spoznal, da tromblonske mine niso dovolj močno orožje za boj z oklepniki, še zlasti ne za premikajoče se cilje, zato je ukazal umik. Med umikom je prišlo do prve smrtne žrtve med borci v Posavju, saj je strelec z enega izmed oklepnikov z dvema rafaloma zadel v glavo teritorialca Jerneja Molana in ga smrtno ranil, medtem ko so v prsi zadetega poročnika Finka prepeljali v bolnišnico Brežice, kjer je okreval. Skupina stotnika Marolta se je umaknila brez žrtev, a z živčnim zlomom enega izmed teritorialcev. 25. ObmŠTO je v Rigonce poslal tudi skupino z ročnimi protioklepnimi sredstvi, vendar je ta na kraj prispela prepozno in se zato ni vključila v boj.⁸⁵

Kolona JLA se je brez vidnih poškodb z mesta spopada premaknila le za nekaj sto metrov in se ustavila ob Livarni. Nekaj minut je za prvimi tremi oklepnimi transporterji pripeljal še četrti in se pridružil koloni. Razporedila se je v bojni razpored in tako ostala vso noč, ne da bi izvajala kakršnokoli aktivnost. Zjutraj se je, brez bojnega delovanja TO nanjo, odpeljala čez mejo. Razlogi, zakaj se je skupina oklepnih transporterjev ustavila in se vrnila nazaj na Hrvaško niso natančno znani. Švajncer in Završnik ocenjujeta, da so bile verjetno poškodbe na oklepnikih tako hude, da so se odločili za umik. Druga možnost pa je, da je poveljnik oz. njegov nadrejeni spoznal, da s tako majhnimi silami na ozemlju Slovenije ne bo mogel delovati in da bi bilo nadaljevanje poti preveč tvegano.⁸⁶

---

⁸⁴ Švajncer, *Obranili domovino*, str. 41; Završnik, *Taktika delovanja enot TO*, str. 50-51.

⁸⁵ Fink, *Prvi žrtvi vojne*, str. 135; Švajncer, *Obranili domovino*, str. 41; Završnik, *Taktika delovanja enot TO*, str. 51.

⁸⁶ Švajncer, *Obranili domovino*, str. 42; Završnik, *Taktika delovanja enot TO*, str. 51.

Enota TO se je formirala na položajih kot sila za protioklepni boj. V njej ni bilo delov za zavarovanje izmika, ni bil predviden protipehotni boj, pa tudi orožja zračne obrambe in podpore ni imela. Razloge, da se niso formirali elementi bojnega razporeda, lahko iščemo v tem, da je bil to prvi spopad za poveljstvo in enote v Posavju. Po prejemu ukazu »preprečiti prodor v Slovenijo« poveljstvo zaradi časovne stiske ni ocenilo časa, nasprotnika in zmogljivosti lastnih sil, zato so teritorialci zasedli položaje, ki niso bili najprimernejši in tudi ne varni. Če bi to napravilo, bi najbrž izbralo drug kraj spopada in drugačno sestavo enote. Kljub nepopolnemu uspehu je boj v Rigoncah pomembno učinkoval na celotno TO. Pomenil je spoznanje, da se je začela »vojna« in da bo treba sprejeti tudi njene negativne posledice. Pozitivno pa je na teritorialce učinkovalo dejstvo, da se je kolona oklepnih transporterjev naslednji dan vrnila proti Zagrebu. Razlogi za to dejanje v prvih dneh vojne niso nikogar zanimali. Podatki o ciljih oklepne enote JLA v Posavju ali drugje v Sloveniji niso znani. Domneva pa se, da je bil njen cilj izvidniška dejavnost. Spopad z oklepniki je JLA dokazal pripravljenost slovenskih OS na bojevanje proti njeni agresiji in obrambo pravkar razglašene samostojnosti slovenske države z vsemi sredstvi.⁸⁷

7.2 CERKLJE OB KRKI (27. junij 1991)

Vas Cerklje ob Krki spada v občino Brežice in leži pod Gorjanci v južnem delu Krško-Brežiške kotline. Nahaja se okoli 5 km iz Brežic in 6 km iz Krškega. Najbližje sosednje vasi so Boršt, Črešnjice, Hrastje, Zasap in Župeča vas, ki spadajo v KS Cerklje ob Krki. Ta vsega skupaj obsega 18 vasi. Cerklje ob Krki so znane zlasti po letališki bazi, ki zajema letališče in vojašnico.

---

⁸⁷ Završnik, Taktika delovanja enot TO, str. 52-53.

7.2.1 Dogodki na letališču Cerklje ob Krki do napada nanj

Cerkljansko vojaško letališče po površini meri 375 hektarov. Zaradi njegove velikosti, ga je v celoti mogoče blokirati le z večjimi silami, ki pa jih TO dolenske pokrajine leta 1991 ni premogla. Okolico letališča predstavljajo kmetijsko obdelovalne površine in na severnem delu manjši gozd. Dostop do letališča je možen z vseh stran tako peš kot z vozili. Teren je pregleden, zato je TO vse dostope do letališča brez težav nadzorovala.⁸⁸ Vzletno-pristajalna steza je zgrajena v smeri vzhod-zahod. V gozdu na zahodnem delu steze, na njenem severnem delu in na sredini se nahajajo glavni zaklonilniki za letala, t.i. kaponirji. Na južni strani steze je postavljen kontrolni stolp in objekti za vzdrževanje ter pripravo letal. Južneje so stavbe vojašnice, na vzhodnem delu, južno od steze, pa poligoni in del skladiščnih objektov.⁸⁹

Leta 1991 je imela JLA na letališču močno posadko. Vseh zaposlenih (oficirjev, vojakov in civilnih oseb) je bilo od 800 do 1000.⁹⁰ Cerkljansko letališče je bilo določeno kot baza za razvoz zveznih carinikov in milice, ki naj bi prevzeli mejne prehode v Sloveniji. Podporočnik Anton Ajster se spominja, da sta nekaj dni pred vojno, na letališki stezi na letališču Cerklje pristali dve letali AN-3 in potniško letalo, ki je bilo na beograjskem letališču Surčin namenjeno prevozu zveznih funkcionarjev. Na letališče so prepeljali prve padalce iz Niša in zvezne miličnike. Enaka letala so na cerkljansko letališče ponovno priletela 25. junija. Dovažala so namreč okrepitve, padalce iz Niša in zvezne miličnike. Teh letal naj bi bilo, po njegovem pričevanju, tistega dne veliko. Miličnike so na mejne prehode vozili helikopterji Mi-8 (mirnodobna baza helikopterjev je bilo letališče Pleso pri Zagrebu). Po mnenju podporočnika Ajstra je JLA na vojaško letališče v Cerklje niške padalce pripeljala z namenom, da zavarujejo letališče. Vojakom v letalstvu namreč ni zaupala, ker so bili povezani s civilnimi osebami, zaposlenimi na letališču.⁹¹

Pirjavec navaja, da je poleg padalcev, protiterorističnih in diverzantskih enot na letališče v Cerkljah prispel tudi zvezni notranji minister Petar Gračanin. Ta naj bi ob zmagi JLA s

---

⁸⁸ Tomaz Švigelj, Od letališča jugoslovanske kraljeve vojske do Nata: vojaško letališče Cerklje ob Krki. V: Delo, 2008, l. 50, št. 141, str. 25.

⁸⁹ Završnik, Taktika delovanja enot TO, str. 46.

⁹⁰ Podrobnejši opis enot JLA na letališču Cerklje ob Krki na dan 27. junija 1991 je v diplomskem delu str. 33.

⁹¹ Anton Ajster, Obveščevalna točka Kondor. V: Tomaz Teropšič, Mitja Teropšič (ur.), Posavje v letih 1989-1991: spominski zbornik. Brežice 2001, str. 98-99 (dalje: Ajster, Obveščevalna točka Kondor).

skupino slovenskih kvizlingov v Sloveniji prevzel oblast.⁹² Ta informacija se je po moji poizvedbi izkazala za napačno. Do odhoda podpredsednika zvezne vlade Živka Pregla iz Beograda 28. junija, se je Gračanin redno udeleževal njenih sej, zato ni bilo mogoče, da bi se nahajal v Posavju, še manj pa, da bi želel prevzeti oblast. Zvezna vlada v tistem času tega ni bila sposobna napraviti niti za kaj takega ni imela načrtov.⁹³ Prisotnost Gračanina v Cerkljah je popolna neznanka tudi akterjem 25. ObmŠTO Brežice. Tudi če je bil njegov prihod skrivnost, bi o tem kasneje zagotovo spregovorili zaposleni civilisti na letališču.⁹⁴ S podatkom, da bi bil Gračanin v Cerkljah, ni razpolagala niti obveščevalna služba.⁹⁵

Aktivnosti na letališču Cerklje ob Krki so se 27. junija začele že ob svitu. Helikopterji Mi-8 in letala Orel IJ-22 so bili stalno v zraku. Slednja so opravljala izvidniške polete nad Slovenijo.⁹⁶ Na letališču so dobili povelje, naj iz zraka posnamejo UC TO v Pekrah in na Igu. Poleg tega so izvršili tudi 4 demonstracijske polete (brez bojnega tovora) nad Slovenijo ob državni meji.⁹⁷ Posavska TO med spopadom ni imela zadostno število enot, da bi blokirala izhode z letališča, so jih pa skrbno nadzorovali. Poleg tega so vojski JLA izklopili telefon in elektriko. Ker je bila glavna električna razdelilna postaja za Cerklje in okolico na letališču, je brez elektrike ostalo tudi več okoliških vasi. Prvi dan spopadov pa je bil območja vasi Velike Malence izveden ognjeni udar z minometi.

7.2.1 Minometni napad na vojaško letališče

Republiški štab TO je prvi dan spopadov ob 11.30 ukazal 2. PŠTO izvesti napad na cerkljansko vojaško letališče, ta pa je ukaz za udar po letališču posredoval 25. ObmŠTO Brežice. Že pred tem so enote TO z ovirami blokirale vse dovoze z letališča. Za napad je bila

---

⁹² Pirjevec, Jugoslovanske vojne, str. 50.

⁹³ Živko Pregel, pisna izjava piscu, 22. 7. 2009, hrani N. B. (Živku Preglu se za izjavo zahvaljujem).

⁹⁴ Mitja Teropšič, intervju, 2. 11. 2009.

⁹⁵ Andrej Lovšin, ustna izjava, 2. 7. 2009, v pisni obliki hrani N. B. (mag. Andreju Lovšinu se za izjavo zahvaljujem).

⁹⁶ Prav tam, str. 99.

⁹⁷ Jožef Jerič, Prvih osemindeset ur, ko je šlo zares. V: Tomaž Teropšič, Mitja Teropšič (ur.), Posavje v letih 1989-1991: spominski zbornik. Brežice 2001, str. 157 (dalje: Jerič, Prvih osemindeset ur, ko je šlo zares).

določena 228. ČOP TO, ki je dopoldne na položajih v vasi Vihre, severno od letališča nadzorovala dogajanje na njem in okolici. Poveljnik 25. ObmŠTO Ernest Breznikar je okoli 13.30 k četi poslal stotnika Vinka Čančerja. Slednji je ugotovil, da je četa na položajih in je pripravljena na izpolnitev nalog, hkrati pa je bila v zelo težkem položaju. Enoto so namreč ves čas nadzirali helikopterji, zato ni mogla izvesti nobene aktivnosti, ne da bi bila odkrita in s tem izpostavljena grožnji ognja iz helikopterjev JLA. Stotnik Čančer je bil, po vrnitvi v štab, seznanjen z ukazom o udaru po letališču.⁹⁸

Dne 27. junija je bilo v 25. ObmŠTO mobiliziranih okoli 1000 pripadnikov, ki so izvajali varovanje 14 objektov (skladišča TO, avtomatske telefonske centrale itd.) in branili postavljene ovire. Prvotna zamisel, da bi izvedli udar po objektih vojašnice, se je izkazala za neizvedljivo, saj ni bil možen prikrit dostop do položajev za ognjeno delovanje, hkrati pa je imela JLA na letališču številčno premoč. Najboljša rešitev je bila tako izvedba minometnega udara po letališču.⁹⁹

Z odobritvijo 25. ObmŠTO, 2. PŠTO in RŠTO je obveljal načrt, da se izvede izmik 228. ČOP in izvedba ognjenega udara po letališču iz vasi Velike Malence. Četa je zato izvedla odkrit umik iz vasi Vihre v smeri proti Krškemu. Med premikom jo je neopazno zapustil oddelek z minometi 82 mm. Ko je oddelek z 9 pripadniki in voznikom preko Krškega prispel v Brežice, so ugotovili, da so pripeljali le dva minometa, ne pa tudi streliva. Ker so čakali na mine od čete, ki je ostala v okolici Krškega, je prišlo do zamude. Po 18. uri se je višji vodnik Branko Zorič odpeljal v izvidnico, da bi določil mikrolokacijo v vasi Velike Malence. Enota desetih teritorialcev z dvema minometoma 82 mm in desetimi minami, ki je bila razdeljena v 2 posadki, se je premaknila v smeri Brežice-Cerina-Mrzlava vas-Malence in okoli 20. ure prišla do Velikih Malenc. Tam jih je čakal višji vodnik Zorič, ki je za ognjeni položaj izbral položaj ob robu gozda nad cerkvijo. Čeprav so pripravili vso opremo za ognjeni udar, so se morali umakniti v gozd, saj sta z letališča Cerklje poletela 2 helikopterja Mi-8. Prvi je preletaval območje Skopice-Cerklje-Krška vas, drugi pa položaje nad enoto določeno za udar. Ko sta se helikopterja umaknila na letališče, sta posadki prenesli minomete na ognjeni položaj. Po ukazu stotnika Čančerja sta ob 20.45 izstrelili vse mine. Polnilca sta za izstrelitev 10 min potrebovala

---

⁹⁸ Švajncer, Obranili domovino, str. 43.

⁹⁹ Završnik, Taktika delovanja enot TO, str. 47-48.

okoli 30 sekund. Sledilo je hitro razstavljanje minometov in izmik v smeri Velike Malence-Globočice.¹⁰⁰ Med umikom se je nad njimi pojavil helikopter tipa gazela, ki je najverjetneje iskal položaje posadk. Ker je bilo vozilo enote civilno, sta se posadki brez posledic odpeljali v pobočje Gorjancev.¹⁰¹ Minomet se je pokazal kot primerno orožje za ognjene udare, saj so vse mine zletele proti letališču, od tega sta dve zadeli pristajalno stezo na njenem zahodnem delu. Mine sicer niso povzročile večje materialne škode, vendar je bil učinek streljanja izreden, saj je med piloti na letališču zavladata velika panika.¹⁰²

Slika 3: Območje vzletno pristajalne steze, ki sta jo zadeli minometni mini

Vir: Zbirka fotografij Mitje Teropšiča (Mitja Teropšič, jesen 1991).

Podpolkovnik Jožef Jerič, ki je bil leta 1991 komandant 82. letalske brigade na vojaškem letališču Cerklje, ocenjuje minometni napad na letališče kot demonstracijski. Pravi, da tedaj ni vedel, da je bil napad izpeljan z maksimalnega dometa minometov. Če bi bil izveden z avtoceste ali naselij Cerklje in Zasap, bi bila letala na ploščadi na dosegu orožja, tako pa so mine komajda padle znotraj ograje letališča, in sicer 300 do 400 metrov proč od prvih objektov. Po Jeričevem mnenju tega nihče ne bi opazil, če ne bi major Goran Bulat, komandir

---

¹⁰⁰ Vinko Čančer, Ognjeni udar po letališču Cerklje. V: Tomaž Teropšič, Mitja Teropšič (ur.), Posavje v letih 1989-1991: spominski zbornik. Brežice 2001, str. 139-141.

¹⁰¹ Završnik, Taktika delovanja enot TO, str. 48.

¹⁰² Prav tam.

2. eskadrilje, po izvidniškem poletu ravno pristajal na letališču. Oddaljenost in hrup na letališču naj bi bila namreč prevelika. Z letališča Cerklje so na letališče Pleso v Zagreb takoj odletela vsa letala tipa Orel.¹⁰³ Podporočnik Ajster se takole spominja dogodka: »V desetih minutah po izstrelitvi min na letališče je bilo nebo nad Krško vasjo in Čatežem črno. Imeli smo vtis, da je bilo v zraku vse, kar je lahko letelo.«¹⁰⁴ V naslednjih dneh so letališče zapustila še preostala letala (tudi letala kragulj, ki jih je JLA pred vojno odvzela TO na letališču Brnik) s posadkami in tehničnim osebjem in odletela v Zadar, kasneje v Bihač in Udbino. Na letališču so ostale sile JLA, ki niso bile iz sestave letalske brigade. Te so se z letališča umaknile tri mesece po sklepu predsedstva SFRJ o umiku enot JLA iz Slovenije.¹⁰⁵

Sam udar po letališču je bil izredno pomemben, saj se je zaradi desetih min celotna lovska brigada z vsemi letali prebazirala na letališča izven Slovenije in po njej delovala le še s prej omenjenih oddaljenih letališč. Čas, ki ga je letalstvo potrebovalo za dolet s teh letališč, je omogočal pravočasno opozarjanje enot TO in civilnega prebivalstva na možnost letalskega napada. Kakor se je pokazalo v praksi, so posadke letal za sprejem naloge, pripravo in polet potrebovale približno 1 uro. Udar po letališču je imel tudi moralno vlogo za TO, ki je že prvi dan spopada, ko je JLA še imela iniciativo, izvedla uspešno akcijo, prav tako pa je imel pozitiven vpliv tudi na prebivalstvo. Vojaškemu letalstvu JLA je slovenska TO pokazala, da je tudi njeno letalstvo ranljivo, čeprav je imela TO Slovenije le nekaj orožja zračne obrambe, medtem ko TO Dolenjske ni imela nobenega.¹⁰⁶

7.3 KRAKOVSKI GOZD (2. julij 1991)

Krakovski gozd je največji kompleks strnjene gozda v katerem prevladujeta hrast dob in beli gaber v Sloveniji. Nahaja se na nadmorski višini okoli 160 m in se razprostira na območju okoli 3000 ha. Osrednji del gozda je zavarovan kot pragozd.¹⁰⁷ Območje gozda je zelo močvirnato, neprehodnost pa povečujeta še gostota dreves, grmovja in močvirskega rastlinja.

---

¹⁰³ Jerič, Prvih osemindvajset ur, ko je šlo zares, str. 158-159.

¹⁰⁴ Ajster, Obveščevalna točka Kondor, str. 99.

¹⁰⁵ Jerič, Prvih osemindvajset ur, ko je šlo zares, str. 159; Završnik, Taktika delovanja enot TO, str. 48.

¹⁰⁶ Završnik, Taktika delovanja enot TO, str. 49.

¹⁰⁷ Kladnik, Mihevc, Posavje in Posotelje, str. 95.

Prav zato je gozd neprimeren za vozila in hkrati za pehoto. Vse to onemogoča tudi orientacijo. V Krakovskem gozdu se je v vojni za obrambo neodvisnosti Slovenije odvila največja bitka med JLA in TO v Posavju. Na hitri cesti M-1, ki prereže gozd, je TO postavila oviro iz tovornih vozil, okrepljeno z minskimi sredstvi in enotami TO. Nekaj kilometrov v smeri Novega mesta je druga enota TO preprečevala vrnitev oklepni enoti JLA, ki se je premaknila iz Medvedjeka proti Ljubljani. Tudi preglednost s ceste je zelo majhna. Nasip, na katerem je zgrajena hitra cesta in se dviga nad gozdom, je zmanjšal možnost streljanja protiletalskih topov. Gostota gozda je pripadnike TO varovala pred opazovanjem posadk JLA v vozilih. Te namreč niso mogle učinkovito spremljati aktivnosti enot TO. Nudila pa je tudi delno zaščito pred ognjem iz pehotnega orožja in protiletalskih topov. Območje je nenaseljeno, zato letalski napad ni povzročil žrtev med civilnim prebivalstvom.¹⁰⁸

7.3.1 Dogajanje pred spopadom¹⁰⁹

Kolona moči dveh baterij iz sestave lahkega samohodnega mehaniziranega diviziona protizračne obrambe (brez raketne baterije strela 2M) iz Karlovca, v kateri je bilo 12 oklepnih transporterjev BOV-3, 6 tovornih vozil znamke TAM 5000, terensko vozilo pinzgauer in dve kompanjoli znamke Fiat, je slovensko mejo prestopila 27. junija 1991 preko mostu pri Križevski vasi v bližini Metlike. Dolenjska TO je oklepnikom postavila barikado v Pogancih, kjer je počil tudi prvi strel. Ker Poganci niso bili primeren kraj za ustavitev oklepnikov, so kolono spustili dalje, a so jo preusmerili od Novega mesta. Ponovno je bila kolona JLA zaustavljena na Medvedjeku (dolga zavita klanec na cesti med Novim mestom in Ljubljano), kjer se je odvil boj med TO in JLA. Vključeno je bilo tudi letalstvo. Po končanem spopadu na Medvedjeku je kolona JLA ostala v tem rajonu. Pri zaustavitvi kolone je sodelovala tudi protidiverzantska četa iz 25. ObmŠTO Brežice.

Kolona JLA je na Medvedjeku po radijskih zvezah intenzivno komunicirala z matičnim poveljstvom divizionu zračne obrambe v Karlovcu, poveljstvom 5. VO v Zagrebu in z

---

¹⁰⁸ Gutman, Izkoristek geografskega prostora, str. 39.

¹⁰⁹ Povzeto po: Završnik, Taktika delovanja enot TO, str. 39-41.

Generalštabom JLA. Teritorialci so zaradi povečanega komuniciranja domnevali, da je v koloni navzoča pomembna oseba ali dokumenti. Kot se je izkazalo pri zasegu dokumentacije, cilj te kolone vozil JLA ni bila meja, pač pa Ljubljana. Ni pa dokončno ugotovljeno, zakaj so se vsa poveljstva ukvarjala s to kolono in zakaj je bil za nalogo izbran prav divizion zračne obrambe. Sodelujoči so se 30. junija 1991 začeli zavedati, da kolona ne bo mogla nadaljevati poti proti Ljubljani, saj je bilo mnogo vozil poškodovanih. Kljub temu je 2. PŠTO ob 14.30 tega dne izdal ukaz za oviranje vseh možnih izhodov s ceste M-1. Močnejše sile za obrambo so postavili na pomembnejših križiščih, predvsem pa na nekaterih ključnih objektih v smeri Novo mesto-Metlika-Karlovac v rajonu Jugorje in v smeri Trebnje-Mokronog-Sevnica pred naseljem Mirna.

Vojaki JLA so se 1. julija vkrcali v vozila BOV, druga pa so pustili na kraju. Poškodovane oklepne transporterje so usposobili za premik tako, da so nekatere dele vzeli iz tovornih vozil in vključili sistem za vzdrževanje pritiska zraka v kolesih. Ob 20.30 se je kolona vozil premaknila v smeri Novega mesta in Zagreba. Enote 25. ObmŠTO so po ukazu 2. PŠTO okrepile ovire v Krakovskem gozdu z minami in zasedle ugodne položaje. To je za enoto v zavarovanju ovire pomenilo, da mora zasesti položaje na drugi strani ovire in jih seveda tudi urediti. V pomoč sta prišla še intervencijski vod Krško in skupina za protioklepni boj Krško. Iz Novega mesta so poslali skupino s protioklepnimi sredstvi, za njo pa še skupino z dvema raketnima orožjema zračne obrambe tipa strela. Skupaj je bilo na položajih ob oviri 141 pripadnikov TO. Poveljnik 2. PŠTO major Albin Gutman je za poveljujočega častnika vseh enot v Krakovskem gozdu imenoval načelnika 25. ObmŠTO I. stotnika Mitjo Teropšiča, v pomoč pa mu je dodelil stotnika Mirka Ognjenoviča. Koloni JLA, ki je okoli tretje ure zjutraj peljala mimo Novega mesta, je sledila enota 21. ObmŠTO, da bi ji preprečila vrnitev.

7.3.2 Oklepna kolona Jugoslovanske ljudske armade v Krakovskem gozdu

Spretno postavljene barikade so kolono JLA, sestavljeno iz oklepnih transporterjev, preusmerile iz smeri proti Hrvaški v Krakovski gozd. Tam jo je bilo mogoče zaustaviti brez možnosti, da bi se izmaknila. Ker v bližini ni bilo hiš, ni bilo bojazni, da bi zvezna vojska med bojem udarila po civilnih ciljih.

Kolona JLA je v Krakovskem gozdu naletela na barikado 1. julija 1991 pet minut do pol četrte ure zjutraj. V tem času je pet enot TO zasedlo svoje položaje. Obramba ovire je bila načrtovana iz smeri Brežic. Za napad in boj z oklepniki so bili določeni intervencijski vod iz Krškega, četa za posebne namene iz Sevnice ter skupina za protioklepni boj iz Krškega. Za varovanje je skrbel protidiverzantska četa iz Novega mesta. Za intervencijo in protidesantni boj pa je bil določen protidiverzantski vod TO Brežice.¹¹⁰

Njihova postavitve v Krakovskem gozdu je bila naslednja:¹¹¹

- del skupine za protioklepni boj Krško z dvema netrzajnima topovoma neposredno ob cesti v višini ovire,
- četa za posebne namene Sevnica in intervencijski vod Krško na desni strani ceste, vključno do jase na desni strani in z manjšim delom na levi strani,
- protidiverzantski vod Brežice (zaradi protidesantne obrambe možnega rajona zračnega desanta in kot rezerva sil TO) na robu Krakovskega gozda oz. Krškega polja,
- protidiverzantska četa iz 21. ObmŠTO za kolono na drugi strani Krakovskega gozda ob cesti M-1.

Enote na položajih so skupno štejele 203 pripadnike. Ti so si inženirsko uredili položaje in so jih poznali enako dobro, kot tudi smeri izmika. Na razpolago so imeli naslednje orožje: 2 netrzajna topova, 2 RM M-57 in 6 kosov ročnega protioklepnega orožja za enkratno uporabo tipa Armbrust, niso pa imeli orožja zračne obrambe in orožja za podporo. Na položajih so bili formirani naslednji elementi bojne razporeditve: sile za obrambo, skupina za ognjeni udar, sile za protidesantno obrambo, sile za zavarovanje in rezerva. Z orožjem, ki je bilo na razpolago in na podlagi izkušenj z Medvedjeka, so se odločili za taktiko delovanja, kjer so enote zasedle položaje v obliki črke L. Čelo sta pri tem predstavljala vkopana netrzajna topova in skupina ročnih metalcev M-57. Druge enote so bile v obrambi neposredno na brežini ob cesti, vkopane in maskirane. Naloga enot je bila izvesti močan ognjeni udar, se izmakniti na rezervni položaj in se čim hitreje vrniti na izhodiščne rajone.¹¹²

---

¹¹⁰ Švajncer, *Obranili domovino*, str. 63.

¹¹¹ Završnik, *Taktika delovanja enot TO*, str. 41.

¹¹² Prav tam, str. 41-42.

Samohodni topniški divizion zračne obrambe (ZO) JLA je razpolagal z 12 vozili BOV-3. Enota je štela okrog 85 vojakov, od tega 6 oficirjev in 6 podoficirjev, čeprav je 2. PŠTO enoto prvotno ocenil za močnejšo (med 120 in 150 vojakov). Pripadniki te enote so že imeli za sabo prvi bojni spopad, zato je TO ocenjevala, da je petdnevna napetost zaradi nenehne ogroženosti in nejasne situacije na njih pustila posledice in da je njihova bojna morala padla.¹¹³

Kolona vozil JLA je prišla do ovir v pohodnem razporedu, z enim BOV-om v vlogi izvidniške patrulje. Pred oviro se je čelni oklepnik zaustavil in po radijski zvezi na barikado opozoril glavnino kolone. Tudi ta se je zaustavila. Iz prvega vozila je kmalu izstopil oficir in zahteval njeno odstranitev. Celotno posadko so pripadniki TO zajeli. Trem članom posadke, ki so izrazili željo, da se vrnejo v kolono, je bilo to omogočeno, eden pa je dezertiral.¹¹⁴ Jože Košir, poveljnik sevniške EPN, je zasežene dokumente zvez, ki so enoti JLA služili za povezavo z nadrejeno komando, predal stotniku I. stopnje Mitji Teropšiču, ki je skupaj s stotnikom Mirkom Ognjenovičem prispel na položaje. Dokumente zvez so vezisti TO uporabili v prid slovenske TO, saj so z njihovo pomočjo prisluškovali pogovorom v koloni JLA v Krakovskem gozdu ter pogovorom med majorjem Boškom Prodanovičem in pomočnikom komandanta 5. VO generalom Andrijo Rašeto. TO je zaplenila tudi njihove avtomatske puške in strelivo, ki so ga kasneje uporabili v boju.¹¹⁵

Enote TO so pripadnike JLA večkrat pozivale k predaji. O tem so se pogajali z majorjem Prodanovičem. Okolico kolone so ves čas preletavali helikopterji in letala. Tako so se enote dvakrat v istem dnevu, zaradi grožnje letalskega napada, umaknile na rezervne položaje. Obveščanje pa ni bilo enostavno, saj znotraj enot ni bilo sredstev zvez. Zvezo z 2. PŠTO in 25. ObmŠTO (radioamaterske zveze) so imeli le ključni starešine. V popoldanskem času so pogajanja potekala tudi na sedežu 2. PŠTO, vendar brez uspeha.¹¹⁶

V pripravljenosti so bile posadke v vojašnici Cerklje, čeprav letal in helikopterjev ni bilo več na letališču, in v Novem mestu, kjer so se ukvarjali s premiki artilerijskih orožij na položaje. 2. PŠTO je dobil več informacij, da se na pomoč obkoljeni enoti JLA pripravljajo tudi enote JLA v Republiki Hrvaški. Krenile naj bi iz Karlovaca, Jastrebarskega in Samobora.

---

¹¹³ Prav tam.

¹¹⁴ Završnik, Taktika delovanja enot TO, str. 42.

¹¹⁵ Jože Košir, Zakaj iz Sevnice. V: Tomaž Teropšič, Mitja Teropšič (ur.), Posavje v letih 1989-1991: spominski zbornik. Brežice 2001, str. 129-130.

¹¹⁶ Završnik, Taktika delovanja enot TO, str. 42.

Poveljnik enote zračne obrambe se je večkrat po radijskih zvezah pogovarjal z vojašnico Mokronog. Iz pogovorov je bilo razvidno, da je opustil zamisel o namestitvi v vojašnicah Mokronog in Cerklje, v slednji zaradi delovanja enot TO po vzletno-pristajalni stezi na letališču.¹¹⁷

Po dogovoru 2. PŠTO, RŠTO ter Republiške koordinacije je bila do enajste ure zvečer sprejeta odločitev o napadu na kolono. Ob 3.15 2. julija 1991 je poveljnik vseh sil v Krakovskem gozdu Teropšič po telefonu dobil ukaz od poveljnika 25. ObmŠTO Ernesta Breznikarja, kmalu zatem pa še potrditev od poveljnika 2. PŠTO Albina Gutmana, da izvede napad. Po ukazu je Teropšič zahteval, da se mu dodeli 174. protidiverzantski vod TO Brežice, dva avtobusa zaradi načrtovanega umika in sanitetna ekipa. Te zahteve so bile uresničene do četrte ure zjutraj.¹¹⁸ Prav tako je 2. PŠTO ob 3.50 zjutraj obvestil bolnišnici Brežice in Novo mesto naj bosta pripravljene za oskrbo morebitnega povečanega števila ranjencev.

Stotnik I. stopnje Teropšič je ob 5. uri zjutraj še enkrat poskusil s pogajanjem, vendar majorja Prodanovića ni uspel prepričati v predajo kolone. Čez 15 minut je Teropšič z rafalom iz avtomatske puške sprožil znak za začetek napada. Ob znamenju za napad je najprej ustrelil netrzajni top. Kljub temu da je imel namerilec dovolj časa za pripravo natančnega strela, je bil pritisk prevelik, zato je zgrešil na razdalji, kjer bi moral zanesljivo zadeti. Po strelu je namerilec odskočil v gozd, kajti po topu so udarili oklepniki z močnim ognjem iz topov 20 mm. Top je bil dokončno uničen ob letalskih napadih. Podporočnik Kotnik je z armbrustom zadel oklepnik, po ostalih pa so pripadniki TO izstrelili protioklepna sredstva, s pehotnim orožjem pa streljali predvsem v gume. Po 10-15 minutnem ognjenem udaru je bil izdan ukaz o izmiku enot TO. Izmik je potekal organizirano do rezervnih položajev, od tam pa do avtobusov, ki so pripadnike TO prepeljali iz rajona spopada. Od tam se je v Krakovski gozd z nekaj borci ponovno vrnil podporočnik Kotnik in s tromblonskimi minami poškodoval še 2 oklepnika. Po sprejemu radijskega sporočila o letalskem napadu JLA na položaje TO v Krakovskem gozdu, ki so ga prestregli vezisti, so se enote TO hitro umaknile s položajev. Ob

---

¹¹⁷ Prav tam, str. 42-43.

¹¹⁸ Mitja Teropšič, V naši vojni se nismo bojevali s številom, temveč z večino in znanjem. V: Tomaž Teropšič, Mitja Teropšič (ur.), Posavje v letih 1989-1991: spominski zbornik. Brežice 2001, str. 240 (dalje: Teropšič, V naši vojni se nismo bojevali s številom).

6.43 so letala JLA začela bombardiranje, raketiranje in mitraljiranje barikad ter praznih položajev TO v Krakovskem gozdu.¹¹⁹

Slika 4: Uničenje vozila JLA BOV-3 v Krakovskem gozdu

Vir: Zbirka fotografij Mitje Teropšiča (fotografija iz video posnetka, 2. 7. 1991)

Posledice boja za TO, ki je imela ranjena dva pripadnika, niso bile toliko hude kot za JLA. 2. PŠTO je v svojem poročilu o poteku bojnih spopadov leta 1991 ocenil, da je imela JLA v Krakovskem gozdu 8 mrtvih in 13 ranjenih pripadnikov, JLA pa je v Beli knjigi priznala le 2 mrtva pripadnika. Podatke JLA je potrebno jemati z rezervo, saj bi z objavo točnih podatkov, po Završnikovem mnenju, priznala obseg svojega poraza v Sloveniji. Poleg žrtev je imela JLA povsem uničen en BOV (z ročnim protioklepnim orožjem za enkratno uporabo) ter 4 zelo poškodovane.¹²⁰

Preostala kolona oklepnih transporterjev se je po ognjenem udaru umaknila v smeri Novega mesta, kjer je naletela na oviro na komunikaciji. Ob 8.30 je skupina 2. PŠTO obstreljevala kolono z lahkim raketnim lanserjem kalibra 128 mm, vendar brez posledic.

---

¹¹⁹ Švajncer, Obranili domovino, str. 64-65; Teropšič, V naši vojni se nismo bojevali s številom, str. 240-241; Završnik, Taktika delovanja enot TO, str. 43.

¹²⁰ Završnik, Taktika delovanja enot TO, str. 43.

Skupina strelcev ročnega raketnega sistema zračne obrambe s položajev ni odprla ognja, saj so vsa letala letela zunaj dosega raket. Okrog 14.30 je kolona JLA predala novinarjem 2 ranjenca. Ti so ju odpeljali v Bolnišnico Brežice. Pozno popoldan je poveljnik kolone JLA še enkrat poskušal obvladati ovire, vendar mu to ni uspelo. Tudi civilna policija se je poskušala pogajati o predaji, vendar neuspešno. Ponoči je bilo več pogovorov med 2. PŠTO in matičnim poveljstvom enote JLA iz Karlovca, republiško koordinacijo in višjimi poveljstvi JLA, predvsem v zvezi z zagotavljanjem hrane in pijače za moštvo v koloni. Zvečer je imel 2. PŠTO v širšem rajonu že pripravljeno ekipo za prevzem in umik oklepnih transporterjev. Naslednji dan zjutraj je bilo ugotovljeno, da so pripadniki JLA zapustili vozila in se peš podali v smeri proti Hrvaški.¹²¹

Celotna akcija je bila dobro pripravljena, vodena in izvedena. Ves čas, ko je bila kolona JLA blokirana v Krakovskem gozdu so se mešale politične in vojaške odločitve, pogajanja in priprave za napad. Spopad v Krakovskem gozdu je bil za vse enote TO Dolenjske dokaz, da so sposobne razbiti tudi kolono oklepnih transporterjev. S tem se je za TO Dolenjske in Posavja končala petdnevna živčna vojna med pregovarjanjem s kolono, predpostavljenimi poveljstvi, oficirji vojašnice Novo mesto in pritiski z različnih strani (vojašnica Mokronog, kolona iz Jastrebarskega, naleti letalstva itn.). Končala sta se napetost in nenehno usklajevanje v podskupini Dolenjske in z republiško koordinacijo. Celotna dejavnost je potekala hkrati z drugimi spopadi, zato je bila prisotnost te kolone JLA ves čas obremenilna za TO Dolenjske in Posavja. Kolona JLA je pet dni vezala znatni del sil TO in s tem preprečila izvedbo drugih bojnih nalog, za katere je 2. PŠTO že imel izdelane načrte (npr. nasilni prevzem vojašnic Novo mesto, Ribnica in Črnomelj ter nekaterih skladišč).¹²²

7.3.3 Prijetje komandanta enote zračne obrambe Jugoslovanske ljudske armade

Po končanem boju v Krakovskem gozdu se je kolona nepoškodovanih oklepnikov premaknila iz Krakovskega gozda po magistralni cesti do Drnovega, kjer se je zaustavila na

---

¹²¹ Prav tam, str. 44.

¹²² Prav tam, str. 45.

bencinski črpalki. Tam so čakali na obljubljeni pomoč. V noči iz 2. na 3. julij 1991 je major Prodanović uvidel, da ne bodo dočakali pomoči, zato se je odločil za pobeg. Okoli druge ure zjutraj so vojaki v dveh večjih skupinah peš pobegnili proti Gorjancem in meji s Hrvaško. Pred pobegom so zaminirali oklepna vozila. Zjutraj so eno skupino vojakov JLA opazili domačini in o tem obvestili stalno dežurstvo UNZ Krško. Pripadniki PEM UNZ Krško so se s terenskimi vozili odpeljali proti vasi Planina nad Podbočjem, kamor se je premikalo okoli 20 vojakov JLA v koloni po eden. Izkazalo se je, da je med njimi tudi major Prodanović. Pred naseljem Planina so pripadniki PEM pustili vozila in stekli po cesti, ki je vodila iz naselja Planina proti hrvaški meji. Ko so opazili kolono JLA, so naredili načrt za obkolitev.¹²³

Vodja varnostnega okoliša Slavko Planinc je enoti JLA sledil v vas Planina preoblečen v poštarja in pripadnikom PEM sporočal, kje se vojaki nahajajo. Skupina miličnikov je zasedla položaje od naselja Planina ob cesti proti vrhu hriba, druga s poveljnikom PEM UNZ Krško Andrejem Bobkom na čelu pa položaje na vrhu hriba in naprej mimo smučarskega doma navzdol po smučišču. Skupini miličnikov sta uspeli popolnoma obkoliti vojake JLA, ki so zato zavzeli kritje za drevesi in se pripravili za obrambo. Čeprav je tedaj že začela veljati prekinitev ognja, so se miličniki odločili, da akcijo izpeljejo do konca. Bobek je po megafonu pozval majorja Prodanovića k predaji. Pri tem je navedel, da ima uperjeno ostrostrelsko puško točno v čelo. Ta izmišljotina je očitno zalegla, kajti vojaki so se predali. Miličniki so v akciji zajeli majorja Boška Prodanovića, kapetana Branislava Jovčevskega, mlajšega vodnika Draška Stojičevića in 9 vojakov večinoma srbske narodnosti. Bobek je majorju Prodanoviću zasegel oficirsko torbo, kjer je imel službeni dnevnik, priročnike in zemljevid. Kot pravi Bobek v svojem pričevanju, bi bil uspeh pripadnikov PEM še večji, če bi uspeli zajeti tudi drugo skupino vojakov JLA, ki pa je uspela pobegniti preko državne meje na Hrvaško. Vojne ujetnike je prevzel UNZ Krško. Ti so bili po sklepu Brionske deklaracije kmalu izpuščeni.¹²⁴

Bobek je UNZ Krško opozoril na minirana vozila, ki jih je major Prodanović zapustil na Drnovem. Vozila je 2. PŠTO do 14. ure premestil na drugo lokacijo. Slovenski TO je uspelo popraviti poškodovana vozila in jih usposobiti za uporabo. Formirana je bila baterija zračne

---

¹²³ Andrej Bobek, Prijetje majorja Boška Prodanovića. V: Tomaž Teropšič, Mitja Teropšič (ur.), Posavje v letih 1989-1991: spominski zbornik. Brežice 2001, str. 266-267 (dalje: Bobek, Prijetje majorja Boška Prodanovića).

¹²⁴ Prav tam, str. 267-268.

obrambe, ki je imela sedež v Novem mestu. V Posavje so dobili 2-3 vozila BOV, s katerimi so po končanem oboroženem spopadu varovali termoelektrarno Brestanica.¹²⁵

7.4 PRILIFE (2. julij 1991)

Prilife so območje ob avtocesti (včasih hitri cesti M-1) na odseku Slovenska vas-Čatež. Cesta M-1 je potekala iz Zagreba po ravninskem delu do Slovenske vasi, nato pa v smeri Ljubljane ob vznožju vzhodnega dela Gorjancev, neposredno ob reki Savi. Do Čateža je bila speljana po ožini med pogorjem in reko. Na levi strani nad cesto je strmo pobočje, na desni strani pa strm breg, ki se spušča v korito Save. Na levi strani Čateškega polja poteka stara asfaltirana cesta od Prilip do Čateža. Na skrajnem vzhodnem delu, preden se polje zapre s pogorjem Cirknika, je urejena steza za motokros. Na levi strani obkroža Čateško polje strmo pobočje, ki se nadaljuje s pobočjem Gorjancev.¹²⁶ Prilife so od Brežic oddaljene okoli 5 km, od mejnega prehoda Obrežje pa okoli 8 km.

7.4.1 Zaustavitev oklepne kolone Jugoslovanske ljudske armade v Prilipah

Barikado v Prilipah je od 30. junija 1991 branil vod iz sestave 110. JOD TO iz Brežic, ki je štel 25 vojakov. Ti so bili slabo oboroženi, in sicer z dvema protioklepnama orožjema tipa RM M-57, dvema puškomitraljezoma, dvema ostrostrelnima puškama, petimi ročnimi protioklepnimi orožji tipa Armbrust ter z avtomatskimi puškami. Formirali so več skupin: skupino protioklepnih orožij, skupino za protipehotni boj (sestavljena iz merilcev na ročnih strojnica, ostrostrelcev in strelcev z avtomatskimi puškami) ter rezervo moči enega oddelka, oboroženo z enim RM in ostrostrelno puško.¹²⁷ Na barikadi sta poveljevala višji vodnik Janez Ivšič in Jože Osojnik.

---

¹²⁵ Bobek, Prijetje majorja Boška Prodanovića, str. 268; Mitja Teropšič, intervju, 2. 11. 2009.

¹²⁶ Završnik, Taktika delovanja enot TO, str. 53.

¹²⁷ Prav tam, str. 53-54.

Položaji, ki jih je vod zasedel nad cesto M-1, so vsem orožjem omogočili uspešno delovanje v smeri ovire, z vsakega položaja je bil možen prikrit izmik, pa tudi rezerva je lahko delovala na oviro po globini. Prvi dan je vod varoval skupino iz diverzantskega voda, ki je v Prilipah postavljala protitankovske mine. Minirala je tudi ovire na cesti M-1 in na stari cesti. V vodu so imeli radijsko postajo, ki ni redno delovala, zato so naslednji dan dobili radioamatersko postajo, ki jim je omogočala stalno zvezo z nadrejenim poveljstvom.¹²⁸

Prilipe so postale mesto spopadov 2. julija 1991. Zaradi ocen, da je oklepna kolona, ki je bila obkoljena v Krakovskem gozdu, za JLA zelo pomembna, je 2. PŠTO pričakoval aktivnosti JLA na cesti M-1 v smeri Krakovskega gozda in aktivno delovanje letalstva po različnih objektih. Na območju Prilip je načrtoval težiščno oviro na cesti M-1, na najožjem delu, pri vходу na Čateško polje. Na pobočju nad Slovensko vasjo so postavili opazovalnico, s katere so teritorialci nadzirali prostor v smeri Zagreba in Samobora. Ovire čez reko Krko na hitri cesti M-1 so morebitni pomoči s strani JLA onemogočale prehod. Edini izhod je predstavljala lokalna cesta Prilipe-Čatež, nad katero je enota TO pripravila zasedo. V okviru priprav na spopad v Krakovskem gozdu je namreč tisti dan 2. PŠTO vsem enotam na Dolenjskem izdal ukaze za pripravljenost. Celotni vod 110. JOD Brežice je zasedel položaje nad staro cesto v Prilipah.¹²⁹

Teritorialci so zjutraj slišali odmeve spopada v Krakovskem gozdu, ki je od Prilip oddaljen približno 15 km, okoli 8.30 pa je vod po svoji radijski postaji prejel informacijo o premiku oklepno-mehanizirane enote 4. oklepne brigade iz Jastrebarskega prek Samobora v smeri Slovenske vasi. Kolono JLA je 25. ObmŠTO opazoval iz svoje opazovalnice vse od Samobora. Bila je moči tankovskega bataljona, sestavljena iz dveh tankovskih čet in ene mehanizirane čete. Štela je 32 vozil. Završnik piše, da je bataljon JLA v Slovenski vasi poslal naprej eno kombinirano četo v vlogi čelnega odreda, sestavljeno iz tankov in oklepnih transporterjev, glavnina pa je čakala v širšem rajonu Slovenske vasi. Načrt naj bi bil naslednji: kombinirana četa bi premagala obe oviri na cesti M-1 (Prilipe in Krška vas) in vstopila na Brežiško-Krško polje. Nato bi glavnina bataljona pod zaščito letalstva in (po potrebi) s podporo sil iz vojašnice Cerklje krenila v smeri Krakovskega gozda. Cilj je bil uničiti enote TO v Krakovskem gozdu, deblokirati divizion zračne obrambe in mu omogočiti vrnitev v

---

¹²⁸ Prav tam, str. 54.

¹²⁹ Gutman, Izkoristek geografskega prostora, str. 40; Završnik, Taktika delovanja enot TO, str. 54.

matično vojašnico. Završnik navaja celo možnost, da je imel bataljon cilj izvršiti nalogo divizionna zračne obrambe in se prebiti do Ljubljane.¹³⁰

Kolona s prvim tankom in oklepnim transporterjem je okoli pol desete ure zjutraj naletela na barikado na glavi cesti, zato jo je čelni tank poskušal prebiti z ognjem. Ivšič navaja, da je prva granata udarila pod tovorna vozila, ki so bila natovorjena z železom in minirana. Ker so pomenila nepreahodno oviro za tanke, so nanje izstrelili še nekaj granat. Zaradi eksplozij le-teh je po položajih teritorialcev in po gozdu izza njih »frčalo železje kot toča«.¹³¹

Slika 5: Uničen kamion v Prilipah

Vir: Zbirka fotografij Mitje Teropšiča (Foto Baškovič Brežice, 4. 7. 1991)

Razen zadetih tovornih vozil večjega uspeha kolona JLA na cesti M-1 ni dosegla. Tanki so barikado obšli in se usmerili na stransko cesto proti Čatežu pod stezo za motokros, s tem pa tudi pod položaje enot TO. Vod TO je odprl ogenj z ročnim protioklepnim orožjem armbrust, a so grešili. Prvi tank je ušel po lokalni cesti, medtem ko je bil drugi M-84 zadet v zadnji del za kupolo. Tank se je ves v ognju še nekaj časa peljal, nekoliko kasneje pa eksplodiral.¹³² Koloni JLA so ob 9.57 na pomoč priletela tri letala tipa jastreb. Prvo je odvrгло 4 bombe,

---

¹³⁰ Završnik, Taktika delovanja enot TO, str. 54-55.

¹³¹ Janez Ivšič, Železje je frčalo po zraku. V: Tomaž Teropšič, Mitja Teropšič (ur.), Posavje v letih 1989-1991: spominski zbornik. Brežice 2001, str. 290 (dalje: Ivšič, Železje je frčalo po zraku).

¹³² Završnik, Taktika delovanja enot TO, str. 55.

ostali dve pa sta raketirali oviro na cesti in položaje enot TO. Prvem napadu sta, v presledku le nekaj minut, sledila še dva. Skupaj je napadlo 9 letal v skupini po tri.¹³³ Raketirala so ovire v Prilipah in na Čatežu, po enoti TO pa delovala z mitralješkim ognjem. Prav tako so po položajih enote TO delovala tudi oklepna vozila iz kolone. V tem času se je zaustavil tudi en oklepni transporter. Po ocenah pripadnikov voda naj bi bilo njegovo uničenje posledica delovanja njihovega letalstva. V JLA so to zanikali in kasneje dokazovali, da je oklepni transporter zaustavila protitankovska mina.¹³⁴

Teritorialci so se zaradi delovanja oklepnih vozil in letalstva umaknili z osnovnih položajev na rob gozda. Ker so porabili večino protioklepnih sredstev, je nastopil oddelek v rezervi. Na stari cesti pod vasjo Prilipe so uspeli zaustaviti še en tank. Od pripadnikov, ki so bili na osnovnem položaju, se je skupina štirih mož vrnila na položaj z enim ročnim metalcem, z eno mino in ostrostrelno puško. V trenutku, ko je poveljujoči kapetan JLA odprl loputo na tanku in pogledal ven, da bi se razgledal po okolici, ga je zadel ostrostrelec. Po tem dogodku nihče izmed oficirjev ni želel prevzeti poveljstva v koloni. To so potrdili radioamaterji, ki so prisluškovali radijski zvezi JLA. Zaradi treh poškodovanih vozil in mrtvega oficirja se je zaustavila celotna kolona oklepnikov.¹³⁵

Sečen ocenjuje, da je takšno stanje trajalo do 11. ure in 5 minut. Pol ure kasneje je nad območje Prilip iz smeri Zagreba priletel mig 21, vendar se je takoj tudi vrnil. Letala so ponovno napadla ob 15.15, ko je bil spopad že končan. Trije jastrebi so raketirali barikado postavljeno čez reko Savo. Zadeli so Prevozova tovornjaka, poškodovali cesto, pločnik in ograjo mostu.¹³⁶ Pripadniki voda 110. JOD so uspeli zaustaviti kolono JLA na cesti pri Prilipah. Stara cesta je bila blokirana z ostanki oklepnih vozil, na cesti M-1 je pa je bila blokada iz ostankov tovornih vozil in naloženega materiala. Završnik navaja, da sta bila uničena dva tanka in težje poškodovana dva oklepna transporterja. Čeprav število mrtvih iz sestave oklepnega bataljona ni znano, se ocenjuje, da je imela JLA v spopadu vsaj 2 mrtva in 2 težko ranjena vojaka.¹³⁷

---

¹³³ Ernest Sečen, Jastrebi niso povzročili posebne škode. V: Tomaž Teropšič, Mitja Teropšič (ur.), Posavje v letih 1989-1991: spominski zbornik. Brežice 2001, str. 294 (dalje: Sečen, Jastrebi niso povzročili posebne škode).

¹³⁴ Završnik, Taktika delovanja enot TO, str. 55-56.

¹³⁵ Švajncer, Obranili domovino, str. 69; Završnik, Taktika delovanja enot TO, str. 56.

¹³⁶ Sečen, Jastrebi niso povzročili posebne škode, str. 295.

¹³⁷ Završnik, Taktika delovanja enot TO, str. 56

Zaradi dobro izbranih položajev vod TO ni imel nobenih izgub. V dveh ločenih kolonah se je izmaknil iz območja delovanja. Tega je poveljnik ukazal šele, ko je porabil vsa protioklepna sredstva, čeprav je JLA po njih delovala tako iz zemlje kot iz zraka. Kolona je bila zaustavljena na predvidenem mestu, medtem ko je glavnina bataljona ostala na širšem območju Slovenske vasi. Ko se je položaj v rajonu Prilip umiril, so lokalni organi oblasti, brez predhodnega posvetovanja s pokrajinsko koordinacijsko skupino ali republiški organi, začeli pogovore s kolono JLA. Dosegli so, da se je proti večeru umaknila.¹³⁸

Zaseda je bila dobro načrtovana, saj je izkoristila naravne danosti terena, kanalizirana smer pa je oklepno enoto JLA prisilila, da je vozila v koloni po eden. Tako se je zmanjšala ognjena moč enote, s tem pa tudi njena učinkovitost. Vod TO je lahko izvajal boj le s posamičnim oklepnim vozilom, ki je po uničenju postal še dodatna ovira.¹³⁹ Pripadniki voda so s tem dokazali, da se lahko TO spopade tudi s »pravimi« oklepnimi enotami (oklepni transporterji v prej opisanih bojnih akcijah so bili kolesniki). Zagotovo pa so nanje vplivale tudi pozitivne informacije o dogajanjih na drugih bojiščih po Sloveniji. Uspešen rezultat spopada je bil izredno pomemben, saj je bila to že druga uspešna bojna aktivnost enot TO Posavja v istem dnevu oz. dopoldnevu. Završnik še dodaja, da so uspešno zaključene akcije proti močnejšemu sovražniku krepile zavest o uspešnem vodenju spopadov in o pravilnosti političnih odločitev ob osamosvajanju Slovenije ter med spopadi.¹⁴⁰

---

¹³⁸ Prav tam, str. 57.

¹³⁹ Gutman, Izkoristek geografskega prostora, str. 40.

¹⁴⁰ Završnik, Taktika delovanja enot TO, str. 58.

8 VAROVANJE IN BLOKADE POMEMBNEJŠIH OBJEKTOV V POSAVJU

8.1 NUKLEARNA ELEKTRARNA KRŠKO

8.1.1 Splošno o Nuklearni elektrarni Krško

Nuklearna elektrarna Krško leži na levem bregu reke Save, v naselju Vrbina, v občini Krško. Od Krškega je oddaljena približno 3 km. Krško polje se je izkazalo kot odlična lokacija za izgradnjo NE. Prve analize območja je napravila delovna skupina Poslovnega združenja energetike Slovenije med letoma 1964 in 1969. Vlagatelja prve jedrske elektrarne v Jugoslaviji sta bili slovensko podjetje Savske elektrarne Ljubljana in hrvaško podjetje Elektroprivreda Zagreb. Podjetji sta skupaj izvedli pripravljala dela, razpis in izbrali najugodnejšega ponudnika za izgradnjo nuklearke. Temeljni kamen je bil položen 1. decembra 1974. Z delno močjo je pričela delovati leta 1981, januarja 1984 pa je pridobila dovoljenje za redno obratovanje.¹⁴¹ Vgrajen ima lahkovodni tlačni jedrski reaktor. Njena največja moč je 696 MW, kot gorivo pa ji služi obogateni uran.¹⁴²

NEK je bila zgrajena na podlagi samoupravnega sporazuma med nekdanjima jugoslovanskima republikama Slovenijo in Hrvaško. Vsaka je za gradnjo prispevala polovico sredstev. Tako je polovični lastnik NEK slovensko podjetje Eles-Gen oz. matično podjetje Elektro Slovenija (ELES), polovični pa hrvaško podjetje Hrvatska elektroprivreda (HEP). Obe podjetji sta v državni lasti. Po osamosvojitvi republik Slovenije in Hrvaške sta morali državi rešiti tudi vprašanje lastništva nad NEK. Predstavniki obeh vlad so 19. decembra 2001 podpisali Mednarodni sporazum o ratifikaciji pogodbe med Hrvaško in Slovenijo. V Sloveniji je v veljavo stopil po njeni ratifikaciji marca 2003. Sporazum v 5. členu določa, da si družabnika ELES in HEP delita proizvedeno električno energijo, da se hrvaški del elektrike

---

¹⁴¹ Nuklearna elektrarna Krško. Dostopno prek: http://www.nek.si/sl/o_nek/zgodovina_nek/ (21. 9. 2009).

¹⁴² Tehnični podatki NEK. Dostopno prek: http://www.nek.si/sl/o_jedrski_tehnologiji/tehnichni_podatki/ (21. 9. 2009).

prenaša do slovensko-hrvaške meje brez dodatnih stroškov za Hrvaško in da se izloča iz pravil za delovanje trga z električno energijo v Sloveniji. V energetskega smislu je polovica NEK »eksteritorialna«, kar pomeni, kot da ne bi bila na slovenskem ozemlju.¹⁴³

8.1.2 Varovanje Nuklearne elektrarne Krško leta 1991

Po slovenski zakonodaji je NEK veljala za objekt posebnega družbenega pomena. Ker je bila pomembna tako za regijo, kot tudi za celotno državo, so leta 1991 v NEK in njeni okolici veljali poostreni varnostni ukrepi.

Nekdanji inštruktor varnostnikov NEK, Mirko Tišler, poroča, da je imela NEK svoje lastno varovanje vse od leta 1978. Oddelek varnostnikov se je uril za delovanje predvsem v primeru oboroženega napada teroristične skupine na NEK. Oddelek varnostnikov in vodstvo elektrarne sta večkrat prejela anonimna pisma o podtaknjeni bombi ali napadu na NEK. Anonimne grožnje so porasle med letoma 1988 in 1989. Njihovo število se je še povečalo v začetku leta 1990,¹⁴⁴ ko se je Slovenija pripravljala na volitve in izvedbo plebiscita. V dneh pred, med in po oboroženem spopadu je NEK podobne grožnje, predvsem v obliki telefonskih klicev, prejela dnevno. Tudi jugoslovanski časopisi so objavljali načrte napadov na NEK (napadi z artilerijo in vojaškimi letali, desantni napadi specialcev iz Niša, helikopterski desanti itd.).¹⁴⁵

Zaradi povečanega števila groženj so v neposredni okolici NEK v prvih mesecih leta 1991 poostriili varnostne ukrepe. Oddelek varnostnikov je okrepiil sodelovanje z milico in TO v Posavju. Dne 23. junija so se sestali Ernest Breznikar, Mirko Tišler in vodstvo NEK. Podpisali so dokument o operativnem varovanju NEK in sodelovanju s TO v primeru napada na elektrarno.¹⁴⁶

---

¹⁴³ Lastništvo nad NEK. Dostopno prek: http://sl.wikipedia.org/wiki/Jedraska_elektrarna_Kr%C5Ako (18. 10. 2009).

¹⁴⁴ Mirko Tišler, Ponosen sem na svoje varnostnike. V: Tomaž Teropšič, Mitja Teropšič (ur.), Posavje v letih 1989-1991: spominski zbornik. Brežice 2001, str. 227-228 (dalje: Tišler, Ponosen sem na svoje varnostnike).

¹⁴⁵ Branko Knez, pisni odgovor avtorici, 16. 10. 2009, hrani N.B. (Branku Knezu se zahvaljujem za prispevek).

¹⁴⁶ Tišler, Ponosen sem na svoje varnostnike, str. 228-230.

V NEK je bil 24. junija izdan ukaz o prehodu na najvišji nivo varovanja, torej na delovanje v vojnih razmerah. Po pričevanju Tišlerja je to pomenilo, da je bil vsak varnostnik dodatno oborožen z avtomatsko puško, kompletom polnih nabojnikov, pripravljeno pa je moral imeti tudi zaščitno masko. Varnostniki so nuklearko varovali tako, da so zasedli predvidena mesta na strehah visokih objektov znotraj elektrarne, na vhodu pa postavili tri bunkerje, iz katerih je del varnostnikov branil vhod v elektrarno.¹⁴⁷ Knez dodaja, da je bilo potrebno nenehno bedeti nad zasedenostjo izmen, spremljati stanje opreme, skrbeti za orožje, za zadostno zalogo streliva, organizirati obrambna mesta in načrtovati zasedenost obrambnih mest.¹⁴⁸

Po ukazu 25. ObmŠTO so na varovanje NEK poslali obljubljeni enoto TO. Ker se je nahajala najbližje elektrarni, in sicer na Žadovinku, je nalogo prevzela 228. ČOP TO. Na položaje znotraj varovane ograje elektrarne na začetku jezca na desnem bregu reke Save je poslala svoj vod. Skupaj z varnostniki in miličniki je imela TO nalogo preprečiti pripadnikom JLA vstop na območje NEK. Temeljna naloga oddelka varnostnikov je bila zavarovati glavne objekte elektrarne in z vsemi sredstvi nepooblaščenim preprečiti vstop v notranjost elektrarne. Na desnem bregu Save je elektrarno varovala TO, na levem bregu pa pripadniki UNZ Krško.¹⁴⁹ Teritorialci NEK niso branili dolgo časa, saj bi varovanje civilnega objekta s strani vojske lahko pomenilo spremembo njegove namembnosti v vojaški objekt, s tem pa bi NEK postala možna tarča napada JLA.

Veliko napetost je bilo moč v nuklearki čutiti že prvi dan spopadov, ko je elektrarno preletavalo 6 helikopterjev JLA, vendar so ti kmalu zapustili prizorišče. Iz varnostnih ukrepov je isti dan začel veljati ukaz o popolni zatemnitvi elektrarne, z izjemo zasenčene varnostne razsvetljave. To je obrambo zelo otežilo. Uprava milice Krško je 30. junija ob 14. uri Tišlerja obvestila o približevanju skupine vojakov JLA z desnega brega Save. Varnostnikom je prišla na pomoč skupina miličnikov Posebne enote milice. Ti so bili skupaj s pripadniki TO in varnostniki razporejeni na najprimernejša mesta za obrambo NEK, a se ji sovražnik ni približal. Letala so NEK preletavala tudi 1. julija okoli 18. ure, ko je celotnemu Posavju grozila nevarnost letalskih napadov. Objavljena je bila napoved o raketiranju elektrarne, a so jo tri letala le preletavala v nizkem letu. Eno izmed letal JLA je nizko preletelo Savo in jez elektrarne tudi 2. julija zgodaj zjutraj, ko so raketirala in mitraljirala položaje enot TO v

---

¹⁴⁷ Prav tam, str. 230.

¹⁴⁸ Branko Knez, pisni odgovor avtorici, 16. 10. 2009.

¹⁴⁹ Mitja Teropšič, intervju, 2. 11.2009.

Krakovskem gozdu. Napetost se je tisti dan stopnjevala, saj so letala popoldan raketirala tudi položaje TO in barikade v Prilipah, nedaleč stran od NEK. Letala so elektrarno nizko preletavala tudi naslednji dan. Kot pravi Tišler je bilo varnostnikom težko pri srcu, saj so se zavedali, da bi bili proti letalom nemočni. Letalstvo je s preleti prenehalo po umiritvi vojnih razmer.¹⁵⁰

Republiška uprava za jedrsko varnost je 1. julija ob 23.50, zaradi nadaljevanja vojaških akcij in nizkih preletov letal JLA, izdala določbo o začetku postopka hladne zaustavitve elektrarne. Od 28. junija so postopno zmanjševali njeno moč in reaktor dokončno zaustavili 2. julija ob 5.30. Šlo je za varnostne ukrepe, saj nuklearka ni bila načrtovana za primer vojaškega napada. Republiška uprava za jedrsko varnost je o vsem, kar se je dogajalo v NEK, poročala Mednarodni agenciji za atomsko energijo na Dunaju in ostalim upravnim organom. Nuklearka je začela ponovno delovati v popoldanskih urah 17. julija. Ker je bila dnevna proizvodnja NEK 14 GWh, kar pomeni 11,5 milijonov dinarjev ali 881 tisoč nemških mark (DEM),¹⁵¹ lahko izračunamo, da je bila gospodarska škoda ogromna. V šestnajstih dnevih, kolikor je bila nuklearka zaustavljena, je ta znašala okoli 184 milijonov dinarjev ali 14,096 milijonov DEM.

V primeru napada na NEK bi prišlo do velike ekološke katastrofe, nevarne za ljudi in okolje. Uničenje takšne zgradbe, je po mnenju Kneza, zelo težavno. NEK je namreč grajena tako, da so vse ključne komponente v zadrževalnem hramu, ki je zgrajen iz armiranega betona debeline 75 cm, znotraj betonskega zadrževalnega hrama pa je kovinski zadrževalni hram. Glavna skrb NEK je bila, da ne pride do nekontroliranega uhajanje jedrskih snovi v okolje. Zaradi tega je v obratovanju in v stanju pripravljenosti več komponent.¹⁵² Delovni proces je do zaustavitve elektrarne tekel normalno. Tisti, ki niso bili razporejeni v obrambne strukture, so normalno hodili v službo. Znotraj nuklearke ni bilo prisotnih pripadnikov TO, saj niso smeli dajati vtis, da so vojaški objekt. Varnostniki in TO so skupaj varovali NEK, v najbolj kritičnih trenutkih pa se jim je pridružila tudi milica. V primeru neposrednega napada bi zanesljivo nudili ognjen odpor, saj v NEK nikakor niso razmišljali o predaji objekta JLA. Kljub jezi poveljstva JLA je prevladal razum, saj je NEK gospodarski objekt in bi njeno raketiranje izzvalo takojšnjo reakcijo Zahoda, česar pa si generalštab ni želel. Knez pravi, da doslej ni

---

¹⁵⁰ Tišler, Ponosen sem na svoje varnostnike, str. 230-232.

¹⁵¹ Nuklearko so ustavili. V: Naš glas, 1991, l. XII, št. 10, str. 3.

¹⁵² Več o tem na spletni strani <http://www.nek.si>.

znan noben primer, da bi se kakršenkoli objekt na področju jedrske industrije zlorabil v vojaške ali teroristične namene.¹⁵³

8.2 LETALIŠKA BAZA CERKLJE OB KRKI

8.2.1 Zgodovina letališča

Letališče Cerklje ob Krki je bilo ustanovljeno kot vojaško letališče jugoslovanske kraljeve vojske okoli leta 1938. Travnik na katerem so zgradili letališče so uporabljali že prej, in sicer kot pomožno letališče. Oblast Kraljevine Jugoslavije so na ugoden teren Cerklj ob Krki opozorili inženirji, ki so na to območje prišli popravljat strmoglavljeno francosko letalo. Kmalu so se odločili za izgradnjo vzletno pristajalne steze.

Na letališču je bila od začetka nastanjena 6. zračna izvidniška skupina armadnega letalstva, ki je delovala za potrebe 7. armade. Enota je razpolagala z dvanajstimi letali Breguet-XIX in enim Fieselerjem Fi-156 (štorklja). Med 2. svetovno vojno so cerkljansko letališče okupirali Nemci, zato je z njega delovalo močno nemško vojaško letalstvo (eskadrilja Messerschmittov). Zaradi obsežnih operacij le-tega (tudi sodelovanje pri operaciji »desant na Drvar« maja 1944) so letališče večkrat napadle partizanske enote, 25. julija 1944 iz zraka zavezniške sile, v začetku leta 1945 pa enote jugoslovanskega letalstva. Nemško letalstvo se je z letališča Cerklje umaknilo spomladi 1945, ko se je umikala tudi preostala nemška vojska. Po vojni je letališče prevzelo letalstvo JLA, ki ga je obnovilo in razširilo, tudi na račun zemlje, ki so jo na silo odvzeli okoliškim kmetom. Leta 1953 je postalo baza I. razreda in je bilo podrejeno različnim poveljstvom. Med letoma 1964 in 1991 je tako spadalo pod poveljstvo 5. korpusa vojaškega letalstva in protizračne obrambe, ki je imelo sedež v Zagrebu.¹⁵⁴ Po odhodu zadnjega vojaka z letališča Cerklje 25. oktobra 1991, je le-to prišlo v slovenske roke in danes z njega deluje Slovenska vojska.

---

¹⁵³ Branko Knez, pisni odgovor avtorici, 16. 10. 2009.

¹⁵⁴ Povzeto po: Ravbar, K nekdanjemu sijaju, str. 48-51.

Cerkljansko vojaško letališče leži sredi kmetijskih obdelovalnih površin, na severnem delu pa ga oklepa manjši gozd. Skupna površina cerkljanskega vojaškega letališča je 375 ha, od tega letalske površine 225 ha, asfaltirane steze 2420×45 m in travnate steze 2000×50 m. Nahaja se na nadmorski višini približno 153 m. Zaradi velikosti ga je v celoti mogoče blokirati le z večjimi silami. Dostop do letališča je možen z vseh strani peš in z vozili, zato jih je bilo mogoče brez težav nadzorovati.¹⁵⁵ Gibanje z vozili je omejeno le v rajonih umetnih ovir (zaklonilniki za letala, nekaj urejenih položajev obrambe in pogozdeni del).¹⁵⁶

Letališka baza zajema vzletno-pristajalno stezo, kaponirje na njenem zahodnem in severnem delu, kontrolni stolp in objekte za vzdrževanje ter pripravo letal na njeni južni strani. Južneje od nje so stavbe vojašnice z bivalnim delom in s potrebno infrastrukturo, učilnicami, kuhinjo in skladišči, na vzhodnem delu, južno od steze, pa poligoni in del skladiščnih objektov.¹⁵⁷

8.2.2 Blokada letališke baze

Pri izdelavi načrtov oviranja enot JLA je 2. PŠTO že pred vojno ugotovil, da je letališko bazo Cerklje ob Krki, skupaj z letališčem in vojašnico, nemogoče blokirati na enak način, kot ostale vojašnice na Dolenjskem. Ker je bilo zaradi preglednosti terena vse dostope do letališča lahko nadzorovati, je bilo za letališče Cerklje načrtovano oviranje stran od letališkega kompleksa.¹⁵⁸

TO Posavja ni izvajala blokade letališke baze med bojnimi aktivnostmi, pač pa po njih. S tem je želela onemogočiti prihajanje vojakov JLA na in z letališča ter preprečiti diverzije niškim padalcem oz. diverzantom iz Zagreba. Blokado letališča so izvajale tri enote 25. ObmŠTO, in sicer:

- 123. protidiverzantska četa TO Krško s 67 pripadniki v rajonu Skopice-Krška vas-Boršt,

---

¹⁵⁵ Tomaž Švagelj, Od letališča jugoslovanske kraljeve vojske do Nata: vojaško letališče Cerklje ob Krki. V: Delo, 2008, l. 50, št. 141, str. 25.

¹⁵⁶ Završnik, Taktika delovanja enot TO, str. 46.

¹⁵⁷ Prav tam.

¹⁵⁸ Gutman, Izkoristek geografskega prostora, str. 39-40.

- 174. protidiverzantski vod Brežice s 25 pripadniki v ožji okolici letališča,
- 175. protidiverzantski vod Sevnica z 31 pripadniki v rajonu Župeča vas-Račja vas.¹⁵⁹

Enote TO so blokirale izhode iz Krško-Brežiškega polja. Ovire so postavili v Krakovskem gozdu (na cesti M-1 in na cesti Cerklje-Kostanjevica), na mostovih čez reko Savo v Krškem, na mostovih čez reki Savo in Krko v Krški vasi (na stari cesti Cerklje-Brežice in cesti M-1), na preostalih mostovih čez reko Krko, na cesti Krško-Sevnica ter drugih lokalnih cestah.¹⁶⁰

---

¹⁵⁹ Mitja Teropšič, intervju, 2. 11. 2009.

¹⁶⁰ Gutman, Izkoristek geografskega prostora, str. 39-40.

9 PROBLEMATIKA VOJNIH UJETNIKOV, PREBEŽNIKOV IN SLOVENCEV V JUGOSLOVANSKI LJUDSKI ARMADI

O spoštovanju določil mednarodnega vojnega prava glede žrtev vojn (Ženevske konvencije in dopolnilni protokoli) je obe bojujoči se strani vodstvo Rdečega križa (RK) Slovenije opozorilo že drugi dan spopadov, 28. junija 1991. Republika Slovenija sicer ni ratificirala Ženevske konvencije kot najpomembnejšega dela vojnega prava glede udeležencev v vojni, vendar se je v ustavni deklaraciji zavezala, da bo spoštovala vse mednarodne pogodbe, ki jih je ratificirala SFRJ, med drugimi tudi določilo vojnega prava.¹⁶¹

9.1 VOJNI UJETNIKI IZ JUGOSLOVANSKE LJUDSKE ARMADE V SLOVENIJI

Tretja Ženevska konvencija o zaščiti vojnih ujetnikov v 4. členu prvega dela podaja definicijo vojnih ujetnikov. Velja od njihovega zajetja do dokončne osvoboditve in vrnitve domov. Vojne ujetnike opredeljuje kot osebe, ki so pod sovražno oblastjo in pripadajo eni od naslednjih kategorij:

- pripadniki ene od oboroženih strani v spopadu, pripadniki milice in prostovoljnih enot, ki pripadajo tem oboroženim silam,
- pripadniki ostalih milic in prostovoljnih enot, skupaj s pripadniki odporniških gibanj, ki pripadajo eni od strani v spopadu in delujejo na območju lastnega ozemlja ali izven njegovih meja, čeprav je ozemlje zasedeno, pod pogojem, da omenjeni pripadniki izpolnjujejo sledeče pogoje: da jih vodi poveljnik, ki je zanje odgovoren, imajo viden razpoznavni znak in oborožitev, da pri svojem delovanju upoštevajo vojne zakone in običaje,
- pripadniki rednih oboroženih sil, ki pripadajo eni od vlad ali oblasti, ki je sila, ki jih je zajela, ne priznava,

---

¹⁶¹ Damijan Guštin, Vojaškopolitično dogajanje v jugoslovanski krizi in osamosvojitvi Slovenije. V: Jurij Perovšek; Barbara Šatej (ur.): Slovenska osamosvojitve 1991: pričevanja in analize: simpozij Brežice, 21 in 22 junij 2001. Ljubljana: 2002, str. 208.

- osebe, ki spremljajo oborožene sile, a niso neposredno v njihovi sestavi,
- člani posadk vključno s poveljniki, piloti in učenci trgovske mornarice ter posadke civilnega letalstva v spopadu, ki na podlagi drugih določb mednarodnega prava ne uživajo blažjih postopkov,
- prebivalstvo nezasedenega ozemlja, ki se prostovoljno oborožuje, da bi se uprlo sovražniku in se zaradi naglice ne organizira kot redna oborožena sila, ima pa vidno oborožitev ter spoštuje vojne zakone in običaje,
- konvencija velja tudi za osebe, ki pripadajo ali so pripadale oboroženim silam zasedene dežele in jih je okupacijska sila internirala šele, ko so se sovražnosti razširile na zasedenem ozemlju ter za osebe, ki pripadajo eni izmed navedenih kategorij in jih je na svoje ozemlje sprejela država, ki ni udeleženka spopadov.¹⁶²

Vrste JLA so se tekom oboroženega spopada vse bolj redčile, saj so jih zapuščali vojaki, podoficirji in oficirji. Nekateri so se zavestno predali slovenskim oblastem, medtem ko so bili drugi zajeti. Republiška koordinacijska skupina je 29. junija 1991 za nastanitev vojnih ujetnikov določila naslednje zavode: Dob, Ljubljana, Maribor, Murska Sobota, Celje, Novo mesto, Koper in Oddelek zavoda Nova Gorica.¹⁶³ Po podatkih RK Slovenije z dne 17. julija do 10. ure je bilo v Sloveniji vseh ujetih pripadnikov JLA 3091, 139 ujetih pripadnikov zvezne milice in 4 ujete civilne osebe. Potrebno je poudariti, da se je toliko vojnih ujetnikov nabralo tekom oboroženega spopada. Nikoli jih ni bilo zaprtih toliko hkrati, saj so jih sproti odpuščali.

Sodeč po zapiskih Mihe Wohinza so se zbirni centri začeli polniti 30. junija 1991. Število vojnih ujetnikov ni preseglo 200. V drugem, še srditejšem valu oboroženih spopadov v Sloveniji, je število vojnih ujetnikov naraščalo. Dne 2. julija jih je bilo okoli 466, od tega 250 na Dobu. Naslednji dan je število zajetih vojaških oseb poskočilo na 840, največ v Mariboru (345) in na Dobu (225). Če bi upoštevali tudi zajete pripadnike zvezne policije in carine bi bila ta številka zagotovo še nekoliko višja. Brez všteti zveznih policistov in carinikov je število do 4. julija padlo na 667. Od tega je bilo zajetih 180 oficirjev. Tekom dneva se je število vojaških ujetnikov spustilo na 390 in je v naslednjih dneh strmo padalo. Po Brionski deklaraciji je bilo določeno, da Slovenija izpusti vse vojne ujetnike do 24. ure 8. julija.

---

¹⁶² Zapiski z vaj Mednarodni odnosi z osnovami prava oboroženih spopadov predavatelja doc. dr. Milana Brgleza, 26. 3. 2007.

¹⁶³ Zbirka Mihe Wohinza, elektronsko sporočilo o zbirnih centrih za vojne ujetnike, kopijo hrani D.G.

Izpuščenih je bilo 86 oficirjev zaprtih na Dobu. Podatek o vojnih ujetnikih z dne 9. julija ob 7. uri znaša 106 vojnih ujetnikov. Število oficirjev se je vrtelo okoli 99 (takšen je podatek za dne 10. julija). Sodeč po zapiskih naj bi Slovenija do 11. julija izpustila vse vojne ujetnike. V ljubljanskem zbirnem centru se je nahajalo še 180 vojakov, pretežno albanske narodnosti, ki se niso želeli vrniti. Tiste, ki so ostali v zbirnih centrih, niso zadržali kot vojne ujetnike, pač pa kot storilce različnih kaznivih dejanj, proti katerim je tekkel postopek ter preiskovalna in druga opravila.¹⁶⁴ Posavju najbližji zbirni centri so bili v Novem mestu, Celju in na Dobu.

Nad humanim ravnanjem z vojnimi ujetniki je ves čas bdela organizacija RK Slovenije. Sektor za varnostne zadeve ji je omogočil vpogled v zbirne centre vojaških ujetnikov in dovolil nadzor tudi mednarodnemu RK. Slednji je imel natančne podatke o dogajanjih v zbirnih centrih po Sloveniji, nekatere med njimi pa je delegacija mednarodnega RK tudi obiskala. V svojem poročilu so zapisali, da so bivalni pogoji za vojne ujetnike dobri, prav tako tudi hrana in oskrba, tako paznikov, kot tudi medicinskega osebja. Čeprav so bili zaprti v zaporih, so bili ločeni od ostalih zapornikov. Smeli so nositi svoje uniforme. Dovoljeno jim je bilo pisati pisma ali telefonirati sorodnikom in sprejemati njihove obiske. Nekateri ujetniki so imeli pripombe nad priporom preden so jih nastanili v zbirnih centrih in občutek, da jim je bila nepravilno odvzeta prostost. To je vodilo tudi h gladovnim stavkam.¹⁶⁵ Razen omenjenih primerov, se ujetniki niso pritoževali, kar kaže, da so slovenske oblasti dobro poskrbele za vojne ujetnike iz zvezne vojske, milice in carine. Prav tako so pod budnim očesom RK Slovenije potekala vračanja vojnih ujetnikov. Istina o oružanem sukobu u Sloveniji navaja primere kršitev vojnega in humanitarnega prava,¹⁶⁶ ki so se izkazali za natolcevanja, s čimer je JLA poskušala opravičiti svoj neuspeh v Sloveniji.

V oboroženem spopadu v RS, za razliko od ostalih spopadov na območju nekdanje Jugoslavije, ni prišlo do kršitev mednarodnih določil humanitarnega prava. Pri ravnanju z vojnimi ujetniki, so obrambne sile RS in državni organi ta določila upoštevali in jih, z izpustom pred podpisom Brionske deklaracije, še presegli. Mednarodne institucije niso

---

¹⁶⁴ Zbirka Mihe Wohinza, zapiski o številu vojnih ujetnikov po posameznih zbirnih centrih tekom spopadov v Sloveniji, kopijo hrani D. G.; Zbirka Mihe Wohinza, telefaks RK Slovenije Ministrstvu za pravosodje z dne 12. 7. 1991, kopijo hrani D. G.

¹⁶⁵ Zbirka Mihe Wohinza, Poročilo mednarodnega RK o obiskih vojnih ujetnikov iz JLA in drugih predstavnikov federacije 2.-11. 7. 1991, kopijo hrani D.G.

¹⁶⁶ Več o tem v Jovanović, Matović, Istina o oružanem sukobu u Sloveniji, str. 30-62.

ugotovile kršitev glede spoštovanja vojnega prava,¹⁶⁷ zelo zgovorno pa je tudi dejstvo, da nikomur iz Slovenije niso sodili pred sodiščem za vojne zločine v Haagu.¹⁶⁸

9.2 FORMIRANJE IN DELOVANJE ZBIRNEGA CENTRA V SEVNICI ZA PREBEŽNIKE IZ JUGOSLOVANSKE LJUDSKE ARMADÉ¹⁶⁹

Dne 14. junija 1991, ko je bil posredovan ukaz republiškega upravnega organa za obrambo (št. 804-03/143), se je upravni organ (UO) za obrambne zadeve Sevnica aktivno vključil v priprave, organizacijo in formiranje Zbirnega centra za osebe, ki so prestopile iz JLA na območju posavske regije. Zbirni center je formirala enota T-7331/14 pehotne učne čete (PUČ), katere osnovna naloga iz mobilizacijskega razvoja je bila usposabljanje pripadnikov TO v vojni za potrebe celotnega Posavja. Popolnjena je bila s pripadniki TO iz občine Sevnica. Zbirni center je deloval od 25. junija do konca avgusta 1991 na več različnih lokacijah v občinah Sevnica in Hrastnik (2 dni na Gorah nad Hrastnikom). V delovanje Zbirnega centra je bilo angažiranih 25 pripadnikov TO.

Pripadniki PUČ so bili mobilizirani v noči s 25. na 26. junij. Ko so dosegli 90% popolnjenost, so jih napotili v srednjo tekstilno šolo v Sevnici. Po nalogu OŠTO so izvedli vse aktivnosti za sprejem vojaških obveznikov, ki so prebegli iz JLA v TO Slovenije. Nemudoma so se lotili priprav za nemoten sprejem oseb, ki naj bi prestopile iz JLA. Postavili so zavarovanje Centra in pripravili načrt obrambe v primeru napada nanj.

Vojake na služenju vojaškega roka ter v JLA zaposlene podčastnike in častnike so začeli sprejemati kmalu po formiranju Centra. Za pripadnike JLA iz drugih republik so preko RK zagotovili civilna oblačila, jim nabavili vozovnice za vlak in jim omogočili povratek v domovino. Po nalogu OŠTO so izvedli vse aktivnosti za sprejem vojaških obveznikov, ki so

---

¹⁶⁷ Dr. Damijan Guštin, dr. Vladimir Prebilih, *Warfare Lessons Learned: the Treatment of Prisoners of War by the Republic of Slovenia during the Slovenian Independence War in 1991*, rokopis dan piscu, 11. 11. 2009, kopijo hrani N. B.

¹⁶⁸ Repe, *Vojna za Slovenijo*, str. 57.

¹⁶⁹ Povzeto po: Ivan Božič, intervju s piscem, 25. 9. 2009; Jože Beršnjak, pisni odgovor avtorici, 28. 10. 2009, hrani N. B. (Jožetu Beršnjaku se za izjavo zahvaljujem); Slavko Hočevnar, pisni odgovor avtorici, 5. 11. 2009, hrani N. B. (Slavku Hočevnarju se za intervju zahvaljujem); Samo Hajtnik, *Sevničani. V: Tomaž Teropšič, Mitja Teropšič (ur.), Posavje v letih 1989-1991: spominski zbornik. Brežice 2001*, str. 270.

prebegli iz JLA v TO Slovenije. Potrebno je bilo organizirati namestitev in oskrbo za okoli 200 oseb, vodenje in zavarovanje Centra ter vodenje registra oseb, ki so prestopile iz JLA.

Prvih nekaj dni so v Center intenzivno prihajale nove in nove osebe. V Zbirni center so prišli tudi štirje vojaki iz Krakovskega gozda. Po približno enem tednu delovanja Centra na lokaciji v Sevnici se je le-ta zaradi varnostnih razlogov s tremi avtobusi preselil na lokacijo Tončkovega doma na Lisci, del pa na lokacijo Kmetijskega kombinata Loka. UO za obrambo je na vseh lokacijah organiziral celotno logistično podporo za delovanje, na lokaciji v Loki pa tudi pomoč prostorskega dela NZ KS Loka pri varovanju centra z njihovimi pripadniki.

Zaradi ocene varnostno obveščevalne službe o obstoju realne nevarnosti zračnega desanta in zajetja prebeglih častnikov (v glavnem pilotov), ki so bili v Centru na Lisci, se je 25. ObmŠTO odločil za njegovo začasno premestitev. Del, ki je deloval v Loki, je ostal na isti lokaciji. Častnik za varnost v TO, stotnik Franc Sotošek, je za pomoč pri izvedbi te naloge angažiral Slavka Hočevarja, ki je predlagal primerno lokacijo za premestitev Centra na območju občine Hrastnik. Hočevar je bil leta 1990 in 1991 na Sekretariatu za notranje in obrambne zadeve občine Sevnica odgovoren za področje obrambnih priprav, organiziranje in delovanje narodne zaščite. V dopoldanskem času 5. julija 1991 so se sestali stotnik Sotošek in Hočevar iz občine Sevnica, predstavnik IS občine Hrastnik in varnostni častnik TO iz Hrastnika ter oskrbnik Planinskega doma na Gorah nad Hrastnikom. Na sestanku je bilo doseženo soglasje za premestitev Centra. Premestitev Centra na novo lokacijo so izvedli z enim avtobusom Izletnika Celje v popolni tajnosti ponoči na 6. julij 1991. Center je deloval na tej lokaciji le dva dni (čez vikend), nato pa se je ponovno organiziral na Lisci.

Poveljujoči Zbirnega centra je bil v času od 25. junija do 5. avgusta stotnik I. stopnje Jože Beršnjak, poveljnik PUČ. Po 5. avgustu ga je zamenjal podporočnik Bojan Logar, poveljnik čete TO KS Krmelj, enote, ki med vojno ni bila aktivirana. V času delovanja so v zbirnem centru sprejeli okoli 298 oseb, od tega 128 vojakov na služenju vojaškega roka, 42 oficirjev in podoficirjev ter 128 civilnih oseb na služenju v JLA. Večji del so še isti dan poslali domov, po nekatere pa so v nekaj dneh prišli svojci. Na lokaciji centra na Lisci je bilo okoli 50 oseb, približno toliko tudi v Loki. V času delovanja je Center intenzivno sodeloval s 25. ObmŠTO, UO za obrambo (predvsem s Slavkom Hočevarjem) in z milico.

9.3 ODPUST DRŽAVLJANOV REPUBLIKE SLOVENIJE S SLUŽENJA VOJAŠKEGA ROKA V JUGOSLOVANSKI LJUDSKI ARMADI

Na začetku oboroženega spopada v Sloveniji je bilo na služenju vojaškega roka v JLA okoli 6500 slovenskih fantov. Zaradi šikaniranja so bili starši in slovenske oblasti zaskrbljene zanje. Že 16. maja 1991 je bil pod vodstvom Janeza Strgarja v Ljubljani organiziran Odbor staršev za varstvo in vrnitev slovenskih vojakov. Deloval je kot organ civilne družbe, s stalno dežurno službo, tiskovnimi konferencami, javnimi tribunami, telefonskimi in pisnimi urgencami. Še pred začetkom spopadov mu je uspelo doseči izpustitev nekaterih rekrutov, dostavljanje pošte, izhode iz vojašnic, v času spopadov pa je sodeloval pri repatriaciji rekrutov. Prizadeval si je za čim prejšnjo vrnitev rekrutov iz JLA. Deloval je do vrnitve zadnjih slovenskih nabornikov v Slovenijo.¹⁷⁰

Gombač pravi, da so podatki, ki trdijo, da je do začetka agresije na Slovenijo iz JLA odšlo 75 odstotkov slovenskih rekrutov in da je do oboroženega spopada in med njim pobegnilo 1000 slovenskih fantov, napačni. Jelko Kacin, predsednik republiškega komiteja za informiranje, je namreč Odboru staršev 1. julija sporočil, da se večinoma izven Slovenije na služenju vojaškega roka nahaja še okoli 3000 slovenskih fantov. Tudi pogajanja na Brionih niso prinesla spodbudnih novic, saj »trojka« ES ni dovolila aktualiziranja vprašanja povratka slovenskih vojakov, medtem ko je Slovenija morala obljubiti izpustitev vojnih ujetnikov JLA iz slovenskih zbirnih centrov. Izpustitev starešin JLA je pomenila, da je Slovenija izgubila možnost zamenjave za svoje rekrute, ki jih je v svojih vrstah zadrževala JLA.¹⁷¹

Predsedstvo RS je 8. julija pisalo predsedstvu SFRJ dopis, v katerem mu je zastavilo vprašanje ali niso vsi vojaški obvezniki iz RS, ki so na služenju vojaškega roka v JLA, vojni ujetniki in kakšne so pravne in moralne osnove, da jih sili v oborožene akcije zoper RS. Poleg tega je zahtevalo naj se vsi slovenski vojaki in starešine, zaprti po 25. juniju, izpustijo najkasneje do 24. ure 8. julija, kot je določala 6. točka aneksa I. v Brionski deklaraciji.¹⁷² Podobno pismo je Predsedstvo RS na Predsedstvo SFRJ naslovilo že 6. julija. V obeh primerih ni dobilo odgovora. Federalno predsedstvo so 10. julija ponovno opozorili na kršitve

---

¹⁷⁰ Repe, Jutri je nov dan, str. 305.

¹⁷¹ Boris M. Gombač, Na drugi strani: Odbor staršev za varstvo in vrnitev slovenskih vojakov ob slovenski osamosvojitvi leta 1991. Ljubljana 2005, str. 78-82 (dalje: Gombač, Na drugi strani).

¹⁷² Zbirka Mihe Wohinza, dokument Predsedstva RS št. 830-01-17/91, kopijo hrani D.G.

obveznosti JLA. Ta namreč ni izpustila niti enega zajetega pripadnika slovenske TO ali milice, niti slovenskih oficirjev in vojakov, ki jih je nasilno zadrževala v svojih vrstah.

Predsedstvo SFRJ je 18. julija poleg sklepa o umiku JLA iz Slovenije, sprejelo tudi sklep, da se v teh treh mesecih vrnejo domov vsi slovenski vojaki, ki so služili vojsko v JLA po Jugoslaviji. Nekaj dni kasneje, in sicer 23. julija, je armadni general Veljko Kadrijević sporočil, da je bil izdan odlok o odpustu slovenskih vojakov iz JLA. Ti naj bi vrste JLA zapustili v treh časovnih intervalih do 15. avgusta. Na služenju vojaškega roka v JLA je bilo 19. julija 2158 slovenskih fantov, od tega iz občine Brežice 28 rekrutov, prav toliko iz občine Krško, iz občine Sevnica pa 16 rekrutov. Odbor staršev je v Sporočilu za javnost konec julija navedel podatke, da je v JLA še okoli 2100 slovenskih vojakov. Do 3. avgusta je število le-teh padlo na 2000, saj je po podatkih Odbora staršev iz JLA zbežalo 60 slovenskih fantov, prav toliko jih je bilo odpuščenih. Sodeč po poimenskem kazalu vojaških obveznikov po vojnih poštah Ministrstva za ljudsko obrambo se do tega dne ni vrnil nihče izmed rekrutov iz Posavja. Odbor staršev je na podlagi dostopnih podatkov Ministrstva za ljudsko obrambo ugotavljal, da se je avgusta vrnilo v domovino veliko slovenskih rekrutov, v začetku septembra pa naj bi se v JLA proti svoji volji nahajalo le še 5 slovenskih državljanov. Do konca septembra so se vrnili vsi slovenski vojaki razen enega, ki se je odločil odslužiti vojaški rok v JLA. Z uspešno vrnitvijo vseh slovenskih fantov s služenja vojaškega roka v domovino se je zaključilo skoraj petmesečno delovanje Odbora staršev.¹⁷³

---

¹⁷³ Povzeto po: Gombač, Na drugi strani, str. 115-219.

10 KONEC SPOPADOV V POSAVJU

10.1 PREKINITVE SPOPADOV IN BRIONSKA DEKLARACIJA KOT PRELOMNICA

Oboroženi konflikt med Slovenijo in JLA je presegel stopnjo, ki so jo bile ES in ZDA še pripravljene dopustiti za ohranitev Jugoslavije. ES je 28. junija 1991 v Slovenijo poslala skupino opazovalcev. V Beograd je okoli 18. ure prispela tako imenovana »trojka« (zunanj ministri Nizozemske, Luksemburga in Italije - Hans van den Broek, Jacques Poos in Gianni de Michelis), ki je na sestanku z Markovičem zahtevala takojšnjo prekinitev spopadov in izvolitev Stipeta Mesića za predsednika predsedstva. Mesić bi moral biti, po ustavnem redu, izvoljen že maja, vendar so njegovi izvolitvi nasprotovali predvsem Srbi. »Trojka« je nato odpotovala v Zagreb, kjer se je sestala z Milanom Kučanom, Dimitrijem Ruplom, Franjo Tuđmanom in Antejem Markovičem. Dosegli so prvi dogovor o ustavitvi ognja, ki ga je slovenska stran začela upoštevati ob 21. uri,¹⁷⁴ vendar zaradi številnih kršitev s strani JLA ni dolgo obveljal.

Naslednji dan je v Ljubljano prispel general Andrija Rašeta, ki naj bi poskušal s slovenskim vodstvom uskladiti pogoje premirja, namesto tega pa je v imenu JLA postavil dodatne pogoje v 12. točkah, med njimi zahtevo po deblokadi vojašnic in oklepnih kolon ter možnost njihovega premika v poljubni smeri (slovenska stran je predlagala umik v najbližje vojašnice). Preko beograjske televizije je JLA slovenski strani postavila ultimat, naj do 9. ure naslednjega dne preneha z obrambnimi aktivnostmi. Pismo s podobnimi zahtevami je prejelo tudi slovensko predsedstvo. Zvečer se je na zaprti seji sestal slovenski parlament, ki je v odgovoru na ultimat izrazil željo po mirnem reševanju sporov, a ne na račun slovenske samostojnosti. S tem se je strinjalo tudi predsedstvo, ki je o ultimatu razpravljalo 30. junija.

---

¹⁷⁴ Drnovšek, Moja resnica, str. 240; Božo Repe, Vojna za Slovenijo. V: Zgodovina v šoli, 2006, l. XV, št. 3-4, str. 47 (dalje: Repe, Vojna za Slovenijo).

Isti dan se je iztekel ultimat, zato so ob 10. uri proti Sloveniji poletela letala, ki so bila kasneje odpoklicana.¹⁷⁵

Četrty dan spopadov, 30. junija, je v Ljubljano pozno popoldne pripotovala delegacija Zveznega IS in JLA pod vodstvom Markovića. Slednji je prišel predvsem zaradi zahtev ES, naj Slovenija do 18. ure zamrzne osamosvojitvene akte, JLA pa preneha z vojaškimi akcijami. Na pogajanjih so dosegli dogovor o prekinitvi ognja, niso pa se mogli sporazumeti glede načina izvedbe umika vojske v vojašnice. Zvezna stran je tolmačila, da je bila poleg premirja dosežena tudi deblokada armadnih kolon, zato premirje ni zdržalo. Zvečer je »trojka« ES, po sestanku z Markovićem na beograjskem letališču, ponovno odpotovala v Zagreb. Njeni člani so se sestali z Milanom Kučanom, Dimitrijem Ruplom, Franjo Tuđmanom in Vasilom Tupurkovskim, ki ga je zvezno predsedstvo pooblastilo za izvajanje premirja, in se pogajali o prekinitvi spopadov. Z mediacijo sta sprti strani dosegli dogovor o prekinitvi ognja, vrnitvi vojakov v vojašnice in trimesečni zamrznitvi slovenske in hrvaške deklaracije o neodvisnosti.¹⁷⁶

Dopoldne 1. julija je potekala 122. seja zveznega predsedstva, na kateri so brez Tupurkovskega in Drnovška ter z vzdržanim Mesićem, sprejeli sklep, o takojšnji prekinitvi spopadov, osvoboditvi pripadnikov JLA, deblokadi materialnih sredstev JLA na območju Slovenije, nemoteni oskrbi vojske, umiku oboroženih slovenskih enot na njihove položaje s sočasnim umikom JLA v vojašnice ter nemotenem delovanju zveznih organov. Za Slovenijo so bili ti sklepi enostranski in zato nesprejemljivi. Premirja ni nameraval upoštevati tudi vojaški vrh. Tako so na terenu še naprej nadaljevali spopadi.¹⁷⁷

Načelnik RŠTO major Janez Slapar je 2. julija novemu načelniku 5. VO generalu Životi Avramoviću poslal predlog za ustavitev ognja od 2. julija od 15. ure dalje, a ga ta ni sprejel. Isti dan je potekala tudi razširjena seja slovenskega predsedstva. Na njej sta prisostvovala Stipe Mesić in Vasil Tupurkovski, imeli pa so tudi telefonsko povezavo z Antejem Markovićem in generalom Veljkom Kadijevićem. Pod pritiskom vojske je bil sprejet okvir, ki naj bi zagotovil premirje. Mesić, Kučan in Kacin so na tiskovni konferenci nato predstavili osnovne točke dogovora o premirju.¹⁷⁸ Kučan je razglasil enostransko ustavitev ognja, s čimer

---

¹⁷⁵ Prav tam.

¹⁷⁶ Repe, Jutri je nov dan, str. 298-299.

¹⁷⁷ Prav tam, str. 299-301

¹⁷⁸ Prav tam, str. 302-303.

si je Slovenija pridobila diplomatsko prednost.¹⁷⁹ Repe je dogovor razširjene seje slovenskega predsedstva označil za neuskklajenega. Šlo naj bi bolj za seznam zahtev obeh sprtih strani, zato sta si dogovor tudi različno razlagali. Napetosti se niso zaustavile in v noči iz 2. na 3. julij je ponovno prišlo do manjših spopadov.¹⁸⁰

Pogajanja sta 3. julija nadaljevali slovenska (Miran Bogataj, Dušan Plut, Boris Žnidarič) in zvezna komisija za pogajanja (Andrija Rašeta, Petar Gračanin). Sestali sta se na zagrebškem letališču Pleso. Pogovori naj bi bili naporni, saj so pogajalci JLA poskušali doseči vrnitev v stanje pred razglasitvijo samostojne Slovenije, slovenska stran pa je želela zadržati čim več pridobljenega. Kljub temu je premirje obstalo. Naslednji dan so se, v skladu z dogovorjenim premirjem, enote JLA začele vračati v vojašnice na Hrvaškem in v Sloveniji, vojašnicam v Sloveniji so začeli vračati infrastrukturo, do 12. ure pa so v slovenske roke prišli še preostali mejni prehodi.¹⁸¹

Zvezno predsedstvo je ponovno zasedalo 4. julija. Na svoji 123. seji je sprejelo naslednje sklepe: da se isti dan se izpustijo vsi ujetniki, da se do 12. ure 7. julija vzpostavi predvojno stanje, da se do 5. julija vojski in zveznemu sekretariatu za notranje zadeve vrnejo objekti in oprema, da se še isti dan sprostijo vse kopenske in zračne komunikacije ter da naj se do 24. ure 4. julija oborožene enote TO in druge oborožene enote umaknejo v mirnodobne objekte. Slovensko vodstvo je bilo o sklepih zveznega predsedstva obveščeno po telefonu. Čeprav se do njih ni želelo opredeliti, je bilo jasno, da bo zanj nesprejemljiva zlasti zahteva po vrnitvi na predvojno stanje. Ker po mnenju vojaškega vrha Slovenija naj ne bi spoštovala sklepov zveznega predsedstva in novega premirja, ki naj bi začelo veljati ob 24. uri (na noči iz 4. na 5. julij), je ta ponovno zagrozil z napadi. General Kadijević je tedaj izjavil: »Dvignil sem vse, izbrisal jih bom z obličja zemlje.«¹⁸² Vojaški vrh ni bil enoten v tem, kakšno potezo potegniti v Sloveniji. General Blagoje Adžić je zagovarjal jugoslovansko varianto in pokoritev Slovenije zaradi ohranitve enotne države, general Kadijević pa je bil pristaš srbske različice. Slovenijo je želel vojaško dotolči in jo s tem kaznovati za upor, nato pa ji dovoliti, da se odcepi. Ker je vse kazalo, da se bo konflikt razrešil po politični poti, je vojaški vrh za 5. julij načrtoval nadaljevanje vojaških akcij. JLA je ponovno mobilizirala vojaške enote. Za

---

¹⁷⁹ Janša, Premiki, str. 212.

¹⁸⁰ Repe, Jutri je nov dan, str. 303.

¹⁸¹ Janša, Premiki, str. 213; Repe, Vojna za Slovenijo, str. 51-52.

¹⁸² Repe, Vojna za Slovenijo, str. 52.

uresničenje vojaškega načrta so želeli uporabiti zlasti Srbe izven Srbije. Nova naloga, ki jo je nameraval izpeljati vrh JLA, naj bi se zaključila v 5-10 dneh.¹⁸³

Sočasno s tem se je 5. julija ob 9.30 zjutraj na seji sestalo slovensko predsedstvo. Oblikovalo je stališča, ki jih je na seji naslednji dan le še potrdilo. Seje sta se 6. julija udeležila tudi Vasil Tupurkovski in Bogić Bogičević, člana zveznega predsedstva, določena za posrednika. Slovenska stran se je bila pripravljena začeti pogajati takoj. Pozitivno so odgovorili na vse zahteve, niso pa se strinjali o vrnitvi na prejšnje stanje na mejah.¹⁸⁴ Sprejeti sklepi so bili izhodišče za brionska pogajanja.

Pogajanja na Brionih so se začela 7. julija. Evropsko skupnost so zastopali Hans Van den Broek, Jacques Poos in De Pinheiro, slovensko stran France Bučar, Milan Kučan, Janez Drnovšek, Lojze Peterle in Dimitrij Rupel, zvezno vlado Ante Marković, Budimir Lončar, Stane Brovet in Petar Gračanin, zvezno predsedstvo Stipe Mesić, Bogić Bogičević, Vasil Tupurkovski in Branko Kostić, srbsko stran Borislav Jović, hrvaško pa Franjo Tuđman in Davorin Rudolf. Potekala so pod vplivom zahtev zveznega predsedstva in stališč evropske »trojke«, ki je na podlagi stališč Deklaracije o Jugoslaviji, ki so jo sprejeli 5. julija zunanji ministri članic ES, že pripravila osnutek sporazuma. Pogajanja so potekala 16 ur, saj so se pogajalci uradno sestali štirikrat, vmes pa so imeli interna posvetovanja. Naposled so sprejeli deklaracijo, s katero se je zaradi načela, da lahko narodi Jugoslavije odločajo o svoji prihodnosti, strinjala tudi Slovenija. Vsebovala je dve prilogi. Prva je obsegala 6 točk o oblikah in načinih uresničevanja pogajanj, druga pa napotke za opazovalno misijo ES, ki naj bi pomagala pri stabiliziranju držav in uresnitvi drugih delov sporazuma.¹⁸⁵

Dogovorili so se, da je potrebno odstraniti blokade objektov in enot JLA, slednjim omogočiti vrnitev v vojašnice, JLA vrniti zasežene objekte in opremo, zagotoviti prehodnost vseh cest, na mejah vzpostaviti stanje na dan pred 25. junijem in do 24. ure 8. julija izpustiti vse vojne ujetnike. Slovenija je sprejela trimesečni moratorij.¹⁸⁶ Bučar Brionske deklaracije ne vidi kot dogovor, pač pa kot diktat ES, s katerim je sprtima stranema vsilila svojo rešitev. Kljub navideznemu porazu, je po njegovem mnenju, Slovenija dosegla uspeh. Federacija se je morala omejiti na pogajanja, česar pa zaradi notranje krize ni bila sposobna. Vloga Jugoslavije

---

¹⁸³ Repe, Jutri je nov dan, 308-309.

¹⁸⁴ Prav tam, str. 312.

¹⁸⁵ Povzeto po Repe, Jutri je nov dan, str. 350- 354.

¹⁸⁶ Repe, Vojna za Slovenijo, str. 55.

je prevzela Srbija, ki se prav tako ni bila sposobna soočiti z lastno prihodnostjo. Zanja je evropsko usmerjena Slovenija predstavljala moteč dejavnik, zato je dozorela odločitev, da se JLA umakne iz Slovenije.¹⁸⁷ Čeprav je bila Brionska deklaracija v Sloveniji deležna različnih kritik, jo tudi Drnovšek ocenjuje za »več kot premirje«, saj je le-tega utrdila, zanj pa je jamčila ES. Ker je prevladalo prepričanje, da sprejetje sporazuma pomeni odločitev za mir, ga je slovenska skupščina potrdila z veliko večino. Sprejela je tudi sklep, da ostalim jugoslovanskim republikam in federaciji predlaga umik JLA iz Slovenije.¹⁸⁸

10.2 UMIK JUGOSLOVANSKE LJUDSKE ARMADE IZ POSAVJA

Odločitev o umiku vojske iz Slovenije je sprejelo predsedstvo SFRJ 18. julija. S predlogom se ni strinjal le Mesić, ker je vedel, da umik JLA iz Slovenije pomeni koncentracijo vojske na hrvaških tleh. S sprejetim odlokom se je predsedstvo zavezalo, da se vojska umakne iz Slovenije, kar pa seveda ni prejudiciralo meje niti prihodnje ureditve Jugoslavije. Tudi slovenskim vojakom znotraj stalne sestave JLA so dali možnost, da se v treh mesecih odločijo ali želijo ostati. JLA se je iz Slovenije umaknila v dogovorjenem roku. Slovenska stran si je želela, da umik poteka gladko, kar pa so nekoliko onemogočili predstavniki TO, ki so zavlačevali s tehničnimi dogovori. Želeli so namreč, da v Sloveniji ostane čim več orožja in opreme.¹⁸⁹

Kljub podpisu Brionske deklaracije in odločitvi predsedstva SFRJ o umiku JLA, so obrambne enote RS še vedno ostale v pripravljenosti za primer ponovne agresije JLA na Slovenijo. Tako je bilo tudi v Posavju. Z ukazom 25. ObmŠTO je TO začela globinsko pokrивati Posavje, predvsem pa varovati mejo s Hrvaško s karavliami, ko tega milica še ni bila sposobna. Varovali so območje med Sotlo in Savo ter med Gorjanci in Planino, izvajali obhode, varovali ovire na mostovih ter vojaške in civilne objekte. Izdelan je bil začasni MOP razvoj TO. Od 23. do 24. septembra so izvajali poveljniško potovanje po meji s Hrvaško in po Posavju, kjer so pregledovali območje in načrtovali, kako bi delovali v primeru ponovne

---

¹⁸⁷ Bučar, Rojstvo države, str. 314-315.

¹⁸⁸ Drnovšek, Moja resnica, str. 253, 256.

¹⁸⁹ Repe, Vojna za Slovenijo, str. 56.

agresije. Na letališču v Cerkljah, ki so ga strogo varovali, so ustanovili učni center in pričeli obnavljati objekte. S pomočjo nekaterih vojakov JLA so označili tudi minska polja v Cerkljah in v Slovenski vasi ter jih pričeli čistiti. V Posavju je bila oblikovana tudi komisija TO za prevzem nepremičnin VP 333 Cerklje v sestavi Mitje Teropšiča, Zlatka Pirša in Stanislava Zlobka. Ta je v času od 9. septembra 1991 do vključno 24. oktobra 1991 prevzela naslednje objekte JLA in vojaško tehniko:

- Dom JLA Brežice (9. 9. 1991),
- navigacijski objekt v Škocjanu ter rezervno poveljniško mesto Piroški vrh (10. 9. 1991),
- raketno bazo Gorica ter rezervne položaje Drnovo (11. 9. 1991),
- prečrpališče goriva Leskovec in Stara vas (16. 9. 1991),
- skladišče MES Gazice ter letališki kompleks Gaj (17. 9. 1991),
- Tehnično remontni zavod Bregana, danes Slovenska vas (25. 9. - 7. 10. 1991),
- vlakovno kompozicijo s tanki na ŽP Dobova (19. 10. 1991),
- letališče ter vojašnico Cerklje ob Krki (22. 10. - 23. 10. 1991),
- motorna vozila in agregate na letališču Cerklje (24. 10. 1991).¹⁹⁰

Vojaki JLA so se v drugi polovici oktobra v Posavju nahajali le še na letališču Cerklje ob Krki. Bilo jih je okoli 100. Zadnji komandant na letališču je bil podpolkovnik Stojko Zivčević. V petek, 25. oktobra, ob 5.45 je kolona približno 30 nebojnih vozil z vojaki JLA zapustila cerkljansko vojaško letališče in krenila proti Kopru. S tem so se iz Posavja umaknili še zadnji vojaki JLA in dokončno zapustili področje, ki ga je pokrival 2. PŠTO Dolenjske. Dolenjski list je poročal, da so teritorialci ob odhodu vojske iz Cerkelj pričakovali več težav, saj je morala JLA v Cerkljah teritorialcem prepustiti 50 vozil in računalniško opremo iz mejnega prehoda Bregana. Zapustili so nekaj tricevnih protiletalskih topov, okoli 2 toni minsko eksplozivnih sredstev, zapisniško pa so teritorialcem predali tudi več tisoč litrov kerozina.¹⁹¹

Vojska je za seboj zapustila v celoti demolirano letališče. Letalske površine, glavne in pomožne, so ostale nepoškodovane, medtem ko je bila infrastruktura popolnoma uničena ali izropana. Pohištvo, ki ni bilo odpeljano, je bilo uničeno. Prav tako so odpeljali vse, kar je bilo

---

¹⁹⁰ Mitja Teropšič, intervju, 2. 11. 2009.

¹⁹¹ A.B, Za vojaki je ostalo razdejanje, V: Dolenjski list, 1991, št. 44, str. 1 (dalje: A.B, Za vojaki je ostalo razdejanje).

na letališču postavljeno montažno (npr. skladišča, hangarji). Spalnice in sanitarije so popisali in porisali z žaljivimi napisi in podobami. Uničeni so bili kontrolni stolp, naprave za slepo pristajanje, luči ob pristajalni stezi itd. Ob letalski stezi je bilo porušenih nekaj hangarjev. V slabem stanju so bili tudi zaklonilniki. Edini objekt, ki je ostal nepoškodovan, je bila kotlovnica. Za žico, ki je ločevala letališče od zunanjega sveta, je bilo vkopanih veliko bunkerjev.¹⁹² Vojaki so za seboj zapustili tudi minska polja. Ta so bila delno označena, veliko min pa je bilo nametanih »na slepo«. Bile so plastične, zato niso reagirale na detektor kovin, ter težke le 10 dag. Vse to so razlogi, da je bilo mine težko odkriti. Sprva so jih odstranjevali kar teritorialci sami, nato pa so delo predali skupini CZ.¹⁹³

---

¹⁹² A.B, Za vojaki je ostalo razdejanje, str. 1; Vlado Podgoršek, Zadnji vojak JLA je zapustil cerkljansko letališče. V: Tomaž Teropšič, Mitja Teropšič (ur.), Posavje v letih 1989-1991: spominski zbornik. Brežice 2001, str. 384-385; Mitja Teropšič, intervju, 2. 11. 2009.

¹⁹³ A.B, Za vojaki je ostalo razdejanje, str. 1; Mitja Teropšič, intervju, 2. 11. 2009. O minskih poljih mi žal ni uspelo izvedeti veliko več, saj je gradivo še v fazi zbiranja.

11 ZAKLJUČEK

Nesoglasja med republikami in federacijo ter republikami in JLA so tlela skozi vsa leta obstoja SFRJ, po Titovi smrti pa so se le še razplamtela. Zaradi enostranske razglasitve neodvisnosti se je JLA odločila, da si bo Slovenijo vojaško podredila. Do oboroženega spopada je prišlo 27. junija 1991, ko se je slovenska oblast odločila odgovoriti na agresijo JLA z uporabo oboroženih sil pri obrambi države, oviranju premikov in blokiranju zveznih enot. Prvi dan so enote JLA hitro osvajale mejne prehode, a naloge niso uspele izvršiti v nekaj urah, kot je bilo sprva predvideno. Povsod so naletele na postavljene barikade in oborožen odpor slovenske TO in milice. Prvi dan je bil ta odpor nekoliko plašen, a je že v naslednjih dneh koordinacija popolnoma stekla. Slovenske obrambne sile so nizale zmage na terenu, politiki pa v diplomaciji in medijski vojni. Tretji dan pravzaprav ni bilo več dvoma o nemoči enot JLA, ki so bile blokirane tako v vojašnicah, kot tudi na bojiščih. Slednjim je začelo primanjkovati živil in bojnih potrebščin, saj je njihova zaloga zadostovala le za dva dni. Iz tega razloga je vse več vojakov dezertiralo. Več napetosti je bilo v drugem valu napadov, 2. julija, ko se je v podporo enotam na terenu pridružilo tudi letalstvo, ki pa ni povzročilo večje škode. Do 4. julija so se vojaške akcije končale. Čeprav je vojaški vrh snoval nove načrte za pokoritev Slovenije, so se prej začela pogajanja na Brionih.

V Posavju je pomembno vlogo med oboroženim spopadom odigral 25. ObmŠTO, ki ga je Posavje dobilo po reorganizaciji TO. Vanj so bili vključeni zavodi in enote TO občin Brežice, Krško in Sevnica, podrejen pa je bil 2. PŠTO za dolensko pokrajino. Njegove naloge med vojno za obrambo neodvisnosti Slovenije so bile izvajanje bojov z oklepno mehaniziranimi in drugimi enotami JLA, blokada sil JLA na letališču Cerklje, oviranje komunikacij in vzhodne državne meje z Republiko Hrvaško, po spopadu pa priprava načrtov za zavzetje tehnike, oborožitve in objektov JLA, naloge varovanja nove državne meje, prevzem objektov JLA in minskih polj, varovanje prevzetih objektov oz. infrastrukture JLA ter priprava načrtov v primeru ponovne agresije JLA na Slovenijo. Štab je poleg načrtovanja in vodenja bojnih aktivnosti ves čas skrbel tudi za usposabljanje pripadnikov TO in milice. Njegovi člani so v vojno za obrambo neodvisnosti Slovenije vstopili dobro pripravljene, kar dokazujejo tudi uspešno izvedene vojaške in obrambne akcije, v sodelovanju s policijo pa tudi varnostne akcije. Pomembno vlogo je odigral zaledni vod 25. ObmŠTO, ki je enote TO na terenu

oskrboval z bojnimi, inženirskimi in zaščitnimi sredstvi, zagotavljal preskrbo s hrano, ki so jo dobavljali družbeni in privatni dobavitelji, ter sanitetno oskrbo. Vseskozi je potekala tudi koordinacija s civilno obrambo, ki je skrbela predvsem za pomoč in obveščanje občanov. V Posavju so se v kratkem času odvile številne bojne akcije, zaradi poskusa prehoda enot JLA skozi to območje. S tem lahko potrdim svojo generalno hipotezo, saj so v Posavju med oboroženim spopadom vsi akterji uspešno sodelovali skupaj tako na operativni, kot tudi na strateški ravni. Zaradi obsežnosti naloge, sem glavno hipotezo razdelala v dve razčlenjujoči hipotezi. Če najprej preidem na prvo, ki pravi, da je bilo Posavje pomemben člen vojne za obrambo neodvisnosti Slovenije zaradi svojega geostrateškega položaja, to lahko potrdim. Gre namreč za območje, ki je geostrateško zelo pomembno, saj ima ugodno lego, nahaja se tik ob hrvaški meji in ob pomembnih prometnicah, ki Posavje povezujejo s Štajersko, Dolenjsko in Ljubljansko kotlino. Zaradi bližine Zagreba in Karlovca se je območje 2. PŠTO skupaj s Posavjem, zdelo edino razumljivo območje za vstop JLA v Slovenijo. Tudi drugi razčlenjujoči hipotezi, ki pravi, da je 25. ObmŠTO izpolnil vse naloge v zaledju in v izvedbi vojaških akcij, lahko pritrdim. Zaradi poskusa vstopa enot JLA v Slovenijo prav na tem območju, je bila potrebna velika angažiranost in aktivnost 25. ObmŠTO, njegovih enot in osebja, milice, civilne zaščite in prebivalcev, ki so sodelovali v oboroženem spopadu predvsem na ravni obveščanja o premikih enot JLA. Na območju Posavja so se odvile štiri pomembne vojaške akcije – zaustavitev oklepno mehanizirane enote JLA v Rigoncah in minometni napad na letališče Cerklje 27. junija ter zaustavitev oklepne kolone v Krakovskem gozdu in oklepne kolone, ki ji je prihajala na pomoč v Prilipah 2. julija. Pomembno vlogo je imela tudi PEM UNZ Krško, ki je teritorialcem pomagala pri izvedbi vojaških akcij. Če omenim najpomembnejši dve, sta to zavzetje skladišča pogonskega goriva JLA v Leskovcu pri Krškem 28. junija in prijetje majorja Prodanovića 2. julija. Akterji vojne za obrambo neodvisnosti Slovenije v Posavju, so dobro opravili zadane naloge. Z zaustavitvijo oklepnih kolon na meji z Republiko Hrvaško so preprečili njihovo nadaljevanje proti severni meji ali pa morda proti Ljubljani, z blokado letališča v Cerkljah so onemogočili delovanje letalstva po Sloveniji oz. so s tem, ko so vsa letala prelocirali na druga letališča izven nje, pridobili dragocen čas za obveščanje prebivalstva o letalskih napadih. Prijeli so veliko oficirjev, podoficirjev in vojakov, ki so bili iz Posavja prepeljani zlasti na Dob in s svojim delovanjem in obkoltitvijo enot povzročili dezertiranje mnogih izmed njih. Slednji so bili nato prepeljani v regijski Zbirni

center za prebežnike iz JLA v Posavju, ki je imel sedež v Sevnici. Regijski zbirni center je sprejel vsaj 298 prebežnikov, kar je bilo več kot so pričakovali in kolikor so dovoljevale zmogljivosti centra. Kljub zgoščenim spopadam v Posavju so zabeležili le eno smrtno žrtev v vrstah TO, medtem ko med pripadniki milice in civilisti ni bilo padlih. Natančnega števila ranjenih v vrstah posavskih obrambnih sil mi žal ni uspelo ugotoviti, po mojih predvidevanjih pa ne bi smelo preseči števila 10. Poleg škode na cerkljanskem letališču ter minskih polj na Bregani in v Cerkljah je JLA po umiku za seboj pustila tudi poškodovane ceste, mostove, stanovanjske hiše, polja, gozdove itd. Večje škode na srečo ni povzročila.

Slovenske oborožene sile so iz oboroženega spopada z JLA izstopile kot zmagovalke. Poraz JLA je bil sladka izkušnja za slovensko stran in grenka za JLA, kar je še okrepilo njen propad. Slovenija ni zmagala le vojaško, pač pa tudi moralno in politično. Kljub na videz slabemu izkupičku s pogajanj na Brionih, so se zadeve zasukale njej v prid. Odločitev predsedstva SFRJ o umiku vojske iz Slovenije z dne 18. julija je bila realizirana 26. oktobra, čeprav je bil dogovorjen umik že osem dni prej. Umik JLA iz Slovenije je pomenil koncentracijo vojske na hrvaških tleh in s tem novo vojno. Slovenija je 23. decembra sprejela Ustavo Republike Slovenije, v letu 1992 pa je sledilo mednarodno priznanje in vključitev v Organizacijo združenih narodov.

12 VIRI in LITERATURA

12.1 VIRI

12.1.1 Intervjuji, pisne in ustne izjave

Intervju z Ivanom Božičem, nekdanjim komandantom OŠTO Sevnica. Sevnica, 25. 9. 2009.

Intervju z Mitjo Teropšičem, nekdanjim komandantom OŠTO Brežice. Novo mesto, 2. 11. 2009.

Pisni odgovor Jožeta Beršnjaka, nekdanjega poveljnika PUČ in Zbirnega centra za prebežnike iz JLA v Sevnici. Sevnica, 28. 10. 2009.

Pisni odgovor Slavka Hočevarja, odgovornega za področje obrambnih priprav, organiziranje in delovanje narodne zaščite na Sekretariatu za notranje in obrambne zadeve občine Sevnica. Sevnica, 5. 11. 2009.

Pisni odgovor Branka Kneza, vodje varnostnikov v NEK. Krško, 16. 10. 2009.

Pisni odgovor Živka Pregla, nekdanjega podpredsednika Zveznega izvršnega sveta. Ljubljana, 22. 7. 2009.

Ustna izjava mag. Andreja Lovšina, šefa varnostno-obveščevalne agencije med vojno za osamosvojitve Slovenije. Sevnica, 2. 7. 2009.

12.1.2 Članki v časopisih in zbornikih

Ajster, Anton (2001): Obveščevalna točka Kondor. V: Teropšič, Tomaž; Teropšič, Mitja (ur.): Posavje v letih 1989-1991: spominski zbornik. Brežice: Posavski muzej: Zveza veteranov vojne za Slovenijo, Pokrajinski odbor za Posavje, str. 97-100.

A. B. (1991): Za vojaki je ostalo razdejanje. V: Dolenjski list, št. 44, str. 1.

Bebler, Anton (2001): Zakaj je vojna ostala na uzdah: ob deseti obletnici osamosvojitve Slovenije. V: Sobotna priloga Dela, l. 43, št. 295, str. 8-9.

Bobek, Andrej (2001): Prijetje majorja Boška Prodanovića. V: Teropšič, Tomaž; Teropšič, Mitja (ur.): Posavje v letih 1989-1991: spominski zbornik. Brežice: Posavski muzej: Zveza veteranov vojne za Slovenijo, Pokrajinski odbor za Posavje, str. 265-268.

Breznikar, Ernest (2001): Manevrska struktura narodne zaščite v Posavju. V: Teropšič, Tomaž; Teropšič, Mitja (ur.): Posavje v letih 1989-1991: spominski zbornik. Brežice: Posavski muzej: Zveza veteranov vojne za Slovenijo, Pokrajinski odbor za Posavje, str. 29-32.

Čančer, Vinko (2001): Ognjeni udar po letališču Cerklje. V: Teropšič, Tomaž; Teropšič, Mitja (ur.): Posavje v letih 1989-1991: spominski zbornik. Brežice: Posavski muzej: Zveza veteranov vojne za Slovenijo, Pokrajinski odbor za Posavje, str. 137-143.

Čelik, Pavle (2004): Postopki in metode delovanja milice med osamosvojitveno vojno. V: Vojaška zgodovina, l. 5, št. 1, str. 73-84.

Dolenjci za slovensko suverenost. V: Dolenjski list, 1990, l. XLI, št. 52, str. 1.

Fink, Robert (2001): Prvi žrtvi vojne. V: Teropšič, Tomaž; Teropšič, Mitja (ur.): Posavje v letih 1989-1991: spominski zbornik. Brežice: Posavski muzej: Zveza veteranov vojne za Slovenijo, Pokrajinski odbor za Posavje, str. 133-135.

Guštin, Damijan (2002): Posavje v letih 1989-1991: spominski zbornik. V: Prispevki za novejšo zgodovino, l. 42, št. 3, str. 122-125.

Guštin, Damijan (2002): Vojaškopolično dogajanje v jugoslovanski krizi in osamosvojitvi Slovenije. V: Perovšek, Jurij; Šatej Barbara (ur.): Slovenska osamosvojitve 1991: pričevanja in analize: simpozij Brežice, 21 in 22 junij 2001. Ljubljana: Državni zbor Republike Slovenije: Zveza zgodovinskih društev Slovenije, str. 191-214.

Gutman, Albin (2000): Izkoristek geografskega prostora teritorialne obrambe dolenske pokrajine v vojni za Slovenijo v letu 1991. V: Dela, št. 15, str. 33-41.

Hajtnik, Samo (2001): Sevnici. V: Teropšič, Tomaž; Teropšič, Mitja (ur.): Posavje v letih 1989-1991: spominski zbornik. Brežice: Posavski muzej: Zveza veteranov vojne za Slovenijo, Pokrajinski odbor za Posavje, str. 269-272.

Hren, Štefan (2001): Delo komandirja Milice v času osamosvojitve Slovenije. V: Teropšič, Tomaž; Teropšič, Mitja (ur.): Posavje v letih 1989-1991: spominski zbornik. Brežice: Posavski muzej: Zveza veteranov vojne za Slovenijo, Pokrajinski odbor za Posavje, str. 187-190.

Ivšič, Janez (2001): Železje je frčalo po zraku. V: Teropšič, Tomaž; Teropšič, Mitja (ur.): Posavje v letih 1989-1991: spominski zbornik. Brežice: Posavski muzej: Zveza veteranov vojne za Slovenijo, Pokrajinski odbor za Posavje, str. 287-292.

Jerič, Jožef (2001): Prvih osemindeset ur, ko je šlo zares. V: Teropšič, Tomaž; Teropšič, Mitja (ur.): Posavje v letih 1989-1991: spominski zbornik. Brežice: Posavski muzej: Zveza veteranov vojne za Slovenijo, Pokrajinski odbor za Posavje, str. 157-161.

Kladnik, Tomaž (2006): Teritorialna obramba RS in slovenska osamosvojitve: april 1990 – maj 1992. V: Urbanc, Nataša (ur.): Enotni v zmagi: osamosvojitve Slovenije. Ljubljana: Nova revija d.o.o, str. 133-154.

Košir, Jože (2001): Zakaj iz Sevnice. V: Teropšič, Tomaž; Teropšič, Mitja (ur.): Posavje v letih 1989-1991: spominski zbornik. Brežice: Posavski muzej: Zveza veteranov vojne za Slovenijo, Pokrajinski odbor za Posavje, str. 125-131.

Lapuh, Franc (2001): Dnevi napetosti in odločnosti. V: Teropšič, Tomaž; Teropšič, Mitja (ur.): Posavje v letih 1989-1991: spominski zbornik. Brežice: Posavski muzej: Zveza veteranov vojne za Slovenijo, Pokrajinski odbor za Posavje str. 305-308.

Nanut, Karlo (2008): Teritorialna obramba na Slovenskem 1968-1990, Revija Veteran, št. 37, str. 5-11.

Nuklearko so ustavili. V: Naš glas, 1991, l. XII, št. 10, str. 3.

Ognjenovič, Mirko (2001): Učni center Teritorialne obrambe za protioklepni boj Pečice. V: Teropšič, Tomaž; Teropšič, Mitja (ur.): Posavje v letih 1989-1991: spominski zbornik. Brežice: Posavski muzej: Zveza veteranov vojne za Slovenijo, Pokrajinski odbor za Posavje, str. 301-304.

Podgoršek, Vlado (2001): Zadnji vojak JLA je zapustil cerkljansko letališče. V: Teropšič, Tomaž; Teropšič, Mitja (ur.): Posavje v letih 1989-1991: spominski zbornik. Brežice: Posavski muzej: Zveza veteranov vojne za Slovenijo, Pokrajinski odbor za Posavje, str. 383-386.

Ravbar, Matjaž (2008): K nekdanjemu sijaju: letališče Cerklje ob Krki. V: Revija Obramba, l. 40, št. 6, str. 48-51.

Repe, Božo (2004): Slovenska osamosvojitvev. V: Zgodovina v šoli, l. XIII, št. 3-4, str. 15-24.

Repe, Božo (2006): Vojna za Slovenijo. V: Zgodovina v šoli, l. XV, št. 3-4, str. 41-59.

Repe, Božo (2005): Vzroki za spopad med JLA in Slovenci. V: Vojaška zgodovina, l. VI, št. 1, str. 4-17.

Sečen, Ernest (2001): Jastrebi niso povzročili posebne škode. V: Teropšič, Tomaž; Teropšič, Mitja (ur.): Posavje v letih 1989-1991: spominski zbornik. Brežice: Posavski muzej: Zveza veteranov vojne za Slovenijo, Pokrajinski odbor za Posavje, str. 293-296.

Švagelj, Tomaž (2008): Od letališča jugoslovanske kraljeve vojske do Nata: vojaško letališče Cerklje ob Krki. V: Delo, l. 50, št. 141, str. 25.

Teropšič, Mitja (2001): V naši vojni se nismo bojevali s številom, temveč z veččino in znanjem. V: Teropšič, Tomaž; Teropšič, Mitja (ur.): Posavje v letih 1989-1991: spominski zbornik. Brežice: Posavski muzej: Zveza veteranov vojne za Slovenijo, Pokrajinski odbor za Posavje, str. 237-241.

Tišler, Mirko (2001): Ponosen sem na svoje varnostnike. V: Teropšič, Tomaž; Teropšič, Mitja (ur.): Posavje v letih 1989-1991: spominski zbornik. Brežice: Posavski muzej: Zveza veteranov vojne za Slovenijo, Pokrajinski odbor za Posavje, str. 227-232.

12.1.3 Internetni viri

LAS Posavje. Dostopno prek: <http://www.zpt-brezice.si/inc/getfile.php?id=EDCB354B-B4C6-4EB8-96E7-3E3BC0236B93> (10. 6. 2009).

Lastništvo nad NEK. Dostopno prek: http://sl.wikipedia.org/wiki/Jedrska_elektrarna_Kr%C5%A1ko (18. 10. 2009).

Nuklearna elektrarna Krško. Dostopno prek: http://www.nek.si/sl/o_nek/zgodovina_nek/ (21. 9. 2009).

Tehnični podatki NEK. Dostopno prek: http://www.nek.si/sl/o_jedrski_tehnologiji/tehnicni_podatki/ (21. 9. 2009).

12.1.4 Drugi viri

Rokopis Mitje Teropšiča: Kratka zgodovina Teritorialne obrambe, Manevrske strukture narodne zaščite in Slovenske vojske v Posavju, kopijo hrani Nika Baumkirher.

Rokopis dr. Damijana Guština in dr. Vladimirja Prebiliča: Warfare Lessons Learned: the Treatment of Prisoners of War by the Republic of Slovenia during the Slovenian Independence War in 1991, kopijo hrani Nika Baumkirher.

Zloženska Posavskega muzeja Brežice: Boji na jugovzhodni meji Slovenije leta 1991, hrani Nika Baumkirher

Zapiski z vaj Mednarodni odnosi z osnovami prava oboroženih spopadov predavatelja doc. dr. Milana Brgleza, hrani Nika Baumkirher.

Zasebna zbirka dokumentov Ivana Božiča, odločbo hrani Ivan Božič.

Zasebna zbirka fotografij Mitje Teropšiča, fotografije hrani Mitja Teropšič.

Zasebna zbirka dokumentov Mihe Wohinza, kopije dokumentov hrani dr. Damijan Guštin.

12.2 KNJIŽNA LITERATURA

Bučar, France (2007): Rojstvo države: izpred praga narodove smrti v lastno državnost. Radovljica: Didakta d.o.o.

Drnovšek, Janez (1996): Moja resnica: Jugoslavija 1989 – Slovenija 1991. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Gombač, Boris M. (2005): Na drugi strani: Odbor staršev za varstvo in vrnitev slovenskih vojakov ob slovenski osamosvojitvi leta 1991. Ljubljana: ZRC SAZU.

Janša, Janez (1992): Premiki: nastajanje in obramba slovenske države 1988-1992. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Jovanović, Stanoje; Matović, Ivan (ur.) (1991): Istina o oružanom sukobu u Sloveniji. Beograd: Vojnoizdavački i novinski centar.

Kladnik, Drago; Mihevc, Bibijana (ur.) (2006): Posavje in Posotelje A-Ž: enciklopedični priročnik za popotnika. Ljubljana: Littera picta d.o.o.

Kolšek, Konrad (2001): Spomini na začetek oboroženega spopada v Jugoslaviji 1991, Maribor: Založba Obzorja.

Marković, Zvezdan (2007): Jugoslovanska ljudska armada. Ljubljana: Defensor d.o.o.

Mikulič, Albin (2005): Manevrska struktura Narodne zaščite: Uporniki z razlogom. Ljubljana: Ministrstvo za obrambo RS, Slovenska vojska.

Nećak Dušan; Repe, Božo (2003): Oris sodobne obče in slovenske zgodovine: učbenik za študente 4. letnika. Ljubljana: Oddelek za zgodovino Filozofske fakultete.

Perko, Drago; Orožen Adamič, Milan, (ur.) (1998): Slovenija: pokrajine in ljudje. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Pirjevec, Jože (2003): Jugoslovanske vojne: 1991-2001. Ljubljana: Cankarjeva založba.

Repe, Božo (2002): Jutri je nov dan: Slovenci in razpad Jugoslavije. Ljubljana: Modrijan.

Repe, Božo (2004): Rdeča Slovenija: tokovi in obrazi iz obdobja socializma. Ljubljana: Sophia.

Švajncer, Janez J. (1993): Obranili domovino: teritorialna obramba Republike Slovenije v vojni za svobodno in samostojno Slovenijo 1991. Ljubljana: Viharnik.

Završnik, Alojz (1997): Taktika delovanja enot teritorialne obrambe v vojni za obrambo samostojne Slovenije: diplomska naloga. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Zimmermann, Warren (1998): Izvor pogube: Jugoslavija in njeni uničevalci: zadnji ameriški veleposlanik pripoveduje, kaj se je zgodilo in zakaj. Ljubljana: Mladinska knjiga.

13 PRILOGE

PRILOGA A: Odločba o imenovanju Ivana Božiča za načelnika Narodne zaščite za občino Sevnica

SOCIALISTIČNA REPUBLIKA SLOVENIJA
REPUBLIŠKI SEKRETARIAT ZA NOTRANJE ZADEVE
61001 LJUBLJANA, KIDRIČEVA 2
Telefon 23-801, poštni predal št. 640, 642
Pokrajinski štab za Narodno zaščito Posavja

Številka: Z - 100/5 - ..... -90
Datum: 27.09.1990

Na podlagi 185. člena Zakona o ljudski obrambi in družbeni samozaščiti (Uradni list SRS, št. 35/82) in na podlagi Pravilnika o organiziranju, aktiviranju in opravljanju nalog ter o oznakah in oborožitvi narodne zaščite (Uradni list SRS, št. 29/83) ter pooblastila republiškega načelnika NZ izdajam

ODLOČBO

**o imenovanju občinskega načelnika Narodne zaščite za občino
S E V N I C A**

Za občinskega načelnika Narodne zaščite se imenuje: .....
..... *BOŽIČ Ivan, roj. 12.01.1950, rez. kapetan I. razreda* .....

Občinski načelnik Narodne zaščite deluje na podlagi splošnih pooblastil, ki jih pripadniku in funkcionarju Narodne zaščite dajeta zakon in pravilnik ter na podlagi navodil pokrajinskega načelnika Narodne zaščite.

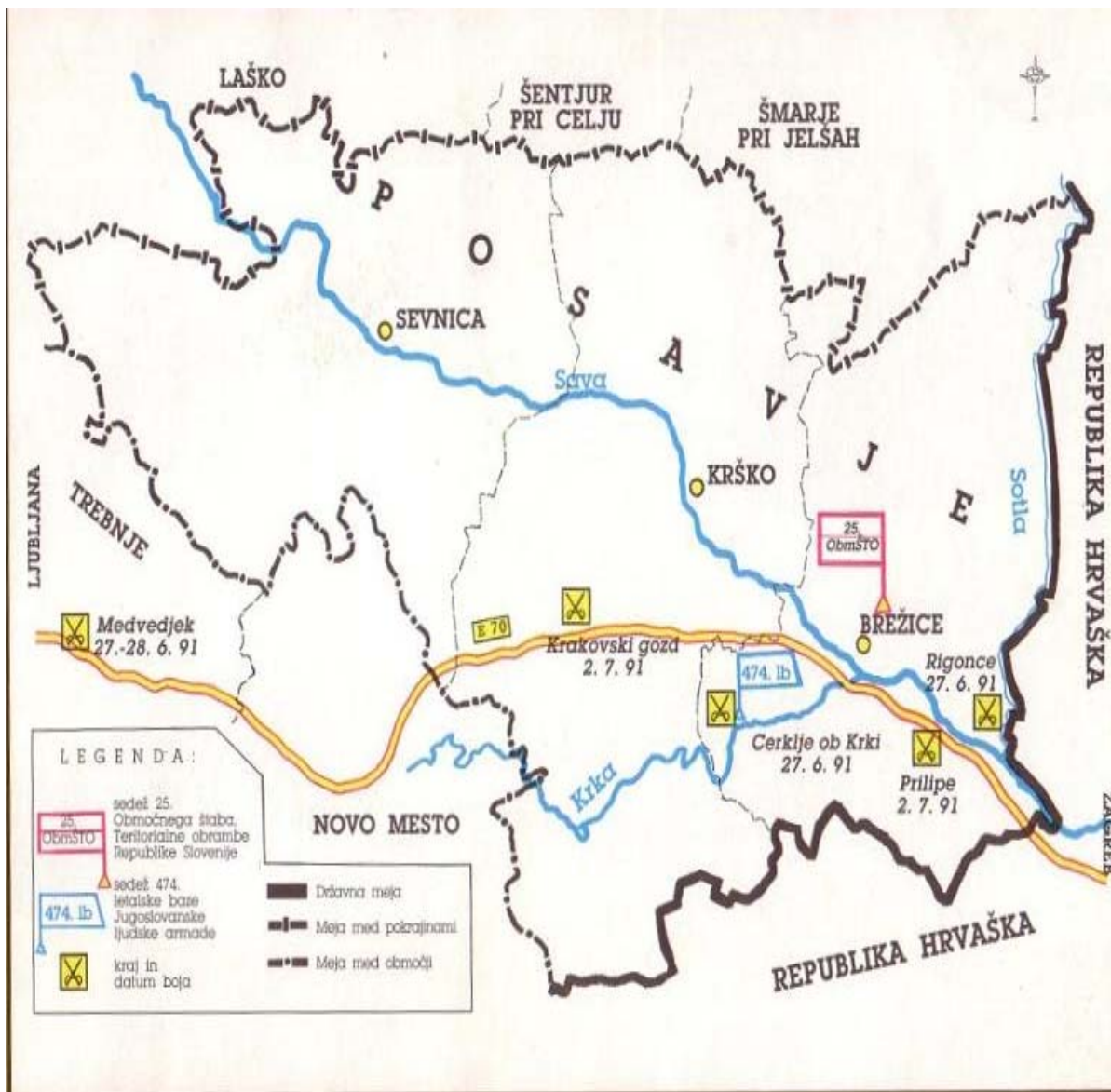
Občinski načelnik NZ je pooblaščen, da imenuje svoje namestnike in popmočnike.

Ta odločba začne veljati takoj.

Pokrajinski Načelnik NZ
rez. major
Ernest BREZNIKAR

Vir: Zasebna zbirka Ivana Božiča, odločbo hrani I. B.

PRILOGA B: Karta Posavja z vrisanimi kraji bojev med oboroženim spopadom 1991

Vir: Zloženska Posavskega muzeja Brežice, Boji na jugovzhodni meji Slovenije leta 1991, hrani N. B.

**PRILOGA C: Ukaz 25. ObmŠTO poveljniku 228. ČOP za pripravljenost na oviranje in
blokado komunikacij z dne 26. 6. 1991**

Republika Slovenija
25.OBMOČNI ŠTAB ZA TERITORIALNO OBRAMBO
BREŽICE

VOJAŠKA TAJNOST
STROGO ZAUPNO

Številka: SZ-804-01/4-91
Datum : 26.06.1991

POVELJNIKU 228. ČOP

Na podlagi ukaza v.d.poveljnika 2.PŠTO Novo mesto št. SZ-804-03/160 z dne 26.06.1991
ter radijske depeše 2.PŠTO

U K A Z U J E M

1. Biti v največji bojni pripravljenosti z oddelkom NTT 82mm in oddelkom RM M-57 za blokado in oviranje na komunikaciji avtoceste Drnovo-Smednik v rajonu otoka Senuše.
2. Popolniti se z b/k MES za navedena orožja, izvršiti vse priprave za b/d in biti 24 ur v popolni bojni pripravljenosti.
3. Oviranje omenjenih rajonov in komunikacij izvaja DO Transport Krško s svojo mehanizacijo in transportnimi sredstvi.
4. Za izvršitev naloge dajem na razpolago tovorno vozilo, po potrebi pa za prevoz iz rajona razmestitve uporabiti tudi osebna vozila. V času prevoza imejte MIT na vozilu pod cerado.
5. Popolniti se s sredstvi zvez (RT-1-600) in biti na stalni zvezi z operativnim dežurnim 25.ObmŠTO Brežice na kanalu 420-na sprejemu. Naziv skupine po sredstvih je za prvo MURA-4, za drugo MURA-5.
6. O izvršeni nalogi in stopnji bojne pripravljenosti poročati dne 26.06.1991 ob 17.00 uri.
7. Usklajevalec te naloge med komandirjem 228.ČOP in k-dirjem ekipe za oviranje je zastavnik Edi ZANUT.
8. Za pričetek izvajanja naloge je signal: " O V I R A " .

BREZNIKAR
Poveljnik ObmŠTO BREŽICE

Vir: Zasebna zbirka Mitje Teropšiča, kopijo dokumenta hrani N. B.

PRILOGA D: Zapisnik o minskem polju na letališču Cerklje ob Krki

Reg. broj Serija	ZAPISNIK MINSKO - EKSPLOZIVNE PREPREKE (MEP)	
Karta _____	R I: _____	list broj _____ koordinate X _____ Y _____
Izdanje _____	A — PODACI O IZRADI	
	Orijentirne tačke	☐ crvena kućica Az = 40° 100m ☒ crveno bela kućica Az = 44° 70m
	Raspored MES po redovima - grupama	1. red: 15 40 20 25 7 130 15
1. Vrsta MEP - količina ugrađenih MES: <u>Protivpesadijsko minsko polje 8 komada PMR-2A</u>		
2. Način izrade MEP: <u>ručnu rasporedu</u>		
3. Broj redova (grupa) u MEP-količina ugrađenih MES po redovima-grupama: <u>1. red 8 mina</u>		
4. Podaci o prolazima u MEP: _____		
Rađeno u _____ primeraka i dostavljeno:		JEDINICA: <u>31. pič.</u>
1. orig. _____	2. prim. _____	3. prim. _____
4. prim. _____	Izradom rukovodio: <u>p.por. Stevanović Saša</u>	
Datum izrade: _____	Izmene i dopune izvršio: _____ i izvestio: _____ dana <u>01. 07. 1991.</u>	
B — PODACI O RAZMINIRANJU		
1. Način razminiranja: <u>ručno</u>		
2. Ko je naredio razminiranje: <u>ppuk. Živanović Slavoljub</u>		
3. Količina i vrsta MES (izvađeno-unštebo): <u>17 PMA 2/2As + 1 eksplozivna</u>		
4. Kome su predati izvađena MES: <u>majr. Mitja Teropšič</u>		
5. Jedinica koja je izvršila razminiranje: <u>por. Radivojević Željko</u>		
Datum: <u>23. 08. '91.</u>		Razminiranjem rukovodio: (ime, prezime i prezime)

Vir: Zasebna zbirka Mitje Teropšiča, kopijo dokumenta hrani N. B.